

ŞURKAV
Sanlıurfa
Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi

sayı
16
MAYIS
2013

Tarihi Gelişimi İçerisinde
Mahmudoğlu Kulesi

Antik Site'den
Postmodern Çağa
Urfalı Ölmeyen Bir Ruh:
Onikiler

Arkeoloji Müzesi'nin
Yolunu Gözlediği
Mozaikler

Karakoyun Deresi
Ve Üzerindeki
Su Yapıları

Urfalı Bestekarlar:
Şükrü ÇADIRCI
(Şükrü Hafız)

Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

Atatürk

SAHİBİ
Celalettin GÜVENÇ
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Abdullah BALAK
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof.Dr. Yusuf Ziya KESKİN
Doç.Dr. Mehmet ÖNAL
Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Halil ALTINGÖZ

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
Celalettin GÜVENÇ (Şanlıurfa Valisi)
Ramazan SEÇİLMİŞ (Vali Yardımcısı)
Adil SARAÇ
Zeki ERDEM
İ. Bakır CANBAZ
Öğr. Gör. Kemal KAPAKLI
Öğr. Gör. S.Sabri KÜRKÇÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

İLETİŞİM
ŞURKAV İdare Merkezi
Balıklıgöl Cıvanı 1252. Sokak No:10
ŞANLIURFA
Tel : 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org.tr

Ön Kapak Fotoğraf
Mahmutoğlu Kulesi / Mustafa Akgül / 2013

Arka Kapak Fotoğraf
Hz. Eyyüb Sabir Makamı / Mustafa Akgül / 2012

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI
Kurtuluş Matbaası - ŞANLIURFA
TLF: 0414 313 65 65

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
Celalettin GÜVENÇ / Şanlıurfa Valisi
- 3 Antik Site'den Postmodern Çağa
Urfa'da Ölmeyen Bir Ruh: Onikiler
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
- 8 Yeni Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nin
Yolunu Gözlediği Mozaikler
Doç. Dr. Mehmet ÖNAL
- 12 Karakoyun Deresi
Ve Üzerindeki Su Yapıları
Yrd. Doç. Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU
- 19 Geçmişten Günümüze Urfa'da Sağlık
Op. Dr. Ahmet İNAN
- 24 Cumhuriyetten Bugüne
Kıyas'ta Eğitim Süreci
İzzet ARAN
- 24 Başarılı Bir Bürokrat, Diplomat, Fotoğraf
Sanatçısı Ve Şair Bir Urfalı Zeynel YEŞİLAY
İle Söyleşi
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
- 38 Urfalı Bestekarlar: 12
Şükrü ÇADIRCI (Şükrü Hafız)
Abdullah BALAK
- 45 Tarihi Gelişimi İçersinde
Mahmudoğlu Kulesi
Selahattin E. GÜLER
- 48 Yarım Asra Yaklaşan Yaşamında,
Müzik Arşivi Sevdalısı Bir Urfalı
Hüseyin YEŞİLGÖZ
Mehmet ERDEM
- 53 Dârülelhân (İstanbul Belediyesi
Konsevatuarı) 1926 Yılı Derlemelerinde
Urfa Türküleri - 3 -
Halil ALTINGÖZ
- 59 Çocukluğumuzda Urfa Stadı ve Maçlar
Abdurrahim DİNDARZADE
- 61 ŞURKAV Etkinlikleri

ŞANLIURFA'DAN SELAM

Sevgili okurlar, geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın / gençlerimizin kültürel ve sportif alanda gelişmeleri için çalışıyoruz.

Nisan ve Mayıs aylarında ŞURKAV tarafından yürütülen "Gezelim Görelim Öğrenelim Projesi" kapsamında Şanlıurfa genelinde seçtiğimiz bazı bölgelerde eğitim ve öğrenim gören, ortaokul son sınıf öğrencilerinden oluşan 4.500 öğrenciye Halfeti Tekne Turu'nun yanı sıra Birecik Kelaynak Kuşları Üretme İstasyonu ile Gaziantep Hayvanat Bahçesi ile Harikalar Diyarı gezdirildi. Çocuklara tişört, şapka, broşür dağıtıldı, yemek ikram edildi. Çocukların kültür ve tabiat varlıklarını tanıyarak "kültürel bilgi"ye erişmeleri ve "koruma bilinci"ne ulaşmaları sağlandı

Çocuklarımızın yaz aylarını iyi geçirmeleri adına onları spor salonlarına, futbol okullarına ve havuzlara götürüyoruz. İl Özel İdaresi olarak merkezde iki, ilçelerde yedi yüzme havuzunu tamamlayıp hizmete açtık. Belediyemiz de merkezde üç yüzme havuzunu hizmete sundu. Böylece çocuklarımız güzel bir yaz geçirecek. Su kanallarında can kaybı yaşanmayacak inşallah. Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Kanala Değil Havuza Projesi" kapsamında 20 binin üzerinde çocuğa yüzme öğretmeyi hedeflemiş bulunuyoruz. Yüzme havuzlarımızda bütün gençlerimizi yüzmeye davet ediyoruz. Bu çalışmalarımızda emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Spor yapan insan zararsız insandır, medeni insandır, kültürlü insandır, birlikte yaşamayı ve hoşgörüyü geliştiren insandır. Bu nedendir ki gençlerimizin sporla ilgilenmesine önem veriyoruz.

ŞURKAV eğitim faaliyeti olarak 2012-2013 döneminde; HalkOyunları, Ney, THM Yetişkinler, THM Çocuk, Tiyatro, Resim, Osmanlıca, Bağlama, Hüsn-ü Hat kursları ile Geleneksel El sanatlarından Halıcılık - Kilimcilik, Culhacılık, Kazzazlık, Keçecilik, Kürkçülük, Gümüş İşlemciliği, Ağaç Oymacılığı, Ebru ve Mozaik sanatları kurslarında 18 dalda 700 gencimiz beceri eğitimi gördüler.

Bu arada turizm alanlarımızı da cazip hale getiriyoruz. Dünyanın en eski tapınağının yer aldığı Göbeklitepe yolu İl Özel İdaresi tarafından genişletilerek yeniden asfaltlandı. Göbeklitepe kazı alanı yakınında inşa edilen sosyal tesisler de tamamlanarak ziyaretçilerin hizmetine sunuldu.

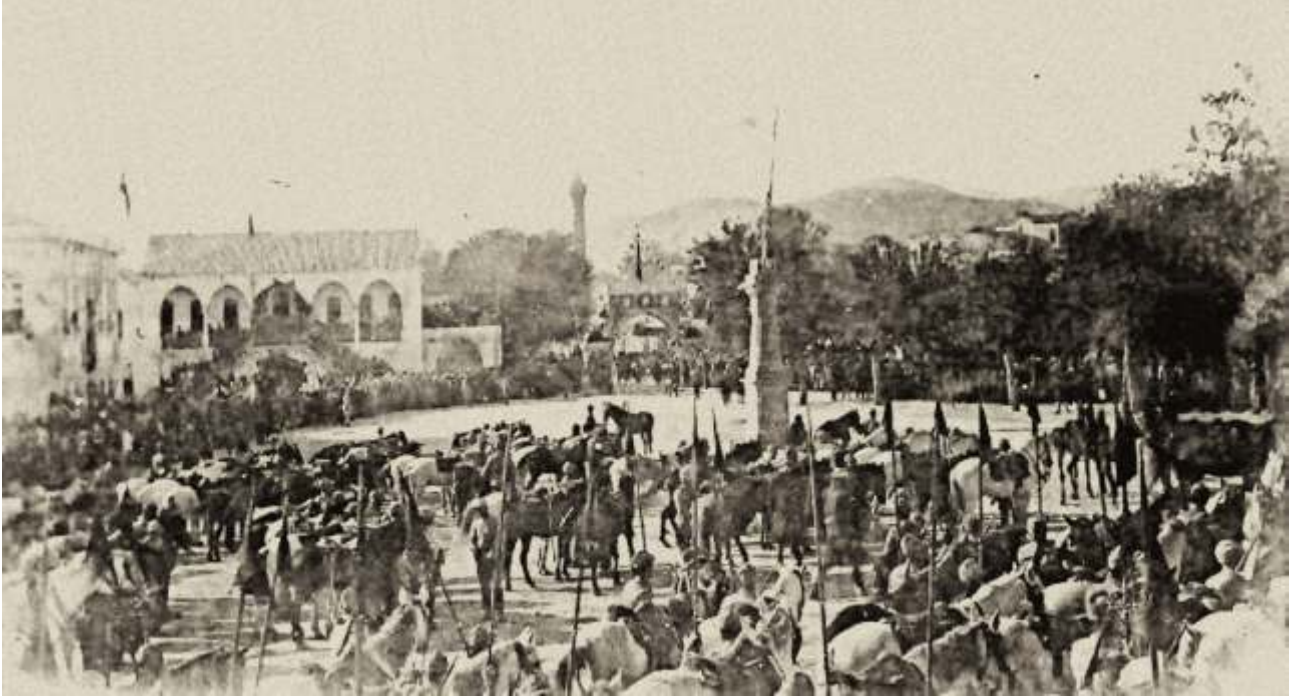
Haleplibahçe'de yer alan Amazon Mozaikleri'nin bulunduğu alana mozaik Müzesi ve yanına Arkeoloji Müzesi yapımı devam ediyor. Eser sayısı ve mekân genişliği bakımından Türkiye'nin en büyük müzesi olmaya aday bu müzemiz yakında açılacak.

Sadece geçmiş değil geleceği olan bir bölgede, hep beraber mutlu bir şekilde birçok şeyi başarmanın hazzı içerisindeyiz.

Medeniyetin beşiği, huzurlu ve güvenli bir şehir olan Şanlıurfa'yı gezmeye gelen misafirlerimize ev sahipliği yapmaktan ve ağırlamaktan mutluluk duymaktayız.

Şanlıurfa'nın kültür, sanat, tarih ve turizm değerlerini araştırarak okuyucularımıza tanıtmak amacıyla yayınlanan dergimizde yer alan yazıları keyifle okuyacağınızı umuyorum. Dergimize emeği geçenleri kutluyorum.

Celalettin GÜVENÇ
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

1930'lu yılların başlarında, eski saray ve meydanda Cumhuriyet Bayramı kutlamaları

Antik Site'den Postmodern Çağa Urfa'da Ölmeyen Bir Ruh: ONİKİLER

Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü Başkanı

Kentler ilk ortaya çıktıkları tarihten itibaren büyük bir değişim geçirmişlerdir. Bu tarihsel gelişim süreci içinde kentler, site, polis, komün ve kent devletleri gibi adlar alırken, kent kavramı ile beraber, uygarlık da büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Kentlerin dönüşümü ile insanoğlunun dönüşümü içiçe ve birbirini besleyen süreçler olmuş; kentler tarih boyunca kültür ve uygarlıkların doğduğu, geliştiği ve çeşitli uygarlıkları da bu varlığı ile etkileyen yerleşim mekânlarından öte vasıflar taşıyan merkezler olmuştur.(1) Bu değişim ve dönüşüm sürecinde, nerdeyse her şey değişme ve dönüşmeye başlamıştır. Bu süreçte kentler, tarihsel misyonlarını sürdürmenin yanında, küreselleşme sürecinin ekonomik, siyasi, idari ve sosyo-kültürel boyutlardan etkilenerek değişim ve dönüşüme uğramıştır. İnsanlık ilk çağlardan itibaren bir örgütün doğmasını sağlamıştır. Bu örgüt başlangıçta kan ve akrabalık bağları ile kurulmuş,

sonradan bunların gelişmesi ile aile, kabile, aşiret, tribü, köy, kasaba, site, polis, komün ve kent devletleri ortaya çıkmıştır.(2) Daha sonraları bunlar devlete dönüşmüştür. Fakat bu süreç, dünyanın her yerinde aynı hızda ve biçimde gerçekleşmemiştir. Site yönetimi milattan önce 1500–1000 yıllarında başlayıp Sümerler, İbraniler ve Babilliler gibi pek çok kavimde görülmesine(3) rağmen eski Yunan siteleri, Batı'da kentlerin oluşmasının başlangıcı olarak kabul edilir. Batılı kaynaklarda kentin ilk ortaya çıktığı yapıya "Polis" adı verilir. Polis milattan önce sekizinci yüzyıldan birinci yüzyıla kadar Yunanistan'ın bazı kesimlerinde var olmuş bir toplum biçimidir.(4) Ancak Polis kelimesi hem kent, hem de devlet anlamında kullanılır.

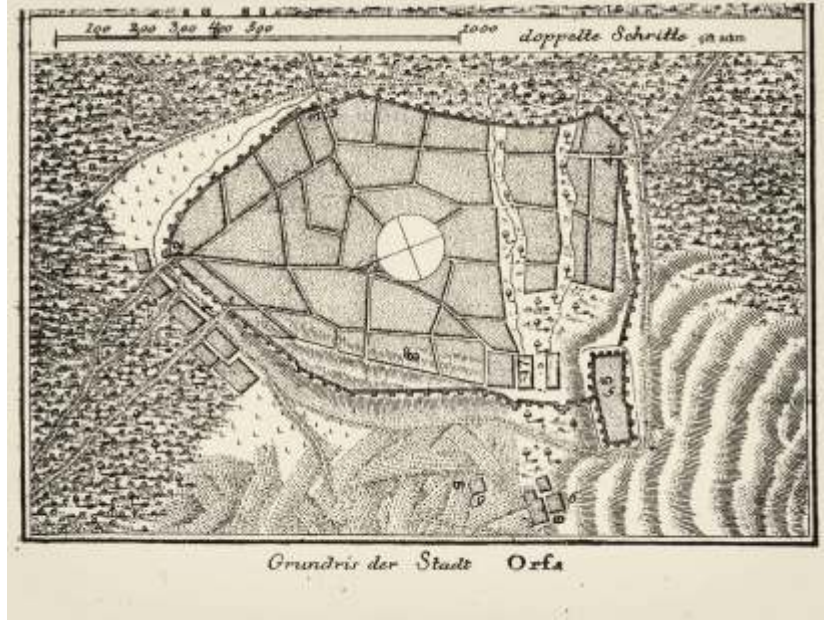
Aristoteles de Polis'i, klanların ve köylerin birliği olarak tanımlamaktadır. Birçok kentin tarihsel çekirdeği, Akropol denen ve çok yüksekte ya da

erişilmez olmakla birlikte rahatlıkla savunulabilen bir tepeydi. Başlangıçta polis ile akropol sözcükleri aynı anlamı veriyordu.(5) Akropol, kente tepeden bakan bir kale, bir sığınak ve ilk zamanlarda kralların oturdukları yerd. Kentin geriye kalan bölümü akropolün yamaçları çevresinde kümelenirdi.(6) Kent bu akropolün çevresinde yayılmıştı. Yunan Sitelerinin demokratik düşüncenin ve kurumların oluşmasında katkıları azımsanamayacak ölçüdedir. Ancak Helenistik dönemin sonunda, milattan önce birinci yüzyılda, polis özelliğini ve kimliğini kaybetmeye başlamıştır.(7) Polisin özelliğini kaybetmesi ile beraber kentsel gelişim sürecinde Roma Siteleri önemli bir yere sahiptir. Romalılar, Helenistik dönemin kentlerini güçlerinin temelinde bulunan düzen ve disiplin ilkeleri doğrultusunda daha da geliştirdiler.(8) Roma kentlerinin kendine has özellikleri vardı.

Romalılar bir kent kurarken ilk işleri onu bir dikdörtgen biçiminde sınırlamak ve duvarlarla çevirmektir. Kent bu alan içinde sıkı bir düzene göre gelişmeliydi. Hamamları, arenaları ve kemerleri ile bütün kentler birbirlerine benziyordu. Bir meclise sahip olmak kent statüsünün ana koşulu olarak görülüyordu. Ancak Roma devrinde halk kuruluşları zayıfladı, kent merkezi ile çevresinin özerk yönetimi, kentin büyüklüğüne göre, sayıları seksenden altı yüze kadar kişiden oluşan meclise bırakıldı.⁽⁹⁾ Bu meclislerin yaşam boyu süren üyeliği mirasla devrediliyordu. Boşalan yerler varlıklı kişilerin (özellikle toprak sahiplerinin) oyları ile dolduruluyordu. Kentler sivil seçkin sınıfın yönetimi altındaydı ve yönetime katılım daha çok soyut düzeydeydi. Kent nüfusunun oldukça büyük bir kesimi, kent dışında sahip oldukları toprakların ekilmesi ile ya da bu topraklardan sağlanan gelire geçinen toprak sahiplerinden oluşuyordu.⁽¹⁰⁾

Antik Roma Sitesinde kent iki ana veçheye sahipti. Bunlar; kent alanının yönetimi ve kamusal tapınların işler tutulmasıdır. Kamusal işlerin yönetimi "ordo decurionum" adını taşıyan bir yerel meclise verilmişti. "Ordo decurionum" yürütmeye ilişkin yetkilere sahip iki yargıç atamaktaydı. Halkın, bunların seçiminde hiçbir yetkisi yoktu.⁽¹¹⁾ Atanan bu görevliler kentin belediye hizmetleri, vergilerin toplanması ve kentlerin korunmasına kadar varan işleri yerine getirmekteydiler. Mali kaynaklar büyük ölçüde gönüllü ve yarı gönüllü bağışlarla sağlanıyordu.⁽¹²⁾

Roma'nın Polybius ve Machiavelli gibi düşünürlerle ilham veren cumhuriyetçi döneminde toplumun iki ana unsurunu patrisyenler adı verilen aristokratlarla plebyen adı verilen halk kitlesi oluşturmaktaydı. Bu yönetim, Centuria adı verilen ve halk kesitlerinin farklı ağırlıklarla temsil edildiği bir meclise sahipti. Bu mecliste ağırlık zengin toprak sahipleriyle orta halli çiftçilerdeydi. Zanaatkâr ve fakir halk çok zayıf bir temsil olanağına sahipti.⁽¹³⁾ Ayrıca, Imperium yetkisiyle donanmış iki konsül, Comitia Centuria tarafından bir yıllığına seçiliyordu. Konsüller bir yıllığına seçiliyor ve yetkileri paylaşıyorlardı. Bu da Roma'nın anayasal uygulamalarının temel ilkelerini oluşturuyordu. Daha sonra aynı ilke, diğer magistralara da (yüksek devlet görevlileri) uygulanmaya başla-

Urfa şehir planı, Alman gezgin C. Niebuhr (1766)

mıştır.⁽¹⁴⁾ İ.Ö. 494'de çıkan ayaklanmalar neticesinde Concilium Plebis oluşturularak, tribünlük kurumu kuruldu. Daha sonraları bu kurum plebyenleri temsilen yasa çıkarma hakkına sahip oldu ve yüksek devlet görevlerinin önünün plebyenlere açılmasını sağladı. Ancak zengin plebyenler optimates adıyla yeni bir sınıf oluşturdu ve Cumhuriyeti eski patrisyen ailelerle birlikte yönetmeye başladılar.⁽¹⁵⁾ Augustus'un İ.Ö. 27 yılında Roma'da cumhuriyet idaresine son verip imparatorluk düzenine geçmesiyle, aristokratların katılımıyla oluşan ve imparatorun adeta bir danışma meclisi niteliğinde olan Senato'nun öne çıkmasını görürüz. Hâkimiyet altına alınan bölgelere genel valiler, komutanlıklar ve yüksek görevlere atamalar bu meclisten yapılırdı.⁽¹⁶⁾ Daha önce Roma İmparatorluğu tarafından korunan ve özgürce gelişen kentler, çevrelerine surlar dikmek ve böylece güçlenip kendilerini savunmak için sınırlarını seçmek zorunda kaldılar. Bu iş, kentlerin küçülmesine, Roma öncesi surların birleştirilmesine neden oldu. Kent merkezlerinin çevresine büyük yapılar yapıldı. Üçüncü yüzyıl krizi her yerde kentleri etkiledi. Bu krizin oluşmasında önemli bir etken, kentlerin varlıklı yönetici gruplarının kentte oturan hemşerileriyle olan ilişkileriyle, toplumun kolektif yaşamındaki rollerine ilişkin taşıdıkları görüşün değişikliğe uğramasıdır. Site içinde seçkin sınıfın

ayrıcalıkları gittikçe artmıştı ve servet, dar bir kesimin elinde toplanmıştı. Kentin otoritesinin sarsılması ve Site'yi yönetenlerin kırsal alanlardan yaşanan kentlere göç sonucunda, azınlığa düşmeleri ile önemli değişiklikler ortaya çıktı. Dördüncü yüzyılda kentlerde sivil özerk yönetim kurumları gerilemiştir. Meclislerin gücü ve önemi giderek azalmaya başladı ve meclisler daha oligarşik hale geldiler. Bir zamanlar "kentnin ruhu" olarak görülen meclisler, meclis üyelerinin artık gururla sergileyeceği veya ilgililerin sözünü edeceği bir şey olmaktan çıktı. Dördüncü yüzyılda, kent meclislerinin gücü ve önemi azalıp kentleri temsil etme yeteneğini kaybettikçe bu işlevi din adamları üstlenmeye başladılar.

Urfa'da Ölmeyen Bir Ruh: On İnkiler

Edessa (Urfa), Yunan ve Helenistik kültürün etki alanında yer alan önemli bir kenttir. Bu etkileşim Büyük İskender'in Doğu seferi, Selevkosların bölgeye hakim olması ve Atina Okulu'nun kapatılması ardından Atina okulunun hocalarının bölgeye gelmeleri ile gerçekleşmiştir. Selevkoslar döneminde Edessa'da şehir meclisi yer almaktaydı. Selevkoslar döneminde Urfa'nın eşrafından oluşan bir şehir meclisinden söz etmek mümkündür. Tarih boyunca bu tür meclisler güçlü oldukları takdirde ve imparatorların kararlarının

“meşrulaştırma aracı”, zayıf ve güçsüz olduklarında ise “gerçek karar mercii” olarak görev yapmışlardır. Edessa, Osrohoene Krallığı döneminde her ne kadar bir krallık idiyse de, bu kralların her konuda mutlak hâkimiyet iddia etmediklerini görüyoruz. Son söz kralın olması kaydıyla, istişare meclisinde kararlaş-tırıldığı konular icra edilirdi. Edessa kralları, şehri muhtemelen Arap kabile reisleri gibi, bir yaşlılar meclisi aracılığıyla yönetmişlerdir. Segal, saray erkânını “bağdaş kurarak oturanların şefleri” olarak tanımlar.⁽¹⁷⁾ Meclis üyeliği babadan oğla geçmekteydi ve mecburiydi.⁽¹⁸⁾ Bu meclis üyelerini normal vatandaştan ayıran bir takım ayrıcalıklara sahipti. Bunlardan biri, “Tiara”dır. Yani Serpuş takma özgürlüğü.⁽¹⁹⁾ Tiara ipekten yapılmış bir başlıktır. Şerpuş takma bir soyluluğun göstergesi idi. Kralın meclisinde oturma şerefine nail olanlar tarafından paylaşılan bir şerefti. Bu şerefe sahip olanlar meclislerde oy kullanma ve önerilerde bulunma haklarına sahipti.⁽²⁰⁾ Şehrin meclis üyeleri, aynı zamanda kentten de asilzadeleri idi. Krallık sarayına yakın otururlardı.⁽²¹⁾ Şehrin mahalleri arasında bir statü farkı vardır. Bu fark, bilinçaltında var olup gündelik hayatta tüm netliğiyle görünmeyen kentten derin akıntısıdır. M.S. 201’de kentte meydana gelen selde, kralın sarayı ile asillerin evleri de yıkılır. Kral Abgar, Beth Tabara’da da bir kışlık saray inşa ettirir. Kentin saygın eşraf ve meclis üyeleri de krallık sarayının yakınına yeni konaklarını inşa etmişlerdir.⁽²²⁾

Urfa’daki siyasi, idari, sosyal ve iktisadi hayata yön veren önemli bir dinamik de kentten “özgür şehir halkı”dır. Bu grubun içinde taş ustaları, heykeltıraşlar, mozaik ustaları (ressamlar), kuyumcular, naccarlar (Bkz: El sanatları) vardı. Mesela Edessa Mozaik Okulu’nun hocaları ve mozaik ustalarından bahsetmek mümkündür.⁽²³⁾

Havari Adda’yi dinlemek üzere yapılan toplantılarda sanatkârlar da bulunur ve kralın önderleri, özgür adamları ve kumandanları ve kumandanlarından sonra gelirlerdi. Edessa’lı sanatkârlar, en büyük darbeyi İmparator Justinyen (Justinian) döneminde gördüler. Devletin Monofizitlerle mücadelesinin en kanlı dönemi Justin I ve Justinyen (Justinian)’in ilk dönemleridir.⁽²⁴⁾ Devlet monofizit din adamları ile taraftarlarının tümünü hem idari hem de mali yakın takibe almıştır. Bu takip-

Urfa Kalesi ve şehir surları (1844)

ten sanatkârlar da nasibini almıştır. İmparatorun yayınladığı: “...sapkınların (Kadıköy konsili muhalifleri, monofizitler) bütün resmi görevlerden alındığı, hiçbir sanat icra edemeyecekleri, mahkemelerde şahitlik dahi yapamayacakları ve miraslarının evlatlarında değil, devlete kalacağı... gerçek inanca sahip olmayanların dünya malından yoksun bırakılmalarının bir hak olduğu ve sapkınlar, canlarının kurtulmuş olmasıyla yetinmeleri...”⁽²⁵⁾ Edessa’lı sanatkârlar için bu ferman adeta yıkım olmuştur. Urfa’lı monofizit taraftarları erbabi, Edessa ruhani liderlerden çok, acımasız bir asker olan Antakya Patriği Amidli Afriam’dan büyük darbe yemişlerdir. Patrik, bu fermanı Edessa civarında çok şiddetli uygulamıştır.⁽²⁶⁾

Hiba⁽²⁷⁾ aleyhine valiye verilecek dilekçede şehir konsülleri ve kilise mensupları gibi sanatkârların da imzaları vardı. Ama el sanatları veya tarımla uğraşanlar sadece bu dilekçeye parmaklarını basmışlardı.⁽²⁸⁾ İmza atabilmek ile parmak basmak arasındaki fark, kentte söz sahibi olmanın derecesini gösterdiği gibi eğitim durumunu da göstermektedir. Yönetimde vali, imparatoru temsil ederken, şehir halkını da şehrin ileri gelenlerinden oluşan “Boula” veya “Curia” denen şehir veya belediye meclisi temsil etmekteydi. Şehir kenseyi, krallık döneminde de var olan

“özgür insanlar Meclisi”nden oluşmaktaydı. İyad b. Ganem’in 639’da kenti muhasarasında antlaşma yaptığı grup da 12’lerin işlevini yürüten bir gruptan oluşmaktaydı. On İnkiler’in izlerini Abbasi döneminde de görmek mümkündür. Halife Mansur şehrin surlarının yıkımı konusundaki emirlerini mahallin yaşlıları ve ileri gelenlerine vermiştir. Surlar yeniden aynı insanlardan toplanan paralarla inşa edilmiştir. Benzer bir durumu Piskopos Zekeriye’nin “kilise görevlileriyle ittifak eden önderlerin isteği üzerine 785-6’da şehirden kovulmasında⁽²⁹⁾ görmekteyiz. Selçuklu komutanı Bozan Bey şehri kuşattığında da yöneticileri şehri teslim etmesine zorlayan ve 12’ler meclisi üyelerini katleden, halk olmuştur. Toros bu dönemde çoğunluğu Ermenilerin oluşturduğu varlıklı ve soylu tabakanın bir temsilcisi olarak kaynaklarda ifade edilir. Onların arkasında Aryu hanedanı döneminde meclisinin ve Bizans dönemi şehir meclisinin torunları bulunmaktaydı. Bunlar Müslümanların hâkimiyeti döneminde de prestijlerini ve konumlarını korumuşlardır.⁽³⁰⁾

Urfa Haçlı Kontluğu döneminde de 12’ler meclisinin aktif olduğuna dair anekdotlar bulunmaktadır. Kaynaklarımız, Baudoin’e gelen heyetin Urfa hükümdarı Toros namına ziyaret ettiğini belirtirler. Anonim Süryânî vekayinâmesinde Toros’un haçlı reislerinden Goedefroi de Bouillon’a müracaat

ederek Urfa'ya gelmesini talep ettiğini, ancak Godefroi'nin, kardeşi Baudouin'i gönderdiğini yazmaktadır. Toros'un bu hususta verdiği bilgi de Süryani Mihail'in Vekayinamesindeki bilgilerle örtüşmektedir.⁽³¹⁾ Baudouin'i Urfa'ya davet eden asıl unsurun şehrin eşrafı olduğu, Toros'un ise ancak bu şehir ileri gelenlerinin tazyikine boyun eğerek heyetin kendi adına gönderilmesine izin verdiği anlaşılmaktadır. Işın Demirkent, Albertus Aquensis'e atfen bu gruba "On İki İstişare Heyeti", "on iki senatör" ve "senato" tabirlerini kullandığını belirtir.⁽³²⁾ Urfa'ya hâkim görünen Toros da, bin bir hile ile Türklerin elinden koparabildiği bağımsızlığına ancak iki yıllık bir sürede kavuşmuş bulunmakta idi. 1098 yılı ocak ayı içinde Baudouin Tell-Bâşir'de bulunduğu bir sırada, Urfa'dan bir elçi heyetinin gelip onu şehirlerine davet ettiğini görüyoruz. Urfa piskoposu ile şehrin eşrafından 12 kişiden müteşekkil olduğu bildirilen bu heyet Baudouin'den şehirlerini civardaki Türk beylerinin akın ve taarruzlarından korumak üzere Urfa'ya gelmesini rica ettiler. Haçlı Vakanüvisleri, söz konusu heyeti, Toros'un Baudouin'e gönderdiğini belirtirler. Bunlara göre, Toros yaşlı ve çocuksuzdur. Kont, kentlin vergilerini ve iktidarını paylaşması için davet edilir. Konta gelen heyet, ahalinin ileri gelenlerinden "Urfa'da on iki kişilik istişare heyeti" olduğu görülmektedir. "Toros'un Baudouin'in Tebennî edinmesi" ile Urfa'da Haçlı kontluk dönemi başlar. "Tebennî töreni" Baudouin belden yukarı soyunur. Toros da giymiş olduğu çok geniş bir gömleğin içine onu alınarak baba oğul olunur. Daha sonra bu yeni baba-oğul göğüslerini birbirine sürerek sonlanır. Böylece Baudouin ile Toros baba-oğul oldular. Daha sonra Urfa ahali ile kentlin önde gelenlerinde oluşan 12'lerin yönlendirmesiyle Toros'u yaptırdığı kuleden aşağı atarak öldürürler. Böylece kent yönetimi iki başlıklı olmaktan kurtulur. Bu durumu anlatan dönemin kaynakları olayı "...bir takım bayağı kentli Franklarla Theodore arasında ihtilaf olması için provokasyon yaptılar, ta ki şeytan büyüdü ve kalplerini öylesine kapladı ki kendi yöneticilerini öldürme planları yaptılar ve böylelikle Franklar'ın kendilerini idare etmesine müsaade ettiler. Bunu Franklar'a olan hayranlıklarından değil, Theodore'dan hoşlanmayanların kötü niyetinden dolayı gerçekleştirdiler. Vahşi hayvanlar gibi

Urfa'da bir grup / Çizim: James Silk Buckingham (1827)

köpürdüler, heyecanlanıp birbirilerini etkilediler, büyük bir kalabalık halinde toplandılar ve kaynağın başındaki kaleden aşağı inerken kargaşa yaratıldılar. O, kalabalığa yaklaşıncaya, ona doğru ilerlediler ve o kendi inşa ettiği doğu kapısının üzerindeki aşağı kaleye doğru kaçtı. Ona saldırdılar ve o karısı ve çocuklarıyla yoksulluk içinde kenti terk etmesine izin vermeleri için söz istedi. Onlar yemin ederek söz verdiler ve dolayısıyla o kapıyı açtı, ama onlar yeminlerini tutmadılar ve haince davrandılar; ona doğru ilerleyip, onu dövdüler, ipe bağladılar ve şehre bakan yüksek bir duvardan çırılçıplak sadece iç çamaşırı ile aşağı ittiler..." Toros'un kendisi kentlin Doğu Kapısı üzerindeki... aşağı kale'yi ya inşa etmiştir ya da yeniden yapmıştır, ki bu yer ironik bir şekilde kendi suikastına sahne olacaktır. On iki kişilik heyet, Baudouin ile ilgili bir tasarrufta bulunur. Oda, kont ile kent arasında bağlantının güçlendirme çabasıdır. Bu çaba; Urfa şehrinin 12 eşrafının tavsiyesiyle dağlarda birçok kale ve müstahkem mevkie sahip "Taphnuz" adında asil bir ermeni hanım ile kontun evlenmesi sağlanmasındır.

Urfa, 1144 İmadeddin Zengi ile 1146 Nureddin Mahmud Zengi tarafından fethi sırasında ve sonrasında da şehir eşrafından oluşan bir grupla benzer bir diyalog gerçekleştiğini kaynaklar ifade etmektedir. Nitekim Osmanlı dönemi vilayet meclisleri de benzer bir arka plana sahip olduğunu

görmekteyiz. Urfa kurtuluş mücadelesinde de benzer yapı görülmektedir. Onikilerin izlerini Urfa kurtuluş hazırlıkları çalışmalarında da görmekteyiz. Erzurum kongresi beyannamesi sonrasında yerel direnişleri örgütleme çalışmaları başlar. Jandarma komutanı Binbaşı Ali Rıza Bey, Mutasarrıftan eşraf ve aydınlarla toplantılar yapılmasının sağlanmasını ister. Üç toplantı yapılır. Bu toplantılardan sonuç alınmaz. Hacıkâmilzâde Hacı Mustafa Efendi'yle görüşür. Bnb. Ali Rıza Bey'i, "Urfalıardan şüpheleniyorlar. Bilmiyorlar ki çiğköfteyle meşguller" der. Arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunan Hacıkâmilzâde, Bnb. Ali Rıza Beyi (sıralarına) davet eder. Güllüzâde Osman efendi'nin evinde buluşma gerçekleşir. Evde, Belediye reisi Hacıkâmilzâde Mustafa Efendi (Hacıkamiloğlu), Barutçuzâde Hacı İmam Efendi (Baruç), eşraftan tüccar Hacıkâmilzâde Hacı Mustafa Reşit Efendi (Yetkin), Mollazâde Mahmut Efendi (Özbay), Polis Komiserliğinden müstafi Arabîkâtibizâde Şakir Efendi (Yazgan), Güllüzade Osman Efendi, Esnaftan Şellizâde Halil Ağa (Aydoğdu), Jandarma Tabur mülhakı İzmirli Adil Hulûsi Efendi (Gür), Takım kumandanlarından Mülâzımîevvel Hüseyin Pertev ve Jandarma Çavuşu Sofizâde Hacı Mustafa Çavuş (Güven) bulunmaktadır. Ali Rıza Bey'le evde bulunan oniki kişi, çıra kürsüsünün üzerine Kur'an-ı Kerim ve silahlarını indirerek bağlılık yemini etmişlerdir.⁽³³⁾

Sonuç olarak Selevkoslardan beri kentle ilgili kararlarda ve uygulamalarda şehir ahalisinin katkısı, resmi veya gayri resmi bir şekilde görülmektedir. Milli mücadele döneminde söz konusu olan bu grup, kent ile ilgilenen gruplardan sadece biridir. On İler tarihindeki resmi sıfatını yitirdiği dönemlerde ise arkadaş grupları olarak sınırlarında, memleket meseleleri konuşmaya başladıkları görülmektedir. Zaman zaman bu grupların sıralarına, şehrin yöneticileri de dâhil olmuştur. Benzer bir Hamidiye alaylarının oluşumunda ve Sultan Abdulhamit, İttihad ve Terakki Partisi ile rakipleri arasında oluşan yapılanmada görmekteyiz. Cumhuriyet sonrasında da benzer bir yapılanmanın devam ettiği görülmektedir. Bu yapılanma Demokrat Parti'nin kurulmasına kadar tek düze devam etmiştir. İkili siyasi yapılanma kentle ilgili meseleler ve gruplarda da etkisini göstermiştir. Bu döneme kadar farklılıklar olmasına rağmen kalın çizgilerle çizilmemiştir. Milli Nizam Partisiyle kentte üçlü bir yapılanma görülmeye başlanmıştır. 1970 özellikle 1980'lerden sonra birden fazla grup/lar kentle ilgilenmeye başlamışlardır. Artık kent ile ilgili meselelerde, söz söyleme sadece elit bir grubun söz sahibi olmadığı dillendirilmeye başlanmıştır.

Yetişen yüksek tahsilli yeni nesil, kentle ilgilenmeye başlamıştır. Bu durum, eski jenerasyonu yok sayan bir çıkış değildir. Sadece varlıklarını kabul ettirme çabasıdır. 1980'lerden sonra bu yeni kuşak, kentte lokomotif olmaya başlamıştır. 1990'lardan sonra taşra kökenli yüksek tahsilliler, bir yandan taşranın aristokratlarına bir yandan da şehrin elitlerine karşı aynı mücadeleyi vermeye başlamıştır. 2000'lere geldiğinde politize olmuş birçok grup, kentle ilgili kaygılarını konuşarak, yazarak, dernek ve vakıflar kurarak göstermeye çalışmaya başlamıştır. Aslında gayri resmi de olsa, var olmaya çalışan bu gruplar, tarihin tozlu sayfalarında yer alan kentin "şehir meclisi" veya "iştişare meclisi"ni andırmaktadırlar.

Şehir ile ilgili neredeyse her hafta farklı mekânlarda ciddi tartışmalar yapılmaktadır. Söz konusu grupların kentle ilgili kaygıları, beklentileri ve hayalleri çok büyük bir önem arz etmektedir. Kent için en büyük handikap ise şehir için kaygılanan ve hayalleri olan grupların, henüz bir araya gelip tüm enerjilerini kent için sarf edememiş olmalarıdır. Bu, Urfa'yı tüketmektedir, bir kısır döngü içinde patinaj yaptırılmaktadır...

Aslanlı Han, / Fotoğraf: K.A.C. Crawell (1917)

Dipnotlar:

- (1) Hikmet Kavruk, Anakente Bakış, Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi, Hizmet-İş, Ankara 2002, 25.
- (2) Recai Galip Okandan, Umumi Amme Hukuku Dersleri, İstanbul 1959, 5
- (3) McNeill, William, Dünya Tarihi, (Çev. Alâeddin Şenel), İmge Yayınevi, Ankara, 2001, 13.
- (4) İan Morris, "Kent ve Devlet Olarak Erken Polis", Antik Dünyada Kırsal Ve Kent, (Edit.) John Rich, (Çev. Lale Özgenel), Homer Kitapevi, İstanbul, 2000, 27.
- (5) R. E. Wycherley, Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?, (Çev. Nur Nirven), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1994, 5.
- (6) R. E. Wycherley, 6.
- (7) İan Morris, 27-28.
- (8) Kürşat Bumin, Demokrasi Arayışında Kent, İstanbul 1998, 54.
- (9) Liebschuetz, 2.
- (10) Pirenne, 104.
- (11) Mehmet Ali Kılıçbay, Şehirler ve Kentler, Ankara 1993, 75.
- (12) Leibeschuetz, 3.
- (13) Aydın Yalçın, İktisadi Doktrinler ve Sistemler Tarihi, Ankara 1983, 89.
- (14) Mehmet Ali Ağaoğulları, Levent Köker, İmparatorluktan Tanrı Devletine, Ankara 1998, 18-19.
- (15) Mehmet Ali Ağaoğulları, Levent Köker, 20.
- (16) Aydın Yalçın, 90.
- (17) Segal, Edessa, s. 17
- (18) Mehmet Çelik, Edessa'dan Ruha'ya, 316
- (19) Duval, Histoire d'Edessa, 107; Bu serpuş takma geleneği hem Pers hem de Kürtlerde yaygındır.
- (20) Ross, Roman Edessa, 83.
- (21) Urfa'da mahalleler arasında sınıfsal, etnik ve dinsel bir ayırım vardır. Bugün bilinçaltına yerleşmiş olan bu tarihsel arka plandan beslenen bir soru "hangi mahallenin şenigisin?" sorusudur. Urfa mahalleleri için bkz. Abdullah Ekinci, "İki Tepeli Şehrin Mahalleleri" Şurkav.
- (22) S. Ross, 106.
- (23) Segal, 34.
- (24) Vasiliev, Bizans İmparatorluğu Tarihi, I, 188; A. Bailly, Bizans I, 93 vd.
- (25) M. Çelik, Süryani Kilisesi Tarihi I, 243.
- (26) Downey, History of Antioch, 526; Freen, Rise of Monophysite, s. 257; Mehmet Çelik, Edessa'dan Ruha'ya 505.
- (27) V. Yüzyılda Edessa'da Hristiyan din âlimi.
- (28) Segal, Edessa, 140; Çelik, 508.
- (29) Segal, Edessa, 291.
- (30) Segal, 291.
- (31) Anonim Süryânî Vekayinâmesi (terc. Tritton,70); Süryani Mihail, (XV, 7, 40); Işın Demirkent, Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118), 20.
- (32) Işın Demirkent, I, 21, dipnot, 85.
- (33) Milli Mücadele döneminde On İkiler listesi için bkz. Müslüm Akalın, Milli Mücadele'de Urfa, Anılar-Belgeler, Şanlıurfa 2007, 18-20.

Yeni Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nin Yolunu Gözlediği MOZAIKLER

Doç. Dr. Mehmet ÖNAL
Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü Başkanı

Bu yazıda, İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Aya İrini Kilisesi'nde bulunan Edessa/Urfa menşeli mozaikler ve mevcut durumları tanıtılmakta ve anılan mozaikler ile müze depolarındaki diğer Edessa / Urfa mozaiklerinin Orfeus mozaiğiyle birlikte, inşaatı devam etmekte olan Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ne getirilmesi temenni edilmektedir.

Şanlıurfa'dan kaçırılarak birkaç müzayede dolaştıktan sonra Dallas Sanat Müzesi'ne satılan Orfeus betimli mozaik, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın girişimleriyle İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne getirildi. Asıl, mozaiğin yapıldığı şehir olan Urfa/Edessa'ya ise, anılan mozaiğin Haleplibahçe'de yapımına başlanılan yeni Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nin inşaatının tamamlanmasından sonra gönderileceği yetkililer tarafından ifade edildi. İstanbul'dan

yurt dışına kaçırılırken gümrükte yakalanıp, İstanbul Müzelerine getirilen Edessa / Urfa mozaiklerinden ise hiç bahsedilmedi. İstanbul'da misafir edilen Edessa/Urfa mozaiği sadece Orfeus mozaiği miydi? Başka mozaikler de var mı? diye araştırıldığında, Müze teşhirin konulan çok sayıda Edessa / Urfa mozaiklerinin İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde, Aya İrini Kilisesi'nde olduğu tespit edildi. Müze depolarında da birçok Edessa/Urfa mozaiğinin olması olasıdır.

Çağdaş müzecilik teşhirinde grup eserlerinin aynı salonda sergilenmesi esastır. Günümüzde İstanbul müzelerinde bulunan Edessa / Urfa mozaikleri de aynı kentin, aynı semtin mozaikleri olmalarıyla eser gurubunu oluşturmaktadır. Oysa Orfeus mozaiği bir salonda tek başına teşhir edilmektedir. Bu nedenle, Orfeus mozaiğiyle

birlikte İstanbul'da bulunan Edessa / Urfa mozaiklerinin de aynı salonda sergilenmesi halinde "bütün eserlerimiz bizim için önemli" mesajının çok daha etkili olarak verilmesi sağlanacaktır.

Bir önceki Sayın Kültür Bakanımız, Orfeus mozaiği'nin pek tahrip olmadığı ve sapsağlam olduğunu ifade etti. Haklıydı, çünkü mozaiğin kaçırıldığı 1998 yılında mozaik hırsızları artık profesyonel düzeyde çalışmaya başlamışlardı. Mozaiği usulüne uygun olarak kaldırma tekniğini öğrenmişlerdi. Ama onlar için mozaiğin kendilerine para getirecek kısımları önemliydi. Taban mozaiğinin sadece merkezi panosu kesilmiş, mozaik kesime hazırlanırken kaçakçılarca çekilmiş bir fotoğrafta da görüldüğü gibi etrafındaki bordür ise önemsenmemiştir. Aynı yıl benzer teknikle Edessa/Urfa'nın yaklaşık 100

Fotoğraf 1, Orfeus betimli mozaik, İstanbul Arkeoloji Müzesi (Foto. Mehmet Önal 2013)

km. uzağındaki komşusu Zeugma'dan da mozaik hırsızları Dionysos'un Düğünü mozağini aynı teknikle keserek çalmışlardı. Benzer hırsızlar, sadece mozaik kaldırmakla kalmayıp, Antalya Karaburun Tümülüsü'ndeki duvar resmini dahi kesip usulüne uygun olarak kaldırarak çalmışlardı. Müzelerimizde henüz restoratör yokken, eser hırsızlarının restoratör bilgisi düzeyinde teknik bilgiyle çalışması daha çok sayıda eserlerimizin yerinden söküleceğine işaretler.

İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Aya İrini Kilisesi'nde bulunan Edessa/Urfa menşeli mozaikler şunlardır:

1. Orfeus Mozaği

Orfeus mozaği Dallas Sanat Müzesi'nden İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne getirildi. Anılan müzede, bordoya boyalı bir salonda tek başına teşhir edilmektedir (Fotoğraf 1). Bir zamanlar Edessa/Urfa'da kayaya oyulu Papa'nın oğlu Papa'nın aile mezarının tabanını süslüyordu. Aşk acısıyla özleşen bir ozandı. Ölen eşinin acısını yüreğinin derinliklerinde hissetmekte, çaldığı müzik aletiyle dağ taşu ağlatmaktaydı. Bu dünya ve öteki dünya kavramlarını sorgulaması, eşini kurtarmak için öteki dünyaya gitme cesaretini göstermesi Orfeus'u nekropol ikonografisinde önemli bir figür haline getirmiştir. Aile, mezar odasına bu konuyu seçtiğine göre mezar sahibinin de eşini kaybetmiş olması, eşinin hayatının kendine bağışlanmasını, öteki dünyaya gittiğinde Orfeus gibi dönüp arkasına bakmamayı hayal etmiş olması muhtemeldir.

Edessa/Urfa mozaikleri içinde en erken tarihli (M.S. 194) olması ve mozaikte Bar Saged, adlı sanatçı adının bulunması sebepleriyle de Orfeus mozaği oldukça önemlidir.

Orfeus mozağiyle birlikte gurup oluşturarak teşhir edilebilecek İstanbul Müzelerinde bulunan diğer Edessa / Urfa mozaikleri şunlardır.

2. Aphtuha Mozaği

Bu mozaikte Edessa/Urfa mozaiklerinde görüldüğü şekilde, Edessa halkının kendi aile büst betimleri yer almaktadır (Fotoğraf 2). Yazıtından, aile reisi Germu oğlu Aphtuha'nın bu mezarı (sonsuzluk evi) kendi, çocukları ve varisleri için yaptırdığı anlaşılan bu mozaikte üç sıra halinde yedi çerçeve içinde aile fertlerinin büstleri, bir çerçevede ise estrangelo Süryanice yazıt yer alır. En üst sağda sakallı, orta yaşlı, Frig şapkalı aile reisi Aphtuha, solda eşi Şumu betimlenmiştir. Orta sırada Frig başlıklı oğulları, alt sırada ise başörtülü kızlarının cepheden büstleri mevcuttur. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer almaktadır.

Mozaik, sağlam görünmesine karşın, çimento harcına gömülmüş olduğu için, her geçen gün tesseralar zarar görmektedir. Anılan mozağin acilen beton çimento harcının temizlenerek mozağın çağdaş restorasyon malzemesine alınması gerekmektedir. Anılan mozaik, restore edildiğinde petekli alüminyum (aerolam) levhaların

Fotoğraf 2 Aphtuha Mozaği, İstanbul Arkeoloji Müzesi (Salman 2007: Şek. 93).

üzerine alınacağı için, oldukça hafifle-
yecek ve teşhir edileceği yere de (Urfa
Arkeoloji Müzesi) kolayca taşına-
bilecektir.

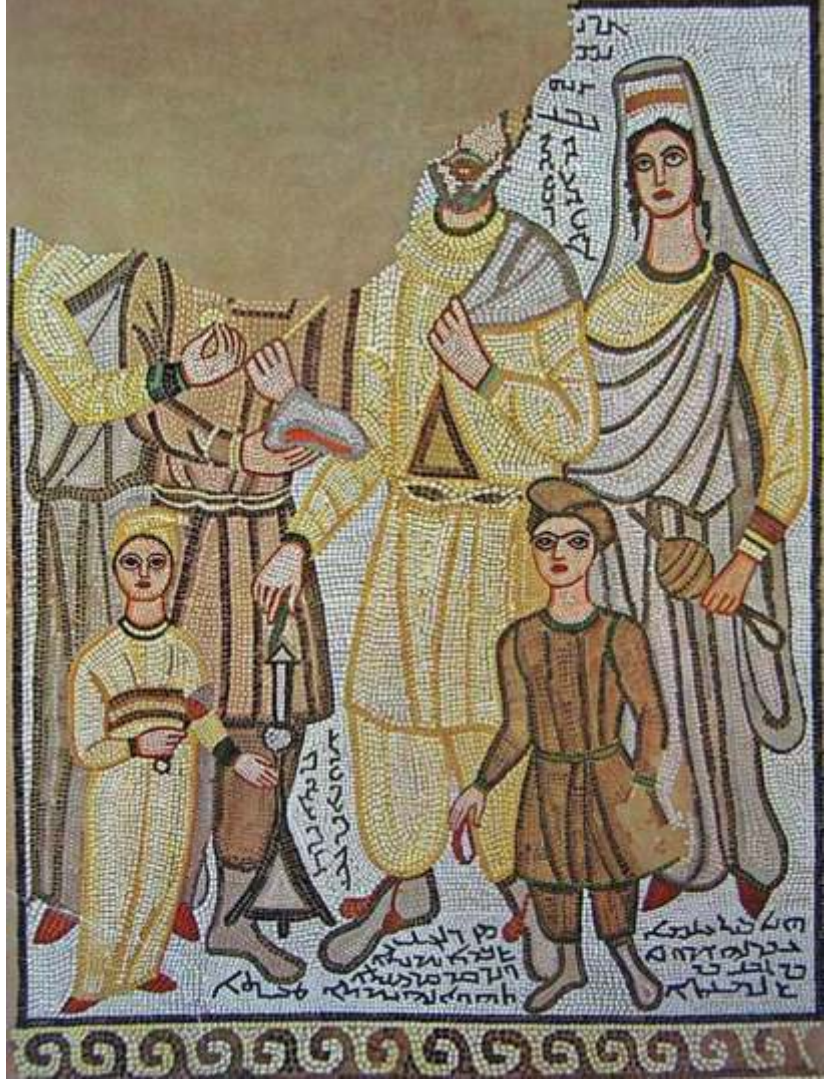
3. Üç Ayaklı Sehpa Mozaïği.

1956 yılında Urfa'da Şehitlik Mahal-
lesi'nde Segal tarafından tespit edil-
miştir (Fotoğraf 3-5). İki parçası 1980
yılında yurt dışına götürölmek üzerey-
ken İstanbul'da yakalandı. Mozaikte aile
reisi Adona, eşi, iki erişkin, iki de küçük
çocuklarıyla ayakta betimlenmiştir.
Süryanice yazıtta bu mezarı kendi ve
çocukları için yaptırdığı yazılıdır. Anılan
parçalar Aya İrini kilisesi'nin revaklı
avlusundadır.

Mozaïğin sol üst kısmı 1956 yılı
öncesinde eski eser kaçakçıları
tarafından kesilmeye çalışılmış ama
mozaïği kaldırma tekniğini bilmedik-
lerinden bu kısım kaçakçılar tarafından
dağıtılarak yok edilmişti. Çok daha
sonraları ise, anılan mozaïği parçala-
mayı başarmış olacaklar ki, mozaik iki
parça halinde 1980 yılında yurt dışına
götürölmek üzereyken İstanbul'da
yakalandı (Fotoğraf 4-5). Mozaik tam
orta kısmından dikey kesilerek sökül-
müştür. Bu parçalama esnasında aile
reisinin gövdesinin sağ yarısı, büyük
oğlunun gövdesinin sol yarısı tama-
men dağıtılarak yok edilmiştir. Kalan
parçaların birinde küçük çocuk, diğeri-
nde ise kardeşi kısmen, anne betimi
sağlam kalabilmiştir.

1990 yılı öncesinde kaçırılan mo-
zaiklerimize baktığımızda insanın içi
burkulmakta, yüreği sızlamaktadır.
Panolardan, bordürlerden kazmalarla
gelişigüzel parça parça koparılan
mozaikler görölmektedir. Bu dönemde
mozaik hırsızları usulüne uygun olarak
mozaik kaldırmasını bilmediklerinden,
kendilerine göre para edecek olan
figürlerin olduğu kısımları kazma veya
uzun demirlerle sökerek kaldırmışlardır.
Bu nedenle, Edessa/Urfa'dan kaçırılan
mozaiklerin çoğu parça parçadır. Ayaklı
Sehpa Mozaïği de tesseraları dağıtıl-
arak parçalanmış mozaiklerden biridir.

Günümüzde beton çimento harci-
na gömölü olan bu mozaïğe de bir
önceki mozaikte olduğu gibi bir an önce
çağdaş mozaik restorasyon tekniğinin
uygulanması gerekmektedir.

Fotoğraf 3, Üç Ayaklı Sehpa Mozaïği, (Segal 1958: 150)

Fotoğraf 4, Üç Ayaklı Sehpa
Mozaïği'nden ayrıntı, Aya İrini Kilisesi
(Salman 2007: Şek. 104).

Fotoğraf 5, Üç Ayaklı Sehpa
Mozaïği'nden ayrıntı, Aya İrini Kilisesi
(Salman 2007: Şek. 105)

Fotoğraf 6, Cenaze Şöleni Mozaïği, Aya İrini Kilisesi, (Salman 2007: Şek. 106).

Mozaikler Şanlıurfa Yeni Arkeoloji Müzesine Getirilmeli

Dallas'tan dönerek İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde misafir edilen Orfeus mozaïği ile birlikte, aynı Müzede bulunan Aphtuha Mozaïği, Aya İrini Kilise'sinde bulunan Ayaklı Sehpa Mozaïği ve Cenaze Şöleni Mozaïği'nin de ülkemizin en büyük müzelerinden biri olacak olan yeni Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ne getirilmesiyle, anılan eserlerin Edessa/Urfa'daki aynı sanatçı elinden çıkmış olan diğer akraba eserleriyle aynı salonda teşhir edilmeleri sağlanacaktır. "Her taş yerinde ağırdır" atasözümüzden hareketle, Türkiye'miz'den yurt dışına kaçırılan eserler kadar şehirlere değişen eserlerin de doğdukları şehirlere gönderilmelerinin olumlu etkisi de artan ziyaretçi yoğunluğu olarak Yeni Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde izlenebilecektir.

4. Cenaze Şöleni Mozaïği

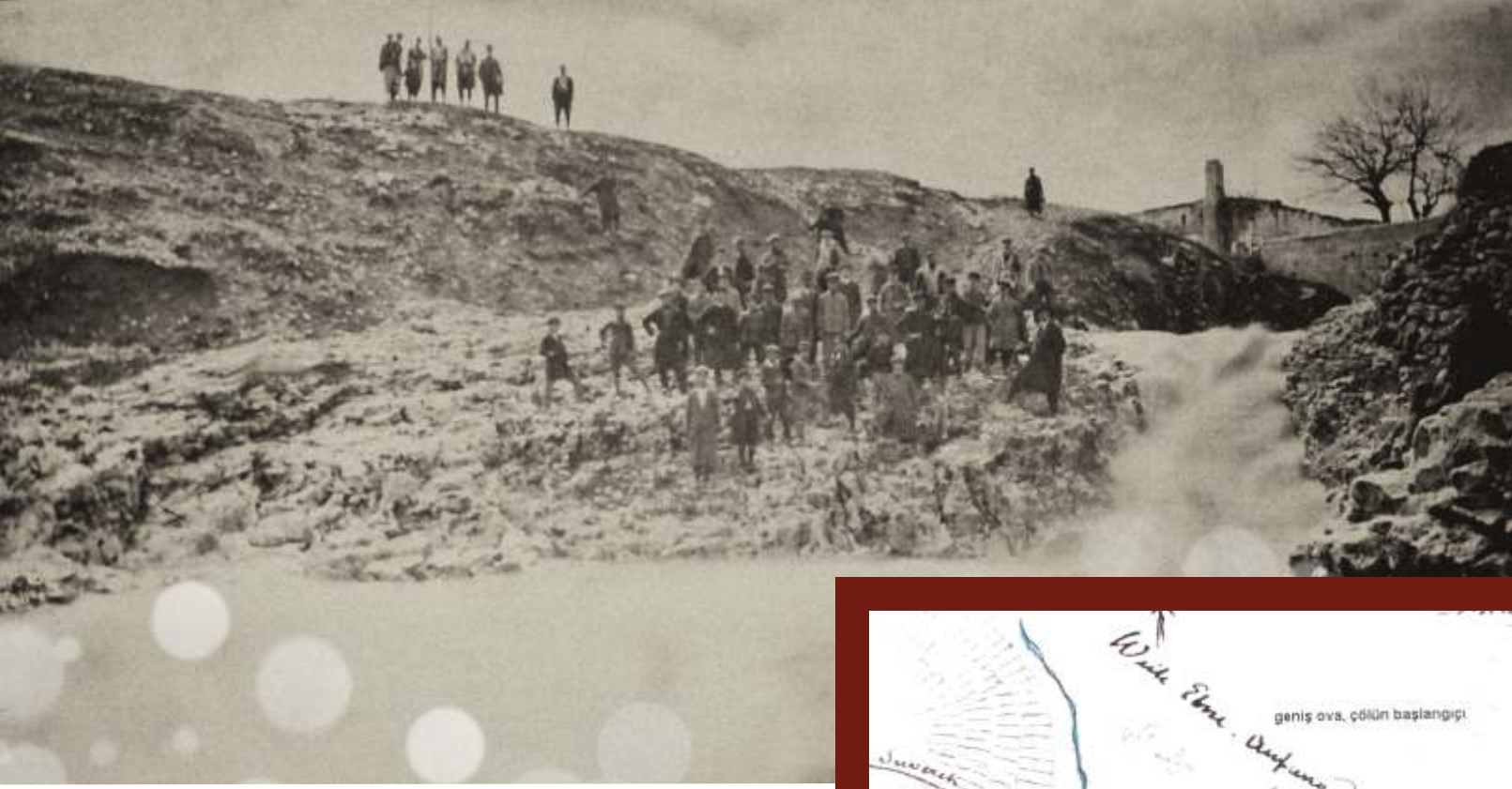
Cenaze Şöleni betimli mozaik, Şanlıurfa'dan 1980 yılında eski eser kaçakçıları tarafından ait olduğu kaya mezarından iki parça halinde sökülüp, İstanbul'a getirilerek Aya İrini Kilisesi'nin envanterine kayıt edilmiştir (Fotoğraf 6). Mozaikte sakallı ve sert bakışlı aile reisi Garmu, sol dirseğini yastığa yaslayarak yan uzanır, sol elinde cam kadeh tutarken sağ elini avucu açık olarak ileri uzatır. Solunda eşi Wa'el'in kızı Atu ¾ sola dönük oturur. Garmu'nun sağında iki erkek çocuğu

babalarına hizmet için ayakta beklemektedir. Bakışlarda kesişmeler, derin çizgili yüz hatlarında gerçekçilik, yüzde huzursuz ve kızgın ifadenin belirtilmesiyle portre sanatının etkili biçimde yansıtıldığı bu mozaïğin Edessa mozaikleri içerisindeki yeri büyüktür.

İçinde bulunduğu Garmu ailesine ait kaya mezarından parçalanarak sökülmüş olan bu mozaïğin dikey kesilmiş iki parçası çimento harcına gömülmüştür. Bu mozaïğin de bir an önce çağdaş mozaik restorasyonuna uygun şekilde restore edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- 1) Drijvers, H, J,W ve Healey J.F. The Old Syriac Inscriptions of Edessa and Oshroene: Text, Translations and Commentary (Leiden, 1999).
- 2) Healey, J. F. "A New Syriac Mosaic Inscription", Journal of Semitic Studies, Vol. 51/2, 2006, p. 313-327.
- 3) Salman, B., Orta Euphrates Mozaikleri Işığında Edessa ve Samosata Mozaikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi (2007).
- 4) Segal, J.B. Edessa, Blessed City (Oxford, 1970).

Ortaokul Öğretmeni Neşet Nedim Bey (Kürkçüoğlu) 21 Şubat 1928 tarihinde Tabiat Bilgisi dersinde öğrencileriyle Karakoyun Deresi'nde.

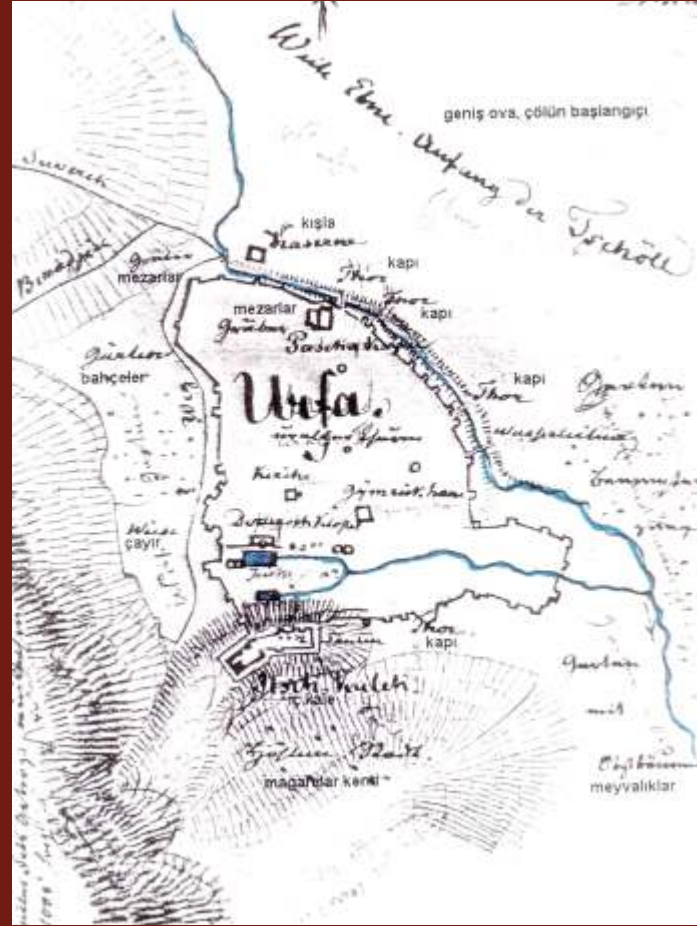
KARAKOYUN DERESİ ve ÜZERİNDEKİ SU YAPILARI

Yrd. Doç. Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU ve Arşivi.

Urfa şehir planında Karakoyun Deresi. (Helmuth von Moltke'den).

Tarihte Daysan Irmağı, ya da Skirtos Irmağı olarak anılan Karakoyun Deresi, Urfa'nın batısındaki Demircik ve Direkli vadisindeki kuyulardan çıkar. Eski Otogar yakınlarına kadar yatağında aktıktan sonra buradan güneye saparak Halepli Bahçesi'ndeki yatağından Halil-ür Rahman Gölü'ne döküldü.

Bu ırmak miladi 201 senesinin Kasım ayında aşırı yağışlardan adeta tufanı andırır bir şekilde taşmış ve sel sularında 2000'den fazla insan

boğularak can vermiş, çok sayıda yapı yıkılmıştır. Bu afetten sonra Urfa Kralı 8. Abgar bir önlem olarak kışlık sarayını daha güvenli ve yüksek bir yer olan kale üzerine yaptırmıştır (1).

303 senesinin Mayıs ayında, 413 senesinin Mart ayında ve 525 senesinin Nisan ayında tekrar taşan Daysan ırmağı şehirde büyük tahribat yapmıştır (2).

Bu üç önemli taşkında en çok Halil-ür Rahman Gölü çevresindeki krallık sarayı ve dini yapılar zarar

görmüştür. Sel suları buradan aşağıya inerek şehrin güney kesimini tahrip etmiş, önemli ölçüde can ve mal kayıplarına sebep olmuştur.

1940'lı, 1950'li yıllara kadar nerede ise yıl boyu düzenli bir şekilde pırl pırl akan, bahar aylarında annelerimizle kenarında piknik yapmaya gittiğimiz Karakoyun Deresi, iklim değişiklikleri sonucunda kar ve yağmurların azalması nedenleriyle günümüzde akamaz olmuş, sadece sel yatağı görevini sürdürmektedir.

Karakoyun Deresi'nin "Bedendibi" kesiminden görünüşü. (Yağlıboya Resim: Abdurrahman Birden).

Karakoyun Deresi Üzerindeki Su Yapıları

Jüstinyen Su Bendi

525 senesindeki son sel afetinden sonra Edessa'nın (Urfa) Bizans imparatorluğuna bağlı valisi Liberius zamanında Bizans İmparatoru I. Jüstinyen (527-565), derenin eski otagar yakınından Halepli Bahçe'ye dönen sapağına büyük bir duvar (Bend) yaptırarak derenin Halepli Bahçe yatağını iptal etmiş ve doğuya doğru bugünkü yatağını (Karakoyun Deresi) açtırarak Daişan Irmağı'nın şehir dışına akmasını sağlamış ve Urfa'yı gelecek sel afetlerinden korumuştur (3).

Bu yatağın açtırılmasından sonra da Urfa; 668, 725, 740, 743, 1104 yıllarında sel baskınlarına uğramış, ancak bu baskınlardaki tahribat öncekilere kıyasla daha az olmuştur.

Jüstinyen'in açtırdığı bu kanalın 1380-1469 yılları arasında bölgede hüküm süren Karakoyunlular zamanında genişletildiği tahmin edilmekte ve "Karakoyun Deresi" adını bundan dolayı aldığı tahmin edilmektedir.

Jüstinyen döneminde büyük boyutta kesme taşlardan inşa edilmiş 2,5 m. yüksekliğinde, yaklaşık 200 m. uzunluğundaki kalın ve uzun bir duvar şeklindeki bu su bendine halk arasında "Kaldırım" denilmektedir (4).

Karakoyun Deresi Üzerindeki Köprüler ve Su Kemerleri

Batıdan başlamak üzere akış yönüne doğru Karakoyun deresi

üzerinde sırasıyla Hızmalı Köprü, Millet Köprüsü, Jüstinyen Su Kemerleri, Samsat Köprüsü, Saray Köprüsü, Hacı Kâmil Köprüsü, Cumhuriyet Köprüsü, Bey Kapısı (Kıyas) Köprüsü ve Demirkapı (Bahçeler) Köprüsü yer almaktadır. Bunlardan Saray Köprüsü, Bey Kapısı Köprüsü ve Demirkapı Köprüsü yıkılmış olup günümüze ulaşmamıştır.

Hızmalı Köprü

Karakoyun Deresi üzerinde bulunan köprülerin batıya doğru en başta olanıdır. İnşa kitabesi bulunmadığından ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Köprü ayağının doğu cephesindeki kitabede; "Sahib el-hayrat olanlar duzeden olsunlar ba'id Tecdidine oldu el-Hac Muhammed

Said Fi sene 1259" (M.1843) yazılıdır.

Kitabenin orta kısmına ayrıca "Maşaallah" yazısı istif edilmiştir (5).

Kitabede; Hayrat sahibi olanlara Cehennemden uzak olmaları için duada bulunmuş ve köprünün 1843 tarihinde Hacı Muhammed Salih tarafından yenilediği (tamir edildiği) belirtilmiştir.

Köprünün yapılması ile ilgili olarak halk arasında çeşitli hikâyeler anlatılmaktadır. Bu hikâyelerden birine göre, Karakoyunlu Türk Beyliği hükümdarının kızı Sakine Sultan Hacc'a giderken uğradığı Urfa'da bu köprüyü yaptırmış ve yıkıldığında tekrar inşa edilebilsin diye mücevherlerini ve burnunun altın hızmasını köprünün temellerine koydurmuştur. Bu nedenle köprü "Hızmalı Köprü" adıyla anılmaktadır (6).

Cumhuriyet Köprüsü'nden batıya doğru bakış.

Jüstinyen Su bendi.

Jüstinyen Su bendi.

Diğer bir hikâye ise şöyledir:

"Yüzyıllarca önce kentin güney doğusunda yoksul bir ana-oğul yaşamaktadır. Oğul Kasarcı Çay'ında kasarcılık (Keten Dokumacılığı) yapmaktadır. Günün birinde yöreye gelen bir derviş, birkaç gün delikanlıyı izledikten sonra: "Oğlum seni izledim. Görüyorum ki, çalışkan, dürüst bir insansın. Anladığıma göre dardasınız. Yakında ülkeme döneceğim, orası varlıklı bir yerdir. İstersen sen de benimle gel" der. Delikanlı anasına danışır, anası da oğlum yoksulluktan kurtulsun diyerek gitmesine izin verir.

Derviş delikanlıyı tekkesine götürür, eğitir. Delikanlı bir gün çarşıda güzel bir kız görür, ona âşık olur. Soruşturunca kızın Karakoyunlu Bey'inin kızı olduğunu öğrenir. Yemeden içmeden kesilir. Derviş durumu öğrenince: "Üzülme, gider kızı isteriz" der. Ertesi gün saraya varır. Durumu Bey'e anlatır, Bey öfkelenir, ama saygısızlık olmasın diye sesini de çıkarmaz. Dervişe, kırk gün içinde istediği hediye ve paralar getirilirse kızı vereceğini söyler. İstedikleri şeyler kırk günde tamamlanacak gibi değildir. Üstelik derviş de yoksuldur. Durumu öğrenen delikanlı üzülür ve gündün güne erimeye başlar. Tam kırkıncı gün, delikanlı uyandığında tekke avlusunda kimin getirdiği bilinmeyen eşya ve altın yüklü katırlar görür. Koşup dervişe haber verir. Derviş gülümser. Alıp bunları Bey'e götürür. Çaresiz kalan Bey, kızını verir düşünmek kurur.

Derviş delikanlıya, gerdeğe girmeden iki rekât namaz kılmasını, sonra da kendisi için dua etmesini söyler. Delikanlı başına geldiği bunca maceradan sonra öylesine mutlu ve coşkulu olur ki, namazı kılar, ama derviş için dua etmeyi unuttur. Dervişe dua etmediği için ertesi sabah uyandığında, kendini Kasarcı Çayı kıyısında bulur. Başından geçenler kendisine bir rüya gibi gelir. Gidip başından geçenleri anasına anlatır. Yapacak bir şeyleri yoktur ve eski yaşamlarına dönerler.

Yeni gelin olan kız ise, uyandığında kocasını yanında göremeyince her yeri arar, ama kimse izini bulamaz. Bu

Karakoyun Deresi'nin Hızmalı Köprü yakınlarından Halepli Bahçesi'ne doğru akışı. (Yağlıboya Resim: Abdurrahman Birden).

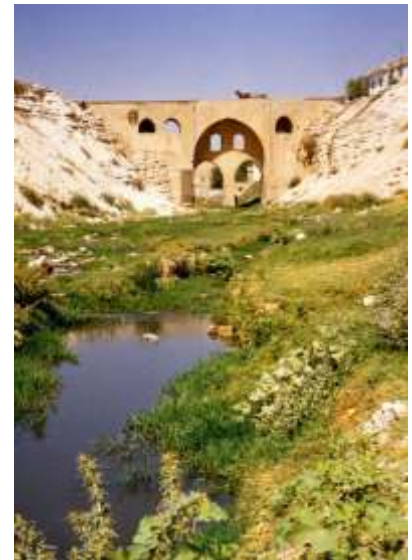
arada dervişte gitmiştir. Vakti gelince kızın bir oğlu olur. Çocuk biraz büyüyünce, hem gittiği yerlerde kocasını aramak, hem de hac görevini yerine getirmek için yola çıkar. Yolu üzerindeki Urfaya varır. Samsat Kapısı önüne çadır kurdururken, bağırsımlar duyar. Kentin ortasından gelen dere taşmış, evler sular altında kalmış ve kent büyük ölçüde zarar görmüştür. Bey kızı, birkaç yılda bir yinelenen su baskınlarından kenti kurtarmak niyetindedir. Hac parasını bu işe harcayacaktır. Tellallar çıkarıp halkı hendek kazmaya çağırır. Anasının isteğiyle, bizim delikanlı da hendek kazanlara katılır. Çalışmalar esnasında Bey kızının çocuğunu bir ağlama tutar, bir türlü susturulamaz. İşçiler oyalamak için kucağına alır, elden ele geçirirler. Çocuk, babasının kucağına gelince susup, çevresine bakarak gülümser. Bu durum Bey kızına bildirilir. Bey kızı da bu delikanlının hendek kazma işinden alınıp çocuğunu eğlemekle görevlendirilmesini ister.

Bu arada delikanlının anası, oğlunun bohçasını karıştırırken, altın sırma işlemeli düğün giysisini bulur: "Oğlum artık bu giysi bize yakışmaz. Onu, kente bunca iyiliği dokunan hanıma hediye edelim" der. Giysi, Bey kızının çadırına götürülür. Kız armağanı görünce, kendi el işlemesinden tanır ve hemen getirenin bulunmasını emreder. Delikanlıyı getirirler. Görür görmez birbirlerini tanıyan iki sevdalı birbirlerine kavuşurlar.

Bu arada hendek tamamlanır.

Derenin yatağı değiştirilerek, sel baskını tehlikesi önlenmiştir. Ardından dere üzerine bir de köprü yapılır. Sonraki yıllarda köprü yıkılırsa, yerine yenisi yapılabilsin diye Bey kızı, köprü ayaklarından birinin altına, altın hızması ile değerli mücevherlerini gömdürür. O gündün sonra derenin adı Bey kızının soyunun isminden dolayı "Karakoyun Deresi", köprü'nün adı da ayağındaki hızma nedeniyle "Hızmalı Köprü" olur.

Bey kızı ile delikanlı burada mutlu bir yaşam sürer, ölümlerinde de Karakoyun Deresi kıyısına gömülürler" (7).

Hızmalı Köprü'nün doğu cephesi.

Fotoğraf 9) Hızmalı Köprü (1950'li yıllar).

Fotoğraf 10) 1923 yılında Millet (Ali Saib Bey) Köprüsü.

Fotoğraf 11) 1954 yılının 12 Nisanında Karakoyun Deresi ve

Jüstinyen Su Kemerini. (Fotoğraf: Mustafa Tezel, MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (EĞİTEK) Arşivi).

Fotoğraf 12) 1913 yılında Samsat Köprüsü'nün batı cephesi. (Fotoğraf: Max von Oppenheim).

Karakoyun Deresi üzerindeki Jüstinyen Su Kemerinin kuzeyindeki mezarların bu delikanlı ve Bey kızına ait olduğu söylenilmektedir. Eski fotoğraflarda bu mezarların üzerinde bir türbenin bulunduğu görülmektedir. Türbe bu gün yıkılmış olup mezarlar durmaktadır.

Düzgün kesme taşlardan inşa edilmiş köprünün ortasındaki bir ayak üzerine oturan iki büyük kemerin üzerinde ayrıca iki kemer daha bulunmaktadır. Üstteki kemerler doğru cepheden pencere görünümünde olup yanlara doğru küçük gözlerle genişletilmiştir. Korkuluklarının altındaki gizli kanallar köprünün ayrıca "Su Kemerini" fonksiyonu gördüğünü göstermektedir. Eski fotoğraflarda ise köprünün başlarında birer su terazisinin bulunduğu anlaşılmaktadır (8).

Köprünün 2000 yılı sonlarında yıkılan batı cephesi Vali Muzaffer Dilek döneminde Şanlıurfa Valiliğince yeniden yaptırılmış ve köprü esaslı bir restorasyondan geçirilmiştir.

Millet Köprüsü

Hızmalı köprünün doğusunda yer alan, "Millet Hastanesi"ne (Bugünkü Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi) Karakoyun Deresi üzerinden yol vermesi nedeniyle "Millet Köprüsü" adıyla anılan bu köprünün inşa tarihi bilinmemektedir.

Urfa Kurtuluş Savaşında 9 Nisan 1920 günü Urfa Jandarma Komutanı Yüzbaşı Ali Saip (Namık) Bey'in Fransızlarla son anlaşmayı bu köprü üstünde yapmış olmasını dikkate alan Cumhuriyet Halk Fırkası Urfa Heyet-i İdaresi, köprünün adının "Ali Saip" veya "Namık" Köprüsü olarak değiştirilmesine ilişkin 13 Temmuz 1341 (1925) tarih ve 122 sayılı ile aşağıdaki kararı almış ve bu kararı Mukarerrat Defteri'ne işlemiştir (9).

"... 9 Nisan 1336 (1920) tarihine müsadif Perşembe günü Fransızlarla akdettiği müsalahanın Ermenilerin milliyetine izafeten (Millet Köprüsü)

tevsim edilen köprü üzerinde vukuu ve bu köprüye izafe olunan ismin de tarihi ananemizin nokta-i nazarından tebdili elzemiyeti itibariyle (Millet Köprüsü) namı verilen köprünün de Ali Saip veya Namık Köprüsüyle tevsimine karar verilerek keyfiyetin belediye riyasetine tebliğine karar verildi".

Bu karar doğrultusunda köprünün güney girişine yapılan üçgen alınlıklı kapının üzerine "Ali Saib Köprüsü, Sene 1341" (M.1925) yazan bir kitabe konulmuştur.

Kuzey güney yönünde uzayan köprü, kesme taşlardan inşa edilmiş olup 6 adet yüksek ayak üzerine oturan 7 gözlüdür. Derenin her iki yamacına gelen gözler günümüzde toprakla dolmuş durumdadır. Her iki yandaki korkuluk taşlarının alt kısmına Hızmalı Köprü'de olduğu gibi su kanalları açılmış ve böylece köprüye aynı zamanda "Su Kemerini" fonksiyonu verilmiştir (10).

Jüstinyen Su Kemerini

Karakoyun Deresi üzerinde, Millet Köprüsü'nün doğusunda yer alan ve kentin kuzey yakası açıklarındaki "Kehriz Suyu" nun şehre aktarılması

amacıyla yaptırılan bu eser, Roma dönemine ait "Su Kemerini" (aqueduct) mimarisinin Urfa'daki tek örneğidir. Bu kemerin, 525 senesindeki büyük sel afetinden sonra Bizans İmparatoru I. Jüstinyen tarafından açtırılan "Jüstinyen Kanalı" (Karakoyun Deresi) ile birlikte yaptırıldığı, Karakoyunlu Türk Beyliği zamanında kanalın genişletilip derinleştirilmesi sırasında onarımdan geçirildiği tahmin edilmektedir. Kehriz Suyu, bu kemerin güney başında bulunan su terazisi vasıtasıyla Kadıoğlu Camii'ndeki taksimiye'ye (maksem) gelmekte, buradan da cami, hamam ve evlere dağıtılmaktaydı.

Derenin ortasına oturan büyük bir paye sağa ve sola doğru iki yüksek kemerle derenin iki yakasına yine payelerle oturmakta ve payelere oturan daha küçük ölçüdeki kemer dizileri sağa ve sola doğru uzamaktadır. Ortada yer alan yüksek iki kemer destekleme kemerleriyle dört göze ayrılmıştır. Mevcut mimari izlerden, yapının takviye duvarlarıyla esaslı bir onarımdan geçtiği anlaşılmaktadır (11). Yapı 2000'li yılların başlarında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilmiştir.

Samsat Köprüsü doğu cephesi.

Karakoyun Deresi, Jüstinyen Su kemerı, Samsat Köprüsü, Millet hanı, Askeri Hamam ve Karakoyun Su Değırmeni. (Yağlıboya Resim. Abdurrahman Birden).

Samsat Köprüsü (Eski Köprü)

Jüstinyen Su Kemerı'nin hemen doğusunda, Urfa şehir surlarının Samsat Kapısı çıkışında yer alan ve Samsat'a yol veren bu köprü, iki gözlü olarak kesme taştan inşa edilmiştir. Samsat Kapısı ve surlar günümüzde yoktur.

1926 tarihli Urfa Salnamesi'nde adının "Eski Köprü" olarak geçmesi, bu köprü'nün Karakoyun Deresi üzerindeki köprülerin en eski tarihli olduğunu düşündürmektedir. VI. y.y'ın ilk yarısında Bizans İmparatoru I. Jüstinyen zamanında, şehri sel baskınlarından korumak amacıyla açılan su kanalı (Karakoyun Deresi) ile birlikte yapılmış olduğu düşünülmektedir (12).

Saray Köprüsü

Bu günkü Hacı Kâmil Köprüsü'nün yerinde bulunan, Divan Yolu'nu Eski Saray'ın (Hükümet Konağı) doğusundan şehrin kuzeyine bağlayan bu

köprü ile ilgili olarak elimizdeki tek belge Maxvon Oppenheim'in 1890'lı yıllarda çektiğini tahmin ettiğimiz bir fotoğraftır (13). Bican Ağa Hanı ile Osmanlı Sarayı arasındaki tek gözlü bu köprü'nün 1903 yılında Hacı Yusuf Kâmil Köprüsü'nün yapılması sırasında sonra yıktırıldığı tahmin edilmektedir (14).

Hacı Kâmil Köprüsü

Şanlıurfa'yı çevreleyen şehir surlarının Saray Kapısı çıkışına Urfa Valisi Ethem Bey zamanında Hacı Yusuf Kamil tarafından 1903 yılında yaptırılmıştır. Karakoyun Deresi üzerinde bulunan köprülerin en büyüğüdür. Düzgün kesme taşlardan yüksekçe payeler üzerine oturan dört gözlü, batı cephesi ise iki gözlüdür. Üzerindeki Hacı Yusuf Kamil Efendi'nin konağı, bir otel, bir han ve çok sayıda dükkânla birlikte inşa edilmiştir. Yapıldığı yıllarda şehir dışında sayılan bu köprü, şehrin büyümesi ile mer-kezde kalmış, ihtiyacı

karşılayamaz bir duruma geldiğinden batı tarafına 1939 yılında betonarme Cumhuriyet Köprüsü yaptırılmıştır.

Hacı Yusuf Kâmil Köprüsü, üzerindeki konak, han ve dükkânlar 1903 yılında Ethem Paşa'nın teklifi üzerine Hacı Yusuf Kâmil tarafından yaptırılmıştır. Ethem Paşa, Karakoyun Deresi üzerine bir köprü yaptırarak şehrin kuzeye doğru gelişmesi arzuluyordu. Bu projesini şehrin ileri gelenlerinden Mahmut Nedim Kürkçüoğlu'na açtı. Buraya bir köprü ve üzerine yapılar yaptırması halinde tapusunu kendisine vereceğini teklif etti. Mahmut Nedim Efendi bu teklifi kabul etmedi. Ethem Paşa bu kez teklifi Hacı Yusuf Kâmil Efendi'ye götürdü. Ancak; bu teklifi Mahmut Nedim Efendi'nin kabul ettiğini, oysa bu şeref kendisine ait olmasını arzu ettiğini söyledi. Bu blöfe inanan Hacı Yusuf Kâmil Efendi; "Siz Mahmut Nedim Efendi'yi boş verin. Ben bu yatırımı yaparım" dedi. 12.000 altın harcayarak köprüyü, üzerindeki konağı, bir hanı ve iki oteli yaptırdı. O zaman şehrin dışında olan bu gereksiz yatırım Urfa halkının çoğu gülmüş ve Hacı Yusuf Kâmil Efendi'den "Parasını Karakoyun'a döken adam" olarak söz etmiştir. O tarihten bu yana Urfa'da parasının kıymetini bilmeyen, gereksiz yerlere yatırım yapan insanlar için "Parasını Karakoyun'a döküyor" sözü darbimesel olmuştur. Hacı Yusuf Kâmil Efendi, konağın güney batı köşesine

Saray Köprüsü Batı Cephesi. (1900'lı yılların başları- Foto:Max von Oppenheim).

Hacı Kâmil Köprüsü (1930'lu yılların başları)

Hacıkâmil Köprüsü doğu cephesi.
(1900'lü yılların başları-
Fotoğraf: Max von Oppenheim).

Cumhuriyet Köprüsü (1940'lı yıllar).

bir köşk yaptırarak kendisi oturmuş, konağı Osmanlı Bankası'na kiraya vermiştir. 1939 yılında Konağın batısına bu günkü betonarme yeni köprü yapılırken, belediye Mühendisi Himmet Özmen tarafından bu köşk yıktırılmıştır (15).

Cumhuriyet Köprüsü

Hacı Kamil Köprüsünün yaklaşık 10 m. batısına 1939 yılında tek gözlü betonarme olarak inşa edilmiştir.

Hacı Kâmil Köprüsü ve Cumhuriyet köprüsü arasındaki yaklaşık 10 m.lik mesafe bundan 10 yıl öncesine kadar açık iken ve böylece her iki köprü görülebilir durumda iken bu mesafe kapatılmış ve kapatılan bu alandan Hacı Kamil Köprüsü üzerindeki dükkânların batı cephelerine giriş sağlanmıştır.

Karakoyun Deresi'nin Samsat Köprüsü ile Cumhuriyet Köprüsü arasında kalan kısmı Belediye Başkanı

Ahmet Bahçivan döneminde kapatılmış ve kapatılan alanın üzerine Ahmet Bahçivan İş Merkezi inşa edilmiştir. Ayrıca yine Ahmet Bahçivan döneminde Hacı Kâmil Köprüsü'nün doğu cephesinden itibaren Bey Kapısı (Kıyas) Köprüsü yakınlarına kadar derenin üzeri kapatılarak bir yeşil alan oluşturulmuştur. Her iki uygulamada 6. yüzyıldan kalma, belki de dünyada insan eliyle açılmış ilk dere yatağı olma özelliğine sahip bir kültür varlığı görülemez hale getirilmiştir.

Bey Kapısı (Kıyas) Köprüsü

Şehir surlarının Bey Kapısı çıkışında Karakoyun Deresi üzerinde yer alan ve Kıyas Köyü'ne ulaştığı için "Kıyas Köprüsü" olarak da anılan bu köprü blok halinde düzgün kesme taşlardan yapılmış olup iki gözlüdür. VI. Yüzyılın ilk yarısında Şanlıurfa'daki Samsat Köprüsü ile birlikte inşa edildiği tahmin edilmektedir (16).

Bu tarihi köprü de Demirkapı Köprüsü gibi DSİ tarafından yürütülmekte olan "Karakoyun Deresi Islah Projesi"nin uygulanması sırasında yıktırılmış, yıkılmadan önce A. Cihat Kürkçüoğlu tarafından fotoğrafları çekilerek yayınlanmıştır.

Beykapısı (Kıyas) Köprüsü 1996 yılında yıktırılırken.

Demirkapı (Bahçeler) Köprüsü

Balıköl suyunun Karakoyun deresi ile birleştiği yerde bulunan ve Karakoyun Deresi üzerindeki son köprü olan bu eser, Akçakale eski yolunu Urfa'ya bağlamaktaydı. Düzgün kesme taşlardan yapılmış olup, basık kemerli üç gözlüdür. XIX. Yüzyılın başlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. 1940'lı yıllarda yeni yolun yapılmasıyla iptal edilen bu köprü'nün batısına son zamanlarda daha geniş ölçüde yeni bir köprü yapılmıştır (17).

DSİ tarafından yürütülmekte olan "Karakoyun Deresi Islah Projesi" uygulaması sırasında 1996 yılında yıktırılmış olan bu köprü, yıkılmadan önce A.Cihat Kürkçüoğlu tarafından incelenerek fotoğrafları çekilmiştir.

1932 yılında Bey kapısı (Kıyas) Köprüsü ve Mahmutoğlu Kulesi. (Albert Gabriel'den).

Demirkapı (Bahçeler) Köprüsü (1979 yılı)

Tarihi Karakoyun Deresinin Üzeri

Şanlıurfa Belediyesi Karakoyun Deresi ve Samsat Meydanı Peyzaj düzenlemesi maketi.

DİPNOTLAR:

- (1) Selahattin E.Güler., *Urfa Tarihi-A History of Urfa*, Şanlıurfa 2004, sayfa, 28.
- (2) J.B.Segal., *Edessa (Urfa) Kutsal Şehir*, (Çev. Prof.Dr. Ahmet Aslan), İstanbul, 1970, s.244-245.
- (3) J.B.Segal., a.g.e., s.244-245.
- (4) A.Cihat Kürkçüoğlu., *Şanlıurfa Su Mimarisi*, Ankara 1992, s. 43.
- (5) Mahmut Karakaş., *Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler*, Ankara, 2001, s. 230.
- (6) A.Cihat Kürkçüoğlu., a.g.e., s.16.
- (7) <http://www.efsaneler.net/karakoyun-deresi-ve-hizmalı-kopru-efsanesi-sanliurfa/> - M.Yaşar Uğur., *Karakoyun ve Hizmalı Köprü Hikâyesi*, *Harran Kültür ve Folklor Dergisi*, Sayı 7, Urfa, 1979, s. 20,23,24 - Mehmet Kurtoğlu., *Urfa Efsaneleri*, Şanlıurfa, 2004, s. 70-74.
- (8) A.Cihat Kürkçüoğlu., a.g.e., s. 15.
- (9) Müslüm C. Akalın., *Cumhuriyet Halk Fırkası Urfa heyet-i İdaresi Mukarrerat Defteri (1924-1926)*, Şanlıurfa 1999, s.46.
- (10) A.Cihat Kürkçüoğlu, a.g.e., s. 17.
- (11) A.Cihat Kürkçüoğlu, a.g.e., s. 41.
- (12) A.Cihat Kürkçüoğlu, a.g.e., s. 18.
- (13) <http://www.arachne.uni-koeln.de/drupal/?q=en/node/197>
- (14) A.Cihat Kürkçüoğlu., *URFA Fotoğraflarla Ewel Zaman İçinde*, Ankara, 2011, s.768.
- (15) Bu bilgiler 1986 yılında Urfa'lı Şair Hulûsi Kılıçaslan'dan Ankara'daki evinde alınmıştır.
- (16) A.Cihat Kürkçüoğlu, a.g.e., s. 21.
- (17) A.Cihat Kürkçüoğlu, a.g.e., s. 22.

Millet Hastanesi (Hamidiye Hastanesi-Gureba Hastanesi)

Geçmişten Günümüze URFA'DA SAĞLIK

Op. Dr. Ahmet İNAN
Genel Cerrahi Uzmanı

Medeniyetlere beşiklik yapmış, tarihi 12.000 yıl öncesine dayanan, peygamberler şehri, dünyanın ilk Üniversitesine sahip tek şehir Şanlıurfa'dır. Böylesine özellik arz eden bu mübarek şehirde sağlık ve tıpta da tarih boyu önemli gelişmeler olmuştur. Göbeklitepe'deki kazı çalışmalarına bakarak göçebe ve avcı insan topluluklarının beslenmeleri ile ilgili bilgiler edinilebilse de bu insanların sağlıkları ile ilgili bilgiler henüz açıklığa kavuşmadığından yorumdan öteye gidememiştir.

Bu araştırmamızda, yorumdan ziyade kayıt ve belgeye dayalı kaynaklar esas alınmıştır.

Harran Tıp Okulu

"Urfa Tıp Tarihi" ile ilgili bilgilerimiz Harran Emevileri döneminde (MS.744-750) Ömer b. Abdülaziz'in Harran'da tıp okulunu açmasıyla başlar.

Harran tıp okulunda yetişmiş başlıca âlimler şunlardır:

Yunus et tabib el-Harrani (369 / 975) : Harran'da uzun süre tabiplik yaptıktan sonra Endülü's'e hicret etti. (Keşfettiği el-Mugisu'l kebir adlı ağır kesici bir şurubun bir içimliği 50 dinara satılmıştır).

Sabit b.Kurra (836-974): Sadece tıp alanında değil matematik, fizik, astronomi, felsefe konularında otorite olmuştur. 180 kadar eserinin 50 tanesi

tıpla ilgili olup dâhiliye, cildiye ve cerrahi konularda kitapları vardır. Kızamık ve kızıl hastalığını tespit eden ilk hekimdir. Kitap El-Künnaş, Kitap er Ravza fi-tıp, Kitap en nabız, Kitap fi Tedbiris-sıhha adlı eserleri vardır. Sabii dinine mensuptur.

Ebu İshak İbrahim b.Zehrun (d. ?- ö. 12 Kasım 966, Gazne): Zahrun ailesinden olup Bağdat Hastanesine gitmiştir.

Sinan b.Sabit b. Kurra (ö.943): Önceleri Sabii dinine mensup iken, Horasan'a gitmiş ve Müslüman olmuş. Bağdat Hastanesine baştabip olmuş ve ilk sahra hastanelerinin açılmalarını sağlamıştır. 10 kadar yazılı eseri vardır.

Sultan II. Abdülhamid'in emriyle 1903 yılında Millet Hastanesi'ni yaptıran Urfa Mutasarrıfı Ethem P aşı.
(Cihat Kürkçüoğlu arşivi).

İsviçre Hastanesi güney odaları.
(Dr. Johannes Lepsius, Ex Oriente Lux, Jahr Buch
der Deutschen Orient Mission, Berlin 1903)

Ebu İshak İbrahim b.Sinan B.Salih (908-946): Salih b. Kurra'nın torunudur. Tıbbın mirasçısı olarak bilinir. 42 yaşında vefat etmiştir.

Ahmed ve Ömer b.Yunus el-Harrani (962 sonrası): İki kardeş olup Yunus el Harrani'nin oğullarıdır. Önce Bağdat, bilahare Endülüs'e gitmişler ve saray doktoru olmuşlardır.

Sabit b. Sinan b.Sabit (973):

Ahmet b.vasif (975): Daha çok göz hastalıkları üzerine uzmanlaşmış, önce Bağdat'a sonra Endülüs'e gitmiştir.

Sabit b. İbrahim b. Zehrün el-Harrani (896-980): Rakka'da doğdu, Harran'da tahsil gördü. Bağdat'a gitti. İki yazılı eseri vardır.

Ebu İshak İbrahim b. Hilal (925-994): Zehrün ailesindedir. Sabit B. Kurra'nın öğrencisidir.

İbnülNeccar (639-1241): Es-Şafi Fi't-Tıbb adlı eseri vardır.

Abbasiler devrinde, Melikşah ve Alpaslan döneminde, bir ara Urfa'ya hâkim olan Haçlı Kontluğu döneminde tıpla ilgili önemli bilgi ve belgeye rastlanmamıştır. Urfa 1182 de Eyyubilerin eline geçer. 1200'lü yıllarda Hasnun ve İshak ibn Ali meşhur tabiplerdendir. 1243 yılında Moğol istilasıyla şehir harabeye döner. Daha sonra Timur dönemi, Akkoyunlu dönemi, Safeviler dönemi, 1514 de kadar devam eder ve 1517 de Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı hâkimiyetine geçer. Diyarbekir eyaletine bağlı sancak olur.

Osmanlı döneminde şifahane veya maristan kayıtlarına rastlanmakla birlikte, zaman zaman padişah fermanıyla Ruh'aya tabip atandığına dair belgeler vardır.

Millet hastanesi inşaatına nezaret eden Urfa Mekteb-i İdadi Müdürü İhsan Şerif Saru (1867-1939).

Millet Hastanesi (Devlet Hastanesi)

1903 yılında Sultan Abdülhamid'in emriyle, bugünkü şehitlik semtinin güney-batısına kesme taşlardan iki katlı olarak inşa edilmiştir. Urfa mutasarrıfı Ethem Paşa'nın kontrolünde ve Urfa Mekteb-i İdadi Müdürü İhsan Şerif Bey'in gece gündüz çalışarak 11 ay gibi kısa bir zamanda bitirilen bu hastaneye Radilîs Efendi

Dr. Johannes Lepsius.

Dr. Josephine Zürcher.

isminde genç bir Rum operatör atanmış ve Urfa'da kayıtlı ilk "fıtık ameliyatı" bu operatör tarafından yapılmıştır. Hamidiye Hastanesi, Gureba Hastanesi, Millet Hastanesi ve Devlet Hastanesi isimleriyle hizmet veren bu bina, halen "Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi" olarak kullanılmaktadır.

Urfa'da Misyoner Hastaneleri

1830'lu yıllarda "kapüsen" rahipleri ve 1883'te "Fransiskaner" Urfa'daki Hıristiyanların Müslümanlaşmasına mani olmak için kilise inşa etmişler ve Hıristiyan kadınlara yönelik biçki-dikiş kursları açarak sempati toplamaya çalışmışlardır. 1891 de Amerikalı kadın misyoner "Corinna Shattuck" bir yetimhane açmış (bugünkü İl Sağlık Müdürlüğü binası) buraya "Holmes" adlı bir Amerikalı bayan müdür tayin edilmiştir.

Alman misyonerlerde boş durmayarak "Deutsche Orientmission" örgütü ile günümüzde Millet Hanı olarak anılan hanı Hıristiyan çocuklarının barındığı yetimhaneye dönüştürmüşlerdir. İsviçreli "Dr. Johannes Lepsius" misyonerlik faaliyetine sempati kazandırmak için

İsviçre Misyoner Hastanesi Başhekimi Dr. Andreas Vischer Urfa'da doğan oğlu ile. (Hans Lukas Kieser., *İskalanmış Barış*, İstanbul, 2005)

Urfa Kliniği, 1897, Soldan sağa: Ayak işleri gören çocuk, eczacı kalfası A vadis, Eczacı Sarkis Efendi, Muhafız Hasan, Heinrich F allscheer, Dr. Josephine Zürcher, Çırak Aruş (önde nargileli), Dr. Abraham Attarian. (Hans Lukas Kieser., *İskalanmış Barış*, İstanbul, 2005).

İsviçre'nin ilk bayan hekimlerinden "Dr. Josephine Zürcher"i 1895'te Urfa'ya göndermiş, 22 Temmuz 1897 de Bıçakçı Mahallesi'nde Alman ve Amerikalıların yardımıyla eski bir Urfa evi hastaneye dönüştürülmüştür. Bu hastanede, Antep Amerikan hastanesinde görevli Abraham Attarian'ın asistanlığıyla hasta kabulüne başlamış, 6 aylık bir sürede ¾'ü Hıristiyan olan 11.970 hastaya bakılmış ve 142 ameliyat yapılmıştır. Dr. Josephine Züncher hastalanarak 1897 Aralık ayında işi bırakmıştır.

Daha sonra psikiyatrist olan Dr. Hermann Christ 1898'de Urfa'ya gelmiş, daha büyük bir hastaneyi kurmak için çalışmış ve 1901 de bunu başarmıştır. 1904 yılında eşi rahatsızlanan Dr. Christ görevinden ayrılmış, yerine yine İsviçre'nin Basel şehrinde Dr. Andreas Vischer atanmıştır. Dr. Vischer 1910 yılına kadar misyoner hastanesinde görevine devam etmiş, 1903 yılında Sultan Abdülhamid tarafından yaptırılmış olan Hamidiye Hastanesi'ne Baş Cerrah olarak görev yapmıştır.

1914 yılında iznini geçirmek için Basel'e giden Vischer askere alınır. 1915 yılındaki Ermeni isyanı sonucu kapatılan hastane 1918 yılında "İsviçre Hastanesi" ismiyle açılır. (Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın kuzeyinde yer alan ve 1960'lı yıllarda "Yetiştirme Yurdu" olarak kullanılan bu bina uzun yıllar boş kaldığından harap bir duruma gelmiş, 2001 yılında Vali Muzaffer Dilek döneminde ŞURKAV tarafından restore ettirilerek kültü-

müze kazandırılmıştır). Askerliğini bitiren Dr. Vischer tekrar Urfa'ya döner. Önce İngiliz işgali, 8 ay sonra Fransız işgalinde hastane olarak faaliyetine devam eder.

11 Nisan 1920'de Kurtuluş mücadelesini veren Urfa'da sıkıntılı günler geçiren Dr. Vischer Temmuz 1920'de eşiyile Urfa'dan ayrılır. 1922 yılına kadar hastanenin işletmesini Jakob Künzler devralır. Sonunda o da Lübnan'a göç eder. Böylece Avrupalıların 25 yıllık Urfa maceraları son bulmuş olur.

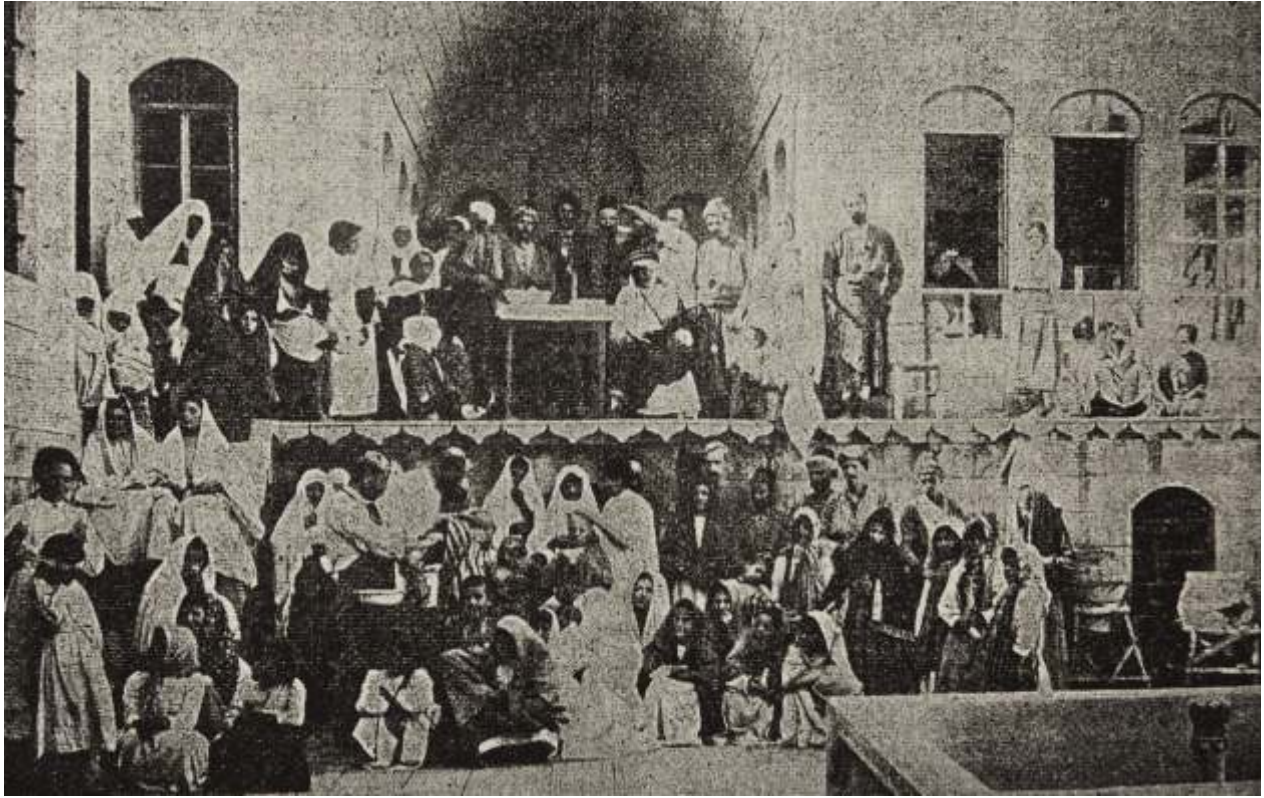
1903 yılında hizmete giren Hamidiye Hastanesi, 1943 yılında "Millet Hastanesi" adını alır. 1962 de Verem Pavyonu adıyla kuzeyine 2 katlı A blok yapılıır.1972 de B blok olarak yeni bir inşaatla ek bina yapılıır.

Devlet Hastanesinde Görev Yapan Başhekimler:

Dr. Şahap Saygılı (1954-55), Dr.İhsan Barlas (1955-56), Dr. Besim Gürsel (1956-58), Dr. Feridun Ayalp (1958-60), Dr. Sami Gül (1960), Dr. Recai İlter (1960-62), Op.Dr. Mustafa Özekici (1962-64), Dr. Kadir Ergün (1964-67), Dr. Mustafa Ünal (1967), Dr. Rasim Namer (1967-70), Dr. Hamit Özçelik (1970-74), Dr. Macit Arıkan (1974-79), Dr. Hamit Küçük (1979-80), Dr. Fethi Albayram (1980-81), Dr. Salih Öncel(1981-82), Op.Dr. İsmail Bozkurt (1982-1987), Op.Dr. Turgay Yücel (1987-1988), Op.Dr. Ahmet İnan(1988-1994), Op.Dr. Yusuf Vehbi Ocağ (1994-97), Op.Dr. Muktim Şelli (1997-99), Op.Dr. Mehmet Avcılar (1999), Op.Dr.

İsviçre Misyoner Hastanesi iki katlı bölümü (2001 yılında Vali Muzaffer Dilek döneminde ŞURKAV tarafından restore edildikten sonra)

Bıçakçı mahallesindeki Alman Mission Kliniği. (Dr. Johannes Iepsius, ExOrienteLux, Jahr Buch der Deutschen Orient Mission, Berlin 1903).

M. Kadir Özbey (1999-2002), Op.Dr. Yusuf Vehbi Ocağ (2002-2003), Op.Dr. M. Kadir Özbey (2003-2005), Op.Dr. Ahmet İnan (2005-2008), Op.Dr. İ.Ahmet Çakır (2008-2011), Uzm.Dr. Abdülkadir Yetişgin(2011-....)

Hastane, 14 Mart 2004'te Esentepe'deki yeni binasına taşınmıştır. 2013 yılında Mehmet Akif İNAN Eğitim ve Araştırma Hastanesi ismiyle Esentepe'de 550 yatakla ve 181 uzman hekimle yeni hizmet binasında faaliyetlerine devam etmektedir.

Trahomla Mücadele ve Dr. Adnan SAYRUN

1920-1960 yılları arasında Türkiye'de ve Urfa'da yaygın bir göz hastalığı olan, körlükle sonuçlanabilen "trahom" hastalığı ile mücadelede Urfa'nın tek göz hekimi Dr. Adnan Sayrun Bey'i anmadan geçmek mümkün değildir. Adnan Bey, 1949 yılında göreve başladığı Urfa'da Yusuf Paşa Camii'nin kuzeyindeki Beyaz Sokak'ta yer alan ve dispensar olarak kullanılan taş binada, hastanede, Vezir Hamamı'nın arkasındaki muayenesinde ve okullarda göz

taramaları yaparak binlerce insanı tedavi etmiş ve bu insanların kör olmasına mani olmuştur. Urfa'da 12 yıl hizmet vermiş olan Dr. Adnan Sayrun 1961 yılında Urfa'dan ayrılmıştır.

Günümüzde Şanlıurfa'da Sağlık Hizmetleri

Merkez nüfusu 763,090 ve toplam Nüfusu 1.716.254 olan Urfa'da; 219 adet I.Basamak Sağlık Kuruluşu, 14 Devlet Hastanesi, 1 Tıp Fakültesi, 31 Tıp Merkezi, 16 Dal Merkezi, 5 Özel Hastane mevcuttur.

Şanlıurfa'da 2002 yılında 239 uzman hekim görev yapmakta iken, 2012 yılı sonunda 961 uzman hekim görev yapmaktadır. 924 pratisyen hekim sayısına ulaşılmıştır.

2002 yılında 829 hemşire sayısı, bugün 2.174'te ulaşmıştır.

İl genelinde Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel hastaneler yatak sayısı 2.527 olup, yatak doluluk oranı %87dir.

2012 yılı toplam doğum sayısı 43.800'dür.

Yoğun bakım yatak sayısı 223'tür. Yeni Doğan Yoğun Bakım toplam yatak sayısı 190'dır.

İsviçre Hastanesi kuzeybatı odaları önünde hastalar. (Dr. Johannes Iepsius, Ex Oriente Lux, Jahr Buch der Deutschen Orient Mission, Berlin 1903)

Anne ölüm oranı yüzbinde 31
(Türkiye 15.5)

Bebek ölüm oranı binde 14
(Türkiye 7.7)

Ambulans sayısı 43'tür.
909 hastaya evde sağlık hizmeti
verilmektedir.

Sonuç:

İslam akaidine göre ilimler ikiye
ayrılır:

İlim-ül Edyan (Din ilimleri),
İlim-ül Ebdan (Beden ilimleri, yani
tıp),
Harran Tıp Okulu'nda gördüğü-

müz gibi hemen hemen ismi geçen tıp
adamlarımızın fizik, astronomi ve
matematikle ilgilendiği aşikârdır.

Ülkemizde ilk metodolojik tıp
eğitimi 14 Mart 1827 de II. Mahmut
döneminde Hekimbaşı Mustafa Beh-
çet'in önerisiyle kurulan Cerrahhane-i
Amire ile başlamıştır. Bugün ülkemizde
bir tanesi Urfa'da Harran Üniversite-
si'nde olmak üzere 44 tıp fakültesi
hizmet vermektedir.

Hekimler asırlar boyu toplumdan
saygı görmüş ve itibar kazanmışlardır.
İnsanlar canını ve namusunu emanet
ettiği hekimlere adeta kutsal bir kimlik
atfetmişlerdir.

Ancak "hekime saygı" maalesef
son yıllarda saygısızlığa dönmüş
olup, zaman zaman darp hatta ölümler
sonuçlanan vakalarla karşılaşılma-
ktadır.

Herşeyin en güzelini hak eden
Urfa'ya daha nice sağlıklı ve huzurlu
yıllar temennisiyle. ..

Esentepe bölgesinde yer alan ve 2004 yılında faaliyete geçen 500 yataklı Devlet Hastanesi
(2013 yılında Mehmet Akif İNAN Eğitim ve Araştırma Hastanesi ismini almıştır .)

Yararlanılan Kaynaklar:

- A.Cihat Kürkçüoğlu., "Urfa'da İlk Misyonerler ve Küçük Bir Klinikten Şanlıurfa Misyoner Hastanesi'nin (İsviçre Hastanesi) Doğuş Öyküsü", Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi, Yıl 3, Sayı 8, s. 25-27 , Şanlıurfa 2002.
- A.Cihat Kürkçüoğlu., "Urfa Fotoğraflarla Evvel Zaman İçinde", Ankara, 2011.
- Prof.Dr. Ali Bakkal (Editör)., I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu, I.,II. Cilt, Şanlıurfa, 2006).
- Dr. Johannes Lepsius, Ex Oriente Lux, Jahr Buch der Deutschen Orient Mission, Berlin 1903.
- Hans Lukas Kieser., İskalanmış Barış, İstanbul, 2005.
- Mehmet Hulusi Öcal., "Yarım Asır Önceki Urfa'da bir TIP MÜCAHİDİ", Şanlıurfa Hizmet Gazetesi, 27 Ekim 2005.
- İbrahim Okuyan., "Dr. Adnan Sayrun ve trahom", <http://www.urfahaber.net/yazar/dr-adnan-sayrun-ve-trahom-348.html>
- Şanlıurfa Hizmet Gazetesi arşivi.

Cumhuriyetten Bugüne KISAS'TA EĞİTİM SÜRECİ

İzzet ARAN
Arşivci-Fotoğrafçı

Oku yavrum, çoban kalma âlemde
Ömrün yamaçlarda çürüyüp gider
Kâh yağmurda, kâh doluda, kâh karda
Topuğun taşlarda eriyip gider

90 da 10'dan budur sana nasihat
Yorgana girmesin yemel kıyamet
Ne bir cem görürsün ne de cemaat
Şalvarın yerlerde sürüyüp gider

Kısaslı Âşık Doksanda On (İsmail KONDU)

1965-1966 yılında hizmete açılan betonarme ilkokul binası (1975)

Yıl 1928... Cumhuriyetimiz henüz çok gençti...

Bu yıllarda ülkemiz nüfusu 15 milyon civarında iken, halkın çok büyük bir kesimi köylerde yaşıyordu. Aynı yıllarda sadece köylerde yaşayan vatandaşlarımızın nüfusu 12 milyon civarında idi.

Türkiye Cumhuriyeti nüfusunun yaklaşık % 80'i köylerde ve tarıma dayalı bir yaşam sürmekteydi. O dönemde köylerimizin büyük bir kısmında yol, su, elektrik, sağlık ocağı ve daha önemlisi okul yoktu. Halkın büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmiyordu. Büyük bir köylü nüfusuna sahip olan Türkiye'nin kendi kendine yeterliliğini sağlayabileceği yegâne sektör, tarım sektörüydü.

Dönemin Şanlıurfa valisi Fikret Turgut Sayın ve Kısas Köyü muhtarı Mustafa Demir ve azalar (1975)

Kısas Köyü İlkokulu öğrencileri ve Muhtar Mustafa Demir

Hızlı bir kalkınma sağlanmalıydı ve müracaat edilecek adres de belliydi...

Köylerde yaşayan vatandaşlar...

Ancak, o şartlar da yaşayan köylü vatandaşlarımızın eğitim durumu hiçte parlak değildi.

Ülkemizde 40.000 civarında köy vardı ve bu köylerden yaklaşık 35.000'inde hiçbir okul yoktu. Bu noktada; acil olarak eğitim sorununu çözecek pratik yöntemler araştırılıyordu.

Köy Eğitim Kurşları

Cumhuriyetimizin ilk yıllarına bakıldığında "Köy Eğitim Kurşları" köy eğitimine yönelik pratik uygulamaların en somut örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. 1929'lu yılların ortalarına gelindiğinde köylerdeki eğitim durumunu gösteren bir raporun hazırlanıp T.B.M.M.'ne sunulması ile "Köy Eğitim Kurşlarına" gidecek yolu da açmış oluyordu. Dönemin Kültür (Milli Eğitim) işlerinden sorumlu Bakanı Saffet ARIKAN yüce meclise sunduğu raporda; ordudaki çavuşlardan faydalanmak suretiyle, köylerde eğitim sorununun çözüme kavuşturulabileceği belirtiliyor, askerlik süresince gerekli eğitimleri tamamlayanlara "eğitmen" unvanı verilerek köylere gönderilmeleri gerektiği öneriliyordu.

Bu eğitimler, genellikle 150'den az kişinin yaşadığı köylerde, hem eğitim işlerini gerçekleştirmek hem de köylülere ziraat işlerini fenni bir şekilde nasıl yapabilecekleri hususunda rehberlik edeceklerdi. Bu amaçla ordudaki nitelikli erler ve çavuşlar toplanarak kursa tabi tutuldular. Bu

adayların okuma - yazma bilmenin dışında, "köy hayatını benimsemiş olma", "köyde yapacağı işler dolayısı ile karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda olma" gibi niteliklerin bulunmasına dikkat ediliyordu.

Askerlikleri süresince yetiştirilen bu eğitimler, görev aldıkları köylerde öğrenim görecek çağdaki çocukları toplayıp, 3 yıllık bir eğitime tabi tutarak mezun ediyorlardı. Tekrar yeniden okul çağına gelen yeni gruba 3 yıl boyunca eğitimlik yapıyorlardı. Ancak yine de, eğitmenin yetersiz kalacağı konular göz önünde bulundurularak, eğitimlerin eksikliklerini gidermek amacıyla, adına "Gezici Başöğretmen" denilen, öğretmenlik formasyonuna sahip

kişilerin, zaman zaman köylerde dolaşarak, hem eğitimlerin verdikleri eğitimleri denetlemesi, hem de ancak deneyimli bir öğretmenin bilgi donanımıyla anlatılabilecek konuları öğrencilere anlatmaları sağlanıyordu.

Urfa İli Kısas Köy İlkokulu Başöğretmenliği (1929)

1929 yılında Kısas Köyü'ne ilk görevlendirilen Eğitimci Ahmet Efendi'dir. Dönemin Muhtarı Hacı Mikail (Millioğullarından) ve Kısaslılar ilk eğitimcilerini bağrına basar, sahiplenirler. Kısaslı Halil SEVİNÇ'in evinin yanı başında 4 odalı kerpiç bir ev yaparlar. Bu evin bir odasını lojman, bir odasını eğitimcinin atı için barınak ve diğer iki

1975 yılı 23 Nisan kutlamaları ve öğrencilerin geçit töreni

1943 yılında kerpiçten yapılmış 5 sınıflı eski ilkokul binası 1972 yılında onarılarak ortaokula dönüştürülmüş hali. Ortaokul öğrencileri öğretmen Şinasi Ol ile birlikte.

odasını ise sınıf olarak kullanılmak üzere Eğitimci Ahmet Efendi'ye teslim ederler. Buna paralel olarak Kısas Köyü'nde bütün evler tek tek ziyaret edilip 20-25 öğrenci toplanarak eğitime başlanır. O dönem-de köy ve tarla işlerinin yoğunluğu nedeniyle çocuklarını okula göndermek istemeyen bazı aileler, özellikle kız çocuklarını eğitmenin görmemesi için evde saklamışlardır.

1944 yılına kadar olan eğitim sürecinde öğrenci kaydı, yoklama, diploma, masa, sıra, yazı tahtası, soba gibi eğitim araçları bulunmamaktadır. Hatta öğrencilerin birçoğu okula yalınayak gelmektedir. Kış aylarında ısınmak için ekmek sacının tersini çevirerek içerisinde sap, saman veya biyan (meyan kökü otu) ile ateş yakılmakta, bu ateşin közü sınıfı alınarak ısınmaya çalışılmaktaydı. Yokluk içindeki bu zorlu eğitim hayatı her şeye rağmen üçer yıl arayla dönüşümlü olarak 1944 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür.

11 Haziran 1937'de 3238 sayılı "Köy Eğitimci Kanunu" ve 7 Temmuz 1939 tarihinde de 3704 sayılı "Köy Eğitimci Kursları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun"un T.B.M.M.'nde kabul edilerek, bu eğitim modeline yasal dayanak sağlanmış ve köy eğitimci kursları ülke çapında yaygınlaştırılmıştır.

Kısas Halkı Kendi Okul Binasını Kerpiçten Yapıyor

1940 yılında resmen açılan Köy Enstitüleri'nin hayata geçmesiyle birlikte Kısas Köyü'ne 1943-1944

Dönemin Şanlıurfa valisi Fikret Turgut Sayın; Kısas İlkokulunda kurs açılış töreninde.

yıllarında 5 sınıflı kerpiç bir okul yapımı için İl Millî Eğitim Müdürlüğü bir proje hazırlar. Dönemin Muhtarı Sefer OLGUN'un (Arzı Sefer) okul inşaatı bitene kadar tüm Kısaslıların kendi işlerini bırakması ve okul inşaatına katkı sunması yönündeki tutumu, Kısas Köyü halkını seferber eder ve hep

birlikte olağanüstü bir dayanışma örneği sergilenir. Okul inşaatının temelinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan taşlar, at, deve ve eşeklerle Germuş Köyü harebelerinden yaklaşık 25 km.lik mesafeden o dönemin gençleri tarafından Kısas Köyü'ne taşınır. Ayrıca okul binasının yapımında kullanılmak üzere çok sayıda kerpiç'e ihtiyaç duyulduğundan, Kısas Köyü'ndeki vatandaşların hane halkı yetişkin

*Silgi boynumuzda, defter, kalem, kara bir önlük,
Yalın ayak, göz ağarmış çapak, akardı sümük,
Ceplerimizde kuru üzüm, teh koyardık günlük,
Süt, kek, meyve suyu çantamızda doymaz olaydık.
(BERDARİ) İbrahim Halil ELVEREN*

1975 yılı 23 Nisan kutlamaları ve öğrencilerin geçit töreni

sayısına göre her aileye kerpiç kesmeleri yönünde bir pay belirlenir ve toplam 17 bin adet kerpiç kesilerek okul binası inşa edilir.

Kıyas Köyündeki İlk Eğitimciler

Kıyaslı Murat Sefer olarak bilinen Sefer ÖZTÜRKMEN, Akçaabat Köy Enstitüsü'nde 6 ay eğitim alarak 1945 yılında "Trahom Savaş Birimi"nde göreve başlar. Buradaki görevinin ardından Kıyas Köyü'ne "eğitmen" olarak atanır ve 1965 yılına kadar Kıyas'ta onlarca Kıyaslıya okuma yazma öğretirken, eğitimlerine ciddi katkı sağlar. Bununla birlikte Ömer Hoca, Nusret Hoca, Abbas DÜLGER, Mustafa KÖROĞLU, Kadir KARAKAŞ, Hamit TOK, Tahsin YİĞİT, Muzaffer GÜREL, Ali ARISOY, Ziya DEMİRDELEN, Mehmet FİLİZOĞLU,

Ömer ÖZYÖRÜK, Mehmet ÖZEN, Tahir KAYA, Süleyman ÖZEROL, Mahmut KAYA, Hüseyin KAYTAN, Şinasi OL, Behçet AKSOY Hoca, Gezici Baş Öğretmen Halil KARAKAPICI, Maarif Memuru Fuat AYATAÇ Kıyas'ta 1975 yılına kadar görev yapan eğitimciler ve öğretmenler olarak bugün bütün Kıyaslıların gönlünde yaşamayı başarmışlardır.

Kıyas'ta görev yapan dönemin "Köy Eğitimcileri", eğitimlerini tamamlayan başarılı öğrencilerin köy enstitülerinde okuyup öğretmen olarak görev yapmaları için öğrencilerini teşvik etseler de pek olumlu sonuç alamazlar. Çünkü o dönemde Kıyas'ta yaşayan vatandaşların gününbirlik işleri için; Devederesi, Tatarokları, ve Çayokları'ndan harmana şelte (Develerin sırtında hasatın harmana taşınması) çekecek, gem sürececek, harman savuracak, atla çift sürececek ve Tektek

Dağları'nda; Merçi, Keşle, Zakzuk ve Kübar'da oğlak, kuzu ve davarları (koyunları) otlatacak gençlere ihtiyaç duyulduğundan aile reisleri çocuklarını Köy Enstitülerine göndermeye yanaşmamışlardır.

Kıyas'ta 1929 yılında Eğitimci Ahmet Efendi tarafından kerpiç iki sınıfta başlatılan eğitim serüveni; 1944 yılına gelindiğinde beş sınıflı kerpiç okulda kaldığı yerden devam eder. 1964 yılında ise Dönemin Muhtarı İbrahim BOZ (Cebir İbo) ve Kıyas Köyü halkının ortak girişimleriyle ilk betonarme ilköğretim binasının temeli atılır ve 1965-1966 eğitim öğretim yılında hizmete başlar.

1972 Yılında Halkın Katkılarıyla Ortaokul Açılıyor.

1969 yılında bölgede kuraklık olması münasebetiyle Toprak Mahsulleri Ofisi Kıyas Köyü'ne toplam 4026 kg. buğday yardımı yapma kararı alır ve Kıyas Köyü Muhtarı'na bu yardım tebliğ edilir. Bu yardımla ilgili aksiyon almak için, 12.03.1970 tarihinde Muhtar Hamdullah AYKUT başkanlığında aza Bektaş DOĞRU, aza Mehmet ERSÖZ, aza Halil GÜNEŞLER ve Kıyas Köyü halkından Mustafa ÖZDEN, Hüseyin BAKINDA, Hacı DEMİRCAN, Hüseyin DEMİR, Eyyup DOĞAN, İmam ÖZBAY, Veyis DEMİRCAN, Bakır ARAN, ve Halil SEVİNÇ'in katılımı ile bir toplantı düzenlenir. Bu önemli toplantı Toprak

1993 yılında 4 derslikten oluşan Kıyas Lisesi

1998 yılında yapımına başlanan ve 2000-2001 eğitim öğretim yılında hizmete açılan, 32 derslikten oluşan Kısas İlköğretim Okulu

Mahsulleri Ofisi'nin Kısas Köyü halkına hibe ettiği 4026 kğ buğday'ın Kısas'ın geleceğine katkı sağlaması için okul yapımında kullanılacak paraya dönüştürülmesi kararı alınır. Kararda aynen şu ifadeler geçmektedir: "İdare heyeti huzurunda bu buğdayın köy idare heyeti tarafından alınıp pazarda satılmasına ve yapılması gereken masraflarında bu paradan ödenip kalan paranın 'Ortaokul Yaptırma Derneği'ne bağış olarak aktarılmasına oy birliği ile karar verildi." Daha sonra 1972 yılında Dönemin Muhtarı Mustafa DEMİR ve kısaslıların ortak çabası ve fedakâr girişimi ile, 22.10.1967 tarihinde kurulan ve 04.06.1973 tarihinde fesh olan Kısas Köyü Ortaokul Yaptırma Derneği başkanı Bektaş DOĞRU ve dönemin Urfa valisi Fikret Turgut SAYIN'ın katkılarıyla 1944 yılında yapılan beş sınıflı eski ilkokul kerpiç bina onarılıp ortaokula dönüştürülmüştür.

Kısas'a 1993 yılında İsa DEMİR'in Belediye Başkanlığı döneminde 4 derslikten oluşan lise binası hizmete açılır, 1994-1995 öğretim yılında ise lise binasına bir kat daha ilave edilerek 7 dersliğe çıkarılır.

2000-2001 eğitim öğretim yılında eski ilkokul binası liseye devredilerek 12 dersliğe çıkarılan lisede 2013 yılı itibariyle komşu köylerden gelen öğrencilerle birlikte 400 öğrenci öğrenim görmektedir.

Kısas 1992 yılında belde olmuştur. 2013 yılı itibariyle yaklaşık 800 hane olup, nüfusu ise 5000 civarındadır.

1998 yılında Belediye Başkanı Ali ERSÖZ döneminde Kısas Beldesi'ne, Kısaslı bir eğitim gönüllüsü Sefer YILDIZ'ın da girişimleri ve takibi neticesinde 22 bin metrekarelik bir alana 32 derslikten oluşan, 1280 öğrenci kapasiteli, kapalı spor salonu, laboratuvarı yemekhanesi ve bilgisayar sınıfı mevcut ve şu anda 800 öğrencinin öğrenim gördüğü yeni ilköğretim okulu binası inşa edilmiştir.

KAYNAKÇA

Hüseyin ÖZTÜRKMEN
Sefer BURÇ
Nadir AYKAÇ
Sabri OLGUN
Mehmet AYDOĞDU
Mustafa ÖZDEN
Hüseyin BAKINDI
Cuma ARAN
Veli GÖNCÜ (Âşık Celali)
Halil ERSÖZ
Halil NARİN
Aşir GÜLEÇ
Mehmet ERDEM
Sefer ACET
Yusuf DEMİR
Yusuf GÜLEÇ
A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU (Arşivi)
Kısas İlköğretim Okulu Arşivi

Kısas Lisesi öğretmenleri (2010)

Başarılı bir bürokrat, diplomat, Fotoğraf sanatçısı ve şair bir Urfalı Zeynel YEŞİLAY ile söyleşi

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU
Halk Kültürü Araştırmacısı - Fotoğraf Sanatçısı

Zeynel Yeşilay, 1950 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Babası merhum Ahmet Fahrettin Yeşilay, annesi merhum Nesime Yeşilay'dır. İki kız, iki erkek olmak üzere dört kardeşlerdir. 1960 yılına kadar Şanlıurfa Sivrekli Mahallesi'nde yaşayan Zeynel Yeşilay, İlkokulu Vatan Mektebi'nde okudu. 1960 yılında Gaziantep'ten başlayan uzun bir tren yolculuğu yaparak ailesi ile İstanbul'a taşındı. Daha sonra 1962 yılında babasının görevi nedeniyle Ankara'ya yerleşen Yeşilay, halen Ankara'da ikamet etmektedir.

“Etrafımda gördüğüm her şey benim için bir fotoğraf ve her kare de turizme hizmet eden bir vasıttır.”
Zeynel Yeşilay

Zeynel Yeşilay ile 01 Ocak 2013 tarihinde Ankara'da bir söyleşi yaptık, sorular sorduk...

- Şanlıurfalı bir bürokrat olarak Başbakanlıkta çalıştınız. Bir hemşerimiz olarak, Sayın Bakanımız Necmettin Cevheri'nin ve Başbakanın Özel Kalem Müdürlüğü yaptınız. Daha sonraları devletin üst kademelerinde görev yaptınız. Bu konularda bizi aydınlatır mısınız?

- Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi'nde akademisyen olarak çalışırken, Tarım ve Köyşleri Bakanı olan büyüğümüz Sayın Necmettin Cevheri, beni yanına çağırdı. Yaptığımız görüşmede benim, danışman olarak çalışmamı arzu ettiğini belirtti. Üniversiteden ayrılıp Bakanlıkta müşavir olarak çalışmaya başladığımda, Urfalı hemşerilerimizi pek tanııyordum. Ama bu mesaim sonucu pek çok Urfalı hemşerimizi tanıma imkânı buldum. Urfa'dan on yaşında ayrılmış olmam ve sık sık gitmemiş olmamdan dolayı pek tanımak imkânını bulamadığım hemşerilerimi

ağırlamak ve onların işlerine yardımcı olmak bana büyük mutluluk vermişti.

Bu arada Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal 1993 yılında hakkın rahmetine kavuşmuş, Başbakan Sayın Süleyman Demirel ise Cumhurbaşkanı seçilmişti. Yeni hükümeti ise Prof.Dr. Sayın Tansu Çiller kurmuş ve Sayın Necmettin Cevheri büyüğümüz ise Başbakan Yardımcılığı görevine gelmişti. Elbette bende Başbakanlığa geçerek Sayın Cevheri'nin Özel Kalem Müdürlüğü görevine başladım. Bu dönemde daha çok hemşerimi tanıdım.

Urfa'dan ayrıldıktan sonra, 1976 yılında ilk kez geldiğim memleketimde misafirim Fransız Fotoğrafçı ile bize ikram edilen çiğköftenin ise yıllar geçmesine rağmen hala tadı damağımda durmaktadır.

1994 yılında Urfa sulama tünelinin açılışına Cumhurbaşkanı, Başbakan ve devlet erkânı ile geldik. Bu benim yıllardan sonra ilk kez Urfa'ya gelişimdi. Değişmiş buldum.

Başbakan Yardımcısı Necmettin Cevheri ve Özel Kalem Müdürü Zeynel Yeşilay

Başbakan Bülent Ecevit ve Özel Kalem Müdürü Zeynel Yeşilay (1998)

Tünelin açılışında ki o heyecanı dün gibi hala anımsarım. Tünelin ağzından çıkan su adeta bir çağlayan gibi yetmişbeş metre uzağa bir ok gibi fırlıyordu. Toplam 52 kilometre boyundaki bu sulama tünelleri o güne kadar susuzluktan kavranan mümbit Urfa ovalarına hayat getirecekti.

50-51 ve 52. Hükümetlerde Başbakan Yardımcısı Sayın Necmettin Cevheri'nin Özel Kelem Müdürlüğünü yaptım. 53. Hükümette Başbakan Yardımcısı Sayın Nahit Mentеше'nin Özel Kalem Müdürü olarak çalışmaya devam ettim. Sayın Necmettin Erbakan'ın kurduğu 54. Hükümette ise birkaç ay Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Prof.Dr. Sayın Tansu Çiller'in Özel Kalem Müdürlüğünü yaptım.

30 Haziran 1997'de kurulan 55. Hükümette ise Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Bülent Ecevit'e Özel Kalem Müdürü olarak görev yaptım. Daha sonra MHP Lideri Sayın Devlet Bahçeli, ANAP Lideri Sayın Mesut Yılmaz ile DSP Genel Başkanı Sayın Bülent Ecevit'in kurdukları 56. ve 57. Hükümetlerde, Başbakan Sayın Bülent Ecevit'in Özel Kalem Müdürlüğünü, Başbakan Baş Müşaviri kadrosuyla sürdürdüm.

Başbakanlıkta yaşadığım en büyük sıkıntılı dönemi ise 1999 depreminde yaşadım. Gece 03.05 te meydana gelen depremle birlikte bir hafta eve gitmeden Başbakanlıkta, depremin açtığı yaraları sarmakla uğraştım. Bu dönemde yaşananları Allah bizlere tekrar yaşatmasın.

Ayrıca bu dönemde iki defa Almanya'ya davet edildim. Fotoğraf Sergisi ile Multivizyon sunumuyla birlikte Türk Sanat Müziği ile Türk Şiirini Almanlara tanıtmak için hazırladığım programlar büyük bir ilgi uyandırdı. Şair Sayın İter Yeşilay'ın şiir dinletisi, Kültür Bakanlığı Sanatçılarından, kanun sanatçısı Sayın Haluk Derinöz, ud sanatçısı Sayın Yıldan Dirik ve vurmali saz, perküsyon sanatçısı Sayın Volkan Yeşilay'ın sundukları "Türk Sanat Müziği" eserleri büyük bir beğeniyle Almanlar tarafından izlendi.

2002 yılının Kasım ayında, kurulan 58. Hükümette ise Başbakan Sayın Abdullah Gül ile bir süre Özel Kalem Müdürü olarak çalıştıktan sonra, diplomat olarak atandığım

T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Uzman Müşavirliği görevine başladım. Kuzey Kıbrıs'ın en önemli sektörlerinden, "Turizm" ile "Yüksek Öğretiminden" sorumlu müşavir olarak bu iki alanda altyapı çalışmaları ve üniversitelerin geliştirilmesi için yoğun çaba gösterdim. "Bafra Turizm Geliştirme alanında", Kuzey Kıbrıs'ın en önemli yatak kapasitesine sahip otellerin açılması için alt yapı çalışmalarını yaptım. Çevre düzenlemesi, elektrik, denizden su arıtma ve pis su arıtma tesislerini planladım ve devreye soktum.

Girne'de bulunan "St. Hilerion Kalesi"nin gece ışıklandırması projesini yaptım. Yine aynı kaleye Girne'den bir teleferik projesi için çalışmalar başlattım. Bu projeler tamamen kişisel düşünce ürünüdür. Muhteşem bir doğal güzelliğe sahip Kıbrıs'ta, insanların doğayla kaynaşmasını sağlamak üzere dokuz bölgede yürüyüş yolları yaptırıldı. Doğal güzelliğin ürünlerinden olan endemik bitkilerin kalıcı olmasını sağlamak üzere "Endemik Bitkiler" kitabını hazırlattırdım.

Üniversitelerin fiziksel gelişmelerini tamamlamaları için pek çok projeyi destekleyerek hayata geçirilmesini sağladım. Öğrencilerin yurt sorunlarının çözümü amacıyla yurtlara ağırlık verdim. Üniversitelerde spor tesisleri, derslikler, laboratuvarlar, teknik cihaz ve bilgisayar donanımları gibi teknik alt yapının geliştirilmesine büyük katkılar koydum ve destekledim. Lefke Avrupa Üniversitesinin yurt, derslik, spor tesisi, bilgisayar yönünden gelişmesine; Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin derslik, yurt; İletişim Fakültesi Tv Stüdyosu ve canlı yayın aracı alınmasına destek verdim.

Gazimağusa'nın kültürel zenginliğini geliştirmek amacıyla DAÜ ile Gazimağusa Belediyesi'nin ortaklaşa kullanacakları bir Kültür Merkezi yapılmasını sağladım. Diğer özel üniversitelere de çeşitli altyapı yatırımları için çalışmalarla katkıda bulundum. Üçüncü Ülke Öğrencilerinin daha fazla Kıbrıs'ta okumaya gelmeleri için Ortak Tanıtım Komisyonu Çalışmalarını geliştirdim. Üniversitelerin bir

Konsorsiyum altında birleşmesini ve "Caretta" Kaplumbağasının amblem olarak kullanılmasını sağladım. www.studyinnortcyprus.org Ortak internet sitesi hazırlanmasına öncülük ettim.

Bu arada Urfalılarla ilgili bir anımı paylaşmadan geçemem Urfa'dan Kıbrıs'a okumaya gelen öğrenciler beni bulurlardı. Dertlerini anlatırlardı. Ne de olsa ben onların "hemşeri ağabeyleriydim." Ben de onlara elimden geldiği kadar yardımcı olmaya çalışırdım. Bir gün Yakın Doğu Üniversitesi'nde okuyan bir Urfalı genç beni aradı konuştuk, derdini anlattı. Bana dedi ki "biz bu okulun Hukuk Fakültesinde 500 Urfalı öğrenci olarak size güveniyoruz. "Anlamadım" dedim. Evet, 500 Urfalı genç Hukuk Fakültesi'nde okuyor düşünebiliyor musunuz?

Kuzey Kıbrıs'ta bulunan mağaraların "MTA" tarafından araştırılması projesini gerçekleştirdim. 85 mağara tespit edildi ve bunlardan on tanesinin turizme kazandırılması için bir çalışma başlattım. Kıbrıs limanlarının uluslararası güvenlik kodu olan "ISP" Kodunu almasına öncülük ettim. Daha pek çok projeye imza attım. Aynı zamanda bir kültür adamı olarak, hem Türkiye'nin Kıbrıs'ta tanıtılması hemde Kuzey Kıbrıs'ın dünyada tanınması için sergiler mültivizyonlar, televizyonlar için kısa tanıtım filmleri, röportajlardım.

Kuzey Kıbrıs'ta, 2003 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 80. yılı kutlamaları çerçevesinde 70 fotoğraftan oluşan "Sonsuz Bir Şiir Türkiye" adlı fotoğraf sergisini ve Mültivizyonunu hazırladım. Sergi, Büyükelçi Sayın Hayati Güven, Cumhurbaşkanı Merhum Rauf Denктаş tarafından açıldı. 2005 yılında KKTC'nin 22. Kuruluş Yıldönümünde ise "Sonsuz Bir Şiir Kuzey Kıbrıs" isimli 160 fotoğraftan oluşan fotoğraf sergisini "Lefkoşa Büyükelçisi Sayın Aydan Karahan" ile "KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Mehmet Ali Talat" açtılar. Aynı isimli mültivizyon programı sundum. Açılıştta "Şair Sayın İter Yeşilay" keman eşliğinde Kıbrıs'ta "verigo üzümü" ile "zeytin" den esilenerek yazdığı "Üzüm" ile "zeytin" şiirlerini sundu.

Bu sergi ve mültivizyon, Adanın çeşitli üniversitelerinde açıldı. Büyük bir fotoğrafik değer taşıyan Kuzey Kıbrıs'ı karşı

K.K.T.C. Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, Zeynel Yeşilay'ın fotoğraf sergisinde (2003)

Zeynel Yeşilay

karşı dolaşarak yaklaşık yüzbin fotoğraf çektim. İlk Türkiye için hazırlanmış fotoğraf kitabının ikincisi olan "Sonsuz Bir Şiir Kuzey Kıbrıs" prestij kitabım yayınlandı. Doğaya olan hayranlığım çektiğim fotoğraflara da yansdı.

Kuzey Kıbrıs Otelciler Birliği KİTOB'un bir turizm yayını olan "Tourism Monthly" dergisinde fotoğraflarım kapak olarak kullanıldı ve Kıbrıs'ın tarihi ve turistik yönlerini içeren yazılarım yayınlandı. Kıbrıs Fotoğraf Derneği FODER'in düzenlediği doğa, köy inceleme gezilerine katılarak Kıbrıslı Fotoğraf Sanatçılarıyla birlikte fotoğraf çektim. FODER'in düzenlediği sergilere katıldım. KKTC'nin 23. Kuruluş Yıldönümünde ise, Ankara'da KKTC Büyükelçiliğinin düzenlediği resepsiyonda, "Sonsuz Bir Şiir Kuzey Kıbrıs" Mültivizyonunun gösterimini yaparak, küçük bir sergi de açtım.

2006 yılında ATATÜRK'ün 125. Doğum yılı kutlamaları çerçevesinde, Ata'nın kendisi hakkında söylenenleri, fikirleri, yaşamının bilinmeyen yönlerini anlatan 28 dakikalık "ATATÜRK İLE SONSUZLUĞA" mültivizyonu yaptım. Bu mültivizyon Mayıs ayında "Girne Merit Kristal Hotel"de yapılan "ATATÜRK Balosunda", KKTC'nin 1. Cumhurbaşkanı Merhum Rauf Raif Denктаş, Büyükelçi Sayın Aydan Karahan, Barış Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Sayın Hasan Memişoğlu ve seçkin davetliler bu sunumu gözleri yaşlı olarak duygusal bir ortamda izledi. "Atatürk ile Sonsuzluğa" mültivizyonu ART, BRT ve Genç TV Televizyonunda sık sık gösterildi. Girne Amerikan Üniversitesi "GAÜ", Yakın Doğu Üniversitesi "YDÜ", ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi "UKÜ", üniversitelerinde de bu mültivizyon gösterildi. Benim hazırladığım bütün mültivizyonlarda, Türkiye'nin en büyük sanatçılarından biri olan ve "New age" tarzı ve klasik müzik bestecisi Sayın Can Atilla'nın müziklerini kullandım. Atatürk Mültivizyonu Türkiye'de başta Kanal B, SHOW TV olmak üzere çeşitli televizyonlarda gösterilmiştir.

- Bir fotoğraf Sanatçısı olarak eserleriniz, sergileriniz ve aldığınız ödüller hakkında bizi aydınlatır mısınız?

- Elbette, 1963 yılından beri uğraş verdiğim fotoğraf alanında pek çok sergi açtım ve ödül aldım. Turizm ve Tanıtma Bakanlığında çalışırken Bakan Sayın Lütfi

Zeynel Yeşilay'a İlesam Elektronik
Yayıncılık Ödülü (2013)

Zeynel Yeşilay, bir fotoğraf sergisinde

Tokoğlu'nun arzusuyla çektiğim 50 fotoğraftan oluşan İzmit'in doğal güzelliklerini yansıtan ilk sergimi 1975 yılında Kocaeli'nde açtım. Bu sergim sonra Mısır'da da açıldı. 1978 yılında İzmir Enternasyonal Fuarında Türkiye fotoğraf ve el sanatlarından oluşan sergi açtım.

1979 Dünya Çocuk Yılı nedeniyle Ankara'da "çocuk" konulu karma bir sergide fotoğraflarım sergilendi. 1980 yılında Fransız Tatil köylerinde fotoğraf sergisi ile el sanatlarımızı tanıtan sergi açtım. Yine 1980 yılında Bursa Fuarında bu sergiyi tekrarladım. 1987 yılında Ankara Alman Kültür merkezinde bir sergim açıldı. 1991 yılında Ankara Sheraton otelinde devletin Cumhurbaşkanı dahil üst zevata 10 projeksiyon ile dev ekranda sunduğum mültivizyon gösterim büyük bir ilgi gördü. Türk Tanıtma Vakfı'nda görev yaptığım yıllarda mültivizyon çalışmalarım devam etti. "Image of Turkey" isimli TÜTAV'ın prestij dergisinde fotoğraflarım yayınlandı.

2000 yılında, Yönetmen Selçuk Kızılkayak'ın ülkemizi tanıtan filminin galası için İstanbul AKM de bir sergi açtım. Sonra bu sergi Bartın ve Çorum'da sergilendi. İki sergiyi de 2000-2001 yıllarında Almanya'da açtım. Kıbrıs'ta 2003 yılında Türkiye ile ilgili 70 fotoğraftan oluşan bir sergimin açılışını Cumhurbaşkanı Merhum Rauf Denктаş yaptılar. 2006 yılında 180 fotoğraftan oluşan dev bir fotoğraf sergisini Lefkoşa Atatürk Kültür Merkezinde açtım. Bu sergimin açılışını da Cumhurbaşkanı Sayın Mehmet Ali Talat yaptı. Aynı zamanda bir mültivizyon da sundum.

Böylesine geniş kapsamlı sergiyi hazırlamam için beni görevlendiren Büyükelçime, bana destek veren sevgili meslektaşlarıma, fotoğraf seçimlerinde sabırlarını çok zorladığım eşim ve oğluma, güzel baskıları yapan ve 10 gün benimle birlikte özveriyle çalışan Aykut Fırat ve Fırat Color çalışanlarına, KTHY'na katkılarından dolayı minnet duygularıyla teşekkür ederim.

Aynı sergi ODTÜ Kıbrıs Kampusunde, Yakın Doğu Üniversitesinde yinelenildi. 15 Kasım 2006'da KKTC'nin kuruluş yıldönümü nedeniyle Ankara Sheraton otelinde bir Kıbrıs Mültivizyonu ile 30 fotoğraftan oluşan bir sergi açtım. Lefkoşa'da açılan ve Amerika, Güney Kıbrıs ve KKTC'li fotoğraf sanatçılarının karma sergisinde altı fotoğrafım

sergilendi. Bu sergi hem Güney Kıbrıs'ta hem de Kuzey Kıbrıs'ta yapıldı. Tabi Güney Kıbrıs'a geçmemiz engellendiği için ben şahsen gidemedim ama Türkiye'li bir fotoğraf sanatçısı olarak fotoğraflarım beni temsilen gitti.

2007 yılı Eylül ayında "Sonsuz Bir Şiir Türkiye" konulu fotoğraf sergimi Pakistan'ın Karaçi kentinde açtım. Ayrıca pek çok Mültivizyon programı da yaptım. Ödüllerimi saymadım ama herhalde 10'nun üzerindedir.

- Siz aslında bir bürokratsınız. Bir dönem Türkiye Cumhuriyeti'nin eski Başbakanlarından Sayın Bülent Ecevit'in Özel Kalem Müdürlüğü görevinde bulunmanız dışında genellikle turizm ağırlıklı görevlerde bulunmuşsunuz. Sizi turizm fotoğrafçılığına yönelten bu görevleriniz mi oldu, yoksa bu özel ilginiz yüzünden mi bu görevleri tercih ettiniz?

- Geçmiş yıllarda Turizm Bakanlığı'nda çalışırken Türkiye'mi birkaç defa dolaşma fırsatı bulmam; insanımı, doğamı, ülkemi tanımam beni fotoğraf sevdalısı yaptı. İnsan bu güzellikleri bir defa tadınca bir daha bırakması mümkün olmuyor. Rahmetli Sami Güner Bursa sergisinden dönerken geçirdiği kazada vefat etti. Yusuf Ziya Ademhan isimli bir ağabeyimiz genelde, Erzincan, Kemalîye Eğin dolaylarında dağlarda dolaşırken kayboldu. Nice Foto Muhabirleri savaşlarda öldü gitti. Bunları niye anlatıyorum. Fotoğraf bir aşktır. Bir tutkudur. Görmeye başladığın zaman seninle birlikte doğar ve seninle birlikte ölür. İşte bu aşk beni kendisine bağladı.

1963 yılından beri uğraş verdiğim bu alanda her çalıştığım işimde fotoğraf olmuştur. Sayın Bülent Ecevit ile yaptığımız yurt dışı görev ziyaretlerinde küçük makinemle ne kareler çektim. Sanıyorum dünya da benden başkasında olmayan bir fotoğrafı var Sayın Ecevit'in ABD dönüşünde uçağın pilot kabininde pilotlarla sohbet edip çay içerken çekilmiş bir fotoğrafı. Günün birinde bir kitapta kendisini gün ışığında bulacak. İşte fotoğraf olayı budur. Benim için de, yakalanmış, saklanmış ve günü geldiğinde insanların hizmetine sunulmaya hazırlanan bir olaydır fotoğraf. Tabi bu fotoğraflar bir belgesel niteliktedir.

Ama hiç şüphesiz turizmde bundan da istifade edilmektedir. Fotoğrafa olan sevgim nerde çalışırsam

Göbeklitepe Tapınak Kalıntıları / Fotoğraf: Zeynel Yeşilay (2007)

çalışayım bende hep öncelikli olmuştur. Başbakan Özel Kalem Müdürü olduğum günlerde boş zamanlarımda masamın üzerine yaydığım ve seçtiğim fotoğraflarımla hazırlanan “Sonsuz Bir Şiir Türkiye” isimli kitabım bu çalışmalarına bir örnektir. Resmî işimi aksatmadan sanatla da uğraşmak benim için çok önemlidir.

Şunu da belirtmek isterim. Önce devlet memuru olarak asıl vazifem devlete hizmet etmektir. Bu benim için birinci önceliklidir. Benim için kutsaldır. Özel günler hafta sonları, izinler fotoğraf çekmem için yeterliydi.

- Kendinizi nasıl tanıtabilirsiniz. Sanatınızı, düşüncelerinizi, çalışmalarınızı biraz anlatır mısınız?

- Ben bir turizm fotoğrafçısıyım. Benim için hareket eden her obje bir fotoğraftır. Yanlış anlaşılmasın hareketsiz objelerin fotoğraflarını çekmiyorum sanılmasın. Ama Turizm bir harekettir. Bu hareket insanın doğumuyla başlar ve ölümüne kadar devam eder. Yani Yunus Emre'nin dediği gibi “Can kuşu” bedenden uçana kadar devam eder. İşte benim ana tamam budur. Etrafımda gördüğüm her şey benim için bir fotoğraf ve her kare de turizme hizmet eden bir vasıta.

Sadece deniz üzerinde sörf yapan bir sörfçü turizm için fotoğraf değildir. Havanın kapalı olması ışığın ortalarda görünmemesi ve hatta zar zor görünmesi, bir gökkuşağının renkleri, suyla oynayan bir çocuğun yüzündeki mutluluk, bir kahvede tavla oynayanların ifadeleri, dağda açan bir çiçek, bir böcek, bir koyun, geçmiş mirasın objeleri tüm bu saydıklarım ve dahası turizmdir. Bir insan salt orada deniz, kar, orman vs. var diye bir ülkeye gitmez. Gittiği ülkede herşey ama herşey o insan için önemli bir unsurdur. “Kendi yaşamında görmedikleri, tatmadıkları şeyler o insan için ilginçtir. İşte buda turizmin kendisidir.”

Şanlıurfaya gelenler, yemeğimizi, özellikle çiğköfte, lahmacun, patlıcanlı kebab, ciğer kebab, peynirli kadayıf, şıllık gibi yemek ve tatlılarımızı tadıyor, balıklı göl balıklarını, kaleyi, dini yapıları, İbrahim Peygamberin Dergâhını ve Hz. Eyyüp'ün mağarasını, Göbekli Tepeyi, Harran Evlerini, alış-verişi ve otantik yaşantıyı zihnine nakşedip ayrılıyor. İşte turizm bütün bunların toplamıdır.

Dolayısıyla bu hareket içinde turizm her şeyden yararlanacaktır. Doğal olan da budur. Doğumdan ölüme kadar, çocuktan yaşlıya kadar herşey çekilecek bir konudur. Ve turizm de bundan istifade eder.

1972 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisini kazandım. O sırada Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda Foto Film Dairesinde çalışıyordum. Günün şartlarını çok zorladım. Resim sanatına karşı bir kabiliyetim vardı. Orta Eğitimimde resimden hep en yüksek puanı alırdım. Ama İstanbul'a gitmek o devrin üniversitelerinde ki karmaşayı bilirsiniz işte bu karmaşa arasında olmak ve okumak durumunda kalacak ve belki işten de ayrılacaktım. Çok düşündüm bu arada Gazi Üniversitesi Fransızca Bölümünü puanlarım tutunca ailemle konuşup bu üniversiteyi tercih ettim. Nasıl olsa Turizm Bakanlığında bir lisana ihtiyacım olacaktı. İşte böylece Güzel Sanatlarla gidemeyip Yabancı Dil Okulunu seçmem bende ki sanat aşkını fotoğrafa yöneltti.

Hiç unutmam ve hala korurum. Babamın 1963 yılında hediye ettiği ve kitabımda da bir fotoğrafı olan tarihi Kodak kutu makinem bana zaten fotoğrafı sevdirmiş ve onunla yaşamamı sağlamıştı. Usta fotoğrafçı ağabeylerimiz vardı. Onlarla çalışır onlardan ders alırdım. Onlar gibi bakıp onlar gibi görmeyi öğrendim.

Rahmetli Sami Güner, Merhum Şemsi Güner, Sitki Fırat, Ozan Sağdıç, Ara Güler, Kortan Tümerdem, Haydar Volkan, Marc Mopty, Roland Michaud, Cloude Lelouch, Colin Mounier fotoğraf sanatçıları ve film yapımcıları gibi büyüklerim bana çok şeyler öğrettiler. Sabır gösterilmesi halinde insanların başaramayacakları hiçbir şey yoktur.

- *Fotoğraf Sanatçısı olmak için ne yapılmalıdır? Fotoğrafa amatör olarak ilgi duyan biri de isterse sanatçı sıfatını hak edecek seviyeye ulaşabilir mi?*

- Elbette, Fotoğraf Sanatçısı olmak için her şeyden önce insanın gönül gözünün açık olması gerekmektedir. İnsanlar baktıkları eşyaları ve etrafındakileri görüyorlar mı? Görmüyorlar mı? İşte bu önemli. İçimizde kaç kişi görebiliyor? Bir ressam, bir şair, bir heykeltıraş bir fotoğrafçının mutlaka görmesi gerekir. Gören insanda sanat cevheri, yani yetenek vardır. Bir de işlenirse, işte o zaman, o insan iyi bir şair, heykeltıraş, ressam veya fotoğrafçı olur. Sanatçılık payesini ise halk kendisini anlayıp takdir ettiği zaman verir. Nasıl ki her hukuk mezunu avukat olamıyor, mutlak bir staj döneminden geçmesi gerekiyorsa, sanatçı olabilmek için de çok çalışmak ve iyi şeyler yapmak, geniş kitlelere ulaşmak onlarla ortak bir payda da buluşmak gerekir. Benim fotoğraf hayatım 1963 yılında başladı. Sanatçı 30 yıl, 40 yıl, 50 yıl çalışarak olunabiliyor. Doğuştan değil.

- *Fotoğraflarınız çeşitli kitap, afiş ve mültivizyonlarda kullanıldı. Sizin için en önemli fotoğrafınız hangisiydi?*

- En Meşhur fotoğrafım 1978 yılında çektiğim Ağrı Doğubayazıt'taki 70x100 cm ebadında afiş olarak basılan İshakpaşa Sarayı fotoğrafımdır. Geçmişte 1970-80'li yıllarda TRT Televizyonunda film koptuğu zaman bu fotoğrafım sık sık ekrana gelirdi. Zamanın meşhur mizah dergisi "Gırgır" da bile yerini almıştır.

Türkiye'de ilk defa çekilen "Atatürk Filmi"nin yardımcı Yönetmeni ve plato fotoğrafçısıydım. Her gün Atatürk'le güne başlıyor Atatürk'le bitiriyorduk. Atatürk'ü iki kişi canlandırıyor. Gençlik yıllarını Devlet Tiyatroları Sanatçısı Sayın Cüneyt Çalışkur, yaşlılık ve son dönemini Belçikalı Profesör MR. Paul Andre Moushe.

Ankara'da Çankaya'daki bugün müze olarak kullanılan köşkte Atatürk'ün meşhur görüntüleri yeniden yaratılıyor ve bu sahneler filme alınıyordu. Bende fotoğraflarını çekiyordum. Atatürk'ün tahtaya Türkçe yazma sahnesi, çalışma masasında çalışması, yemek masasında komutanlarla ve İsmet İnönü ile iş yemeği sahnesi, İstanbul Dolmabahçe Sarayındaki balo vb gibi sahneler yeniden yaratılıyor. Biz tüm ekip, bir bir coşkuyla o günü yaşıyorduk. Bu fotoğraflarım da unutulacak fotoğraflar değildir. İstanbul'da bir yerlerde Atatürk Filminin bu fotoğrafları devamlı bir sergide sergileniyor ama yerini anımsayamıyorum.

40 Yıllık emeğimin ürünleri olan fotoğraflarımı derleyip bir kitap halinde basılmasını sağlayan Sayın Mehmet Özel'i sevgiyle anıyorum. "Sonsuz Bir Şiir Türkiye-An Endless Poem" isimli büyük fotoğraf kitabımda en güzel fotoğraflarımdan yüzlercesi derli toplu bir halde bir arada fotoğraf severlerle buluştu.

Sayın Bülent Ecevit'in kitabımdaki önsözünde;

"Olağanüstü doğa güzellikleri engin tarihsel zenginlikleri ve arkeolojik hazineleriyle, Türkiye, çok fotojenik bir ülkedir. Bir fotoğraf sanatçısı olarak Zeynel Yeşilay Türkiye topraklarının bu niteliklerini yapıtlarında başarıyla yansıtmıştır. Aynı zamanda onun sosyal bilinci Türk Toplumunun insancıl yönünü de büyük bir duyarlılıkla portrelerine

aktarabilmesini sağlamıştır. Başarılı çalışmaları dolayısıyla kendisini kutluyorum." Diye yazarak sanatçı ile ilgili düşüncelerini yansıtmaya açısından, bu sözleri benim için çok kıymetlidir.

- *Bir turizm fotoğrafçısı olarak sizi en çok etkileyen yer neresidir?*

- Kıbrıs'tır. Rahatlıkla diyebilirim. 1970'li yıllardaki Türkiye'nin el değmemiş bozulmamış doğasını, 30-40 sene sonra bu ülkede yaşamak inanını beni çok mutlu ediyor. Antalya Kemer civarlarında 70'li yıllarda yapılan fiziksel planlama çalışmaları sonucunda bugün bu bölgelerde planlı dev tesisler yükselmekte, doğa içerisinde turizme hizmet vermektedir. İşte Kıbrıs'ta böyle olacak. Düzgün bir planlamayla tahrip edilmemiş bir doğa içerisinde uygun özelliklerde yapılmış turistik tesisler ve bu tesislerle bütünleşmiş bir doğa, benimle birlikte birçok fotoğrafçıya da eşsiz kareler çekme imkânı sağlayacaktır. Beşparmak Dağları, sanırım 700-900 metre yükseklikte dağlardır. Ama bazen öyle kareler ortaya çıkıyor ki sanki Alp Dağları'nın zirvesi karşınızda duruyor. Yüksek ve başı dumanlı. Her taraf karlarla kaplı iken Ocak sonu Şubat başlarında sapsarı kır çiçekleriyle ada bir cennet haline geliyor.

Sayın Ecevit'in dediği gibi Kıbrıs da "Fotojenik" bir ülkedir.

Çin'de, arabayla pek çok yer gezdik bir tane koyun göremedim. Ama Kıbrıs'ta Picasso'yu kıskandıracak güzellikte çiçekler arasında koyun sürüleri var. İlginç diğer bir yerde Taç Mahal' dir. Oranın da hem tarihi değeri hem hikâyesi hem de yüksek fotoğrafik değerini unutamıyorum. ABD'de Beyaz Sarayın bahçesinde sincapları görünce dayanamayıp küçük makinamla sincap fotoğrafları çekmem Türkiye gazetelerinde güzel bir espri konusu olmuştur.

Güzel bir kare hiçbir zaman unutulmaz. Ben bütün fotoğraf karelerimi seviyorum. Hepsi benim için değerlidir. Benim sanatçı olmamı sağlayan fotoğraflarımın tümüdür.

1976 yılında Fransız Fotoğraf Sanatçı Mr. Roland ve eşi Sabrina Michoud ile Türkiye'nin nerdeyse tamamını dolaştık. Diyarbakır'dan sonra Şanlıurfa'ya geldik. Misafirimiz Urfa'ya ve Urfalılara hayran kaldı. İki gün kalacağımız yerde 4 koskaca gün yaşadık ve tüm Urfa'yı dolaşarak fotoğrafladık. O günlerde Urfa bu kadar gelişmemişti. Herşey çok otantik idi. Harran seyahatimizde ise Michoud'lar mest oldular. Balıklıgöl'e nohut atmaya öylesine sevdilerki neredeyse bir günümüz Balıklıgöl'de fotoğraf çekmekle geçti.

- *Gidip fotoğraflarını çekmeyi düşündüğünüz bir ülke var mıdır?*

- Kazakistan ve Türk devletlerini dolaşıp çekeceğim fotoğraflardan birer sergi ve kitap hazırlamayı çok arzuluyorum. 2002 yılında fotoğraf çekmek, bir kitap ve multivizyon hazırlamak için Kazakistan Devleti beni davet etti. Ama zamanım olmadı. Ayrıca İnka tapınaklarını, Mısır Piramitlerini, Avustralya'yı ve Afrika'da ki safariyle ilgili fotoğraf çekmek isterim. Bunun için de inşallah imkânım olur.

- *Yeni sergileriniz olacak mı?*

- "Sonsuz Bir Şiir Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" sergisini Yakın Doğu Üniversitesinde Turizm ve Ekonomi Bakanı Sayın Derviş Kemal Deniz'in açılışıyla tekrarladım. Üniversite öğrencilerinin cep telefonlarıyla sergide hoşlarına giden fotoğrafları çekmeleri beni çok mutlu etti. Bu sergimi Türkiye'de de 17 Kasım 2008 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Kültür ve Sergi merkezinde açtım. Ülkemiz insanların Kıbrısın güzelliklerini görmelerini çok arzu ediyorum. Çünkü

Zeynel Yeşilay Harran'da (1997)

Kıbrıs içimizde kanayan bir yara, insanların hüznü savaş yılları, katliamlar ile hatırlanmaktadır. Şimdiki gerek eşsiz doğa güzellikleri gerek sosyal kültürel ve tarihi yaşamını sergilemek amacıyla hazırladığım bu güzellikleri yansıtan sergimi Çorum, Kastamonu gibi vilayetlerde önümüzdeki dönemde açacağım. Ayrıca uygun ve isteyen illerimizde de açmayı düşünüyorum. Yine aynı şekilde Kuzey Kıbrıs olarak Almanya pazarına girildiği için Almanya'da ve İngiltere'de de açmak isterim.

İlk defa görevli olarak 1976 yılında gidip fotoğraflarını çektiğim ve hayran olduğum Kuzey Kıbrısın, bu güzelliklerini yansıtan "Sonsuz Bir Şiir Kuzey Kıbrıs" isimli 355 sayfalık bir prestij kitabını Kıbrıs'a kazandırdığım için çok mutluyum.

- "Şair yönüyle Zeynel Yeşilay". O, fotoğraf sanatçısı olarak ün yapmıştır. O'nun şiir yönü pek bilinmez. Bu nedenle Zeynel Yeşilay'ı bizlere bir nebze de olsa bu yönüyle de tanıtır mısınız?

- Güzel olan ve fotoğrafik bir değere sahip olan her ışığın peşinde koştum. Eşimin şair olmasından da etkilenerek şiir yazma denemesinde de bulundum. Ankara'da Şair Cemal Safi'nin başkanlığını yaptığı ve her Pazar şairlerin buluşup şiirlerin okunduğu toplantılar düzenlenmekte, bu toplantılara zaman zaman Türkiye'nin çeşitli illerinde ve yurtdışından usta, amatör şairler de katılmaktaydı. Toplantıya katılan şairlerin bir isim listesi tutulmakta ve şairler listedeki sırayla kalkıp kendi şiirlerini okurlardı. Eğer şiir doğru yazılmış ise usta Safi beğendiğini ifade eder, yanlışlıklar var ise onu belirterek şairin daha iyi şiir yazmasını teşvik ederdi.

Başbakanlıktaki yoğun mesaimden fırsat bulduğumda bende bu toplantılara katıldım. Tabii ilk önceleri şairleri dinlemek için katıldığım bu toplantılarda, duygu yükü çok yüksek boyutlara çıktığında bende duygularımı bir şiirle dile getirmeye çalıştım. İlk yazdığım şiirim, bu kadar güzel insanı bir araya getirip milli kültürümüze hizmet eden, sevgili Cemal Safi Ustamızdır. O'nun yoğun sevecen ilgisi bitip tükenmez bir sabırla şairleri dinlemesi ve onların şiirlerini düzeltmesi üzerine duyduğum sevgiyi dile getirir. Merhum Halil Soyuer, Merhum Dr.Bekir Mutlu, gibi pek çok tanınmış şairlerin etkisinde kalarak hece vezninde şiirler yazmaya çalıştım. Serbest şiir denemelerim de olmuştur.

Ben gerçek anlamıyla bir şair değil fotoğraf sanatçısıyım. Bu nedenle size şiirlerimden seçtiğim iki örnek vermekle yetineceğim.

SENDE OLAYIM

Ben onun hakikat suyundan içtim
İlimden feyz alıp kendimden geçtim
Bir can kuşu olup uçmayı seçtim
Ben kendimde değil sende olayım

Hayat ağacına bir çift kuş konu
Birisi benimdir diğeri canın
Canımın can kuşu uçmayı seçti
Ben kendimde değil sende olayım

Yollarda yürürüm bu yollar bitmez
Çekilen çilenin sonu hiç gelmez
Uçunca can kuşu geriye dönmez
Ben kendimde değil sende olayım

31 Mayıs 2002 / Zeynel Yeşilay

-Emeklilik hayatınızda neler yapıyorsunuz?

2007 Şubat ayında, Kuzey Kıbrıs'ta diplomat olarak çalıştığım görev süresi bitiminde Türkiye'ye dönerek. Başbakanlıkta çalışmaya devam ettim. Kıbrıs tekrar gitmek ve orada başlattığım ama bitiremediğim projelerimi tamamlamak için çok uğraştım. Şanlıurfa'mızın milletvekilleri ile görüştüm ama bir çözüm bulamayınca 38 senelik hizmetimi erken yaşta tamamlayarak 2007'de 57 yaşında emekli oldum.

Emekli olduktan sonra bir süre kendimi yalnız hissettim. Ama fotoğraf sanatıyla uğraşmak benim bu boşluğumu doldurdu. Sergiler, mültivizyon gösteriler, fotoğraf çekim seyahatleri zamanımı değerlendirmedi sağladı.

2010 ve 2011 yıllarında İki defa Belçika'da fotoğraf sergisi açtım. Yurtiçinde pek çok karma sergiler, açtım. Bu arada Şanlıurfa için hazırladığım "Sarı Sıcak Topraklar" isimli mültivizyonumu hazırladım. Fotoğraf Sanatı Kurumunda ve özel gösterilerde sundum.

Kıbrıslı dostlarım beni unutmadılar. Her yıl Mart ayında gerçekleştirilen "Avtepe Medoş Lalesi Festivali"ne davet ediliyorum. Bu festivali 2006 yılında ben başlatmıştım. Doğal olarak yetişen lale "Medoş Lalesi" için düzenlenen bu festivalde Şair Sayın İter Yeşilay ve davet ettiğimiz diğer ünlü şairlerimiz şiir dinletileri yaparken ben de fotoğraf sergisi ve mültivizyon gösterisi yapıyorum. Temmuz ve Eylül aylarında Yenierenköy ile Tatlısu festivallerine de gidiyoruz. Görüldüğü gibi bürokratik hayatım noktalandı ama fotoğraf hayatım sağlıklı elverdiği sürece devam edecektir.

- Şanlıurfa'da bir Kıbrıs sergisi ve mültivizyon gösterisi yapmayı ve Urfa için hazırladığınız "Sarı Sıcak Topraklar" mültivizyonunu da Şanlıurfalılara sunmayı düşünüyor musunuz?

Elbette insanın kendi doğduğu memleketinde sanatsal etkinliklere katılmayı kim istemez ki? Valilik, Belediye veya başka kuruluşların organize ve desteklemeleri halinde, elimde hazır olan 50x70 cm ebadındaki 120 fotoğraftan oluşan "Sonsuz Bir Şiir Kuzey Kıbrıs" Kıbrıs fotoğraf sergimi açmayı, Şanlıurfalıları Kıbrıs'la buluşturmayı isterim. Ayrıca, yine aynı isimli mültivizyon gösterimi de yapmak isterim. Şanlıurfamızı tanıtmak amacıyla yaptığım "Sarı Sıcak Topraklar" mültivizyonumu da göstermeyi çok isterim.

Şanlıurfa'nın kültürel, sosyal, otantik yaşantısı, evleri, dini merkezleri, tarihi, turistik ve doğal zenginlikleri işleyeceğim büyük bir prestij kitabı da yapmak isterim. Valiliğimiz ve Belediyenin destekleri ve katkılarıyla yapmak benim sanat hayatımın en son noktasını oluşturacaktır.

- Son olarak bizlere genç yaşta Urfa'dan ayrılmadan önce bir anınızı anlatır mısınız?

1960 yılında İstanbul'a gitmeden önce babaannem evimizin avlusunda bulunan sarmaşığı söktü, ben bir eşeğin üzerine bindim onu da kucağıma koydular dergâha getirdik. O tarihte dergâh böyle değildi. Şimdiki yeni büyük caminin olduğu yer mezarlıktı. Mezarlığın avlu tarafında ise kemerler ve parmaklıklar vardı. O kemerlerin altına sarmaşığı hocayla birlikte diktik.

Bu sarmaşık için babaannem "biz evde başedemeyiz bu kocaman ağaç olur" demişti. Yıllar sonra gittiğimde gerçekten o sarmaşığımız bütün parmaklıkların arasından girmiş çıkmış dev bir ağaç gibi olmuştu.

Zamanla mezarlığın yerine cami yapılıncaya o aradaki kemerler ve parmaklıklar yıkılıncaya, "sarmaşık" revaklı eyvana taşındı. Ben her Urfa'ya gelişimde bu sarmaşığı sever okşarım. Babannemin bir hatırası diye. Dedemim mezarı da dergâhtaki mezarlıktaydı gidip ona da dua ederim.

İstanbul'a taşındığımız tarihte Urfa Valisi Kadri Eroğan'dı. "Babo" lakaplı vali. Ninem gidip onunla konuşmuş, vali o zaman Sarayönü'ne doğru inen dar yolu genişletme çabasında, sağa sola çiçek dikme uğraşın-daydı. Babaannem de bir çiçek sevdalısıydı. Evimizin bahçesinde 300'e yakın teneke saksıda envai türlü çiçeğimiz vardı. Valiye, "eğer bu çiçekleri yollara dikmeye söz vererseniz Urfa'ya bağışlayacağım" demiş. Vali Bey de kabul etmiş, bir gün kapımıza bir kamyonet dayandı içinden adamlar indiler çiçekleri götürdüler. Yol ortasına yapılan çiçekliklerde ve çeşitli yerlerde bu çiçekler uzun yıllar kullanıldı.

Vali Kadri Eroğan'a ve babaannem Zeliha'ya Allah'tan rahmet diliyorum.

Dergâhtaki revaklı eyvanda sarmaşık

- Bize aktardığınız çok değerli bilgiler için size teşekkür ediyor, sağlıklı ve uzun ömürler diliyoruz.

Beni konuk ettiğiniz için değerli Valimiz Sayın Celalettin GÜVENÇ'e, ŞURKAV yönetim kuruluna ve "Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih Turizm Dergisi" yönetimine, sevgili hemşerilerime sonsuz teşekkürlerimi saygılarımı sevgilerimi sunarım.

Zeynel Yeşilay'ın Objektifinden

Harran (1976)

Halil ür-Rahman Gölü ve Rızvaniye Camii (1976)

Urfalı Bestekârlar: 12

ŞÜKRÜ ÇADIRCI

(Şükrü Hafız)

Abdullah BALAK
Halk Kültürü Araştırmacısı
Bestekar-Söz Yazarı

1917 yılında Urfa'nın Kalaboynu Mahallesi, Susuz Sokak'ta dünyaya geldi.

Henüz iki yaşında iken, o zaman bilinmeyen nedenden gözleri kör oldu. Sonraki yaşamında, dünyaya gönül gözüyle baktı. Urfa'da yaşadığı ortamdan dolayı gönlüne müzik sevdası girdi. 10-12 yaşlarında iken çarşıdan bir ud alarak eve getirdi ve ailesine gösterdi. Önce şaşkınlıklarını üzerinden atamayan ailesi; "Zaten gözü görmüyor, bari gönlü aydınlık olsun" düşüncesiyle isteğini hoş görerek destek verip teşvik ettiler.

O dönem Urfa Musikisinin büyük ustalarından Mukim Tahir Efendi, Damburacı Derviş'in muhabbet ve müzik meclislerine katılarak, müziğin inceliklerini öğrenmeye başladı. Bu arada Kur'an-ı Kerim'i öğrenip hifzederek aynı zamanda tilavet eğitimi aldı. Bu nedenle Urfa'da "Şükrü Hafız" olarak tanındı.

Zamanla Urfa'da çeşitli meclis ve ustalarla meşk ederek kendisini yetiştirdi ve ustalar sınıfına geçti. Mukim Tahir, onun hakkında "Çok iyi bir müzisyen olduğunu, makamlara vakıf bir gazelhan olduğunu sırası geldiğinde belirtmiş ve Şükrü Hafız'a iltifatlar etmiştir.

Yine zamanın ustalarından Ali Çine Mustafa Ataç, Mukim Tahir; Şükrü Hafız ile Kalaboynu Mahallesi'nde Şükrü Hafızın da bulunduğu bir musiki gecesinde toplanmışlar. Gecenin nihayetinde eve gitmek için kalktıklarında gedemeçte ayakkabılarını aramaya başlamışlar. Mukim Tahir, Şükrü Hafızın ayakkabılarını almış ve "Hafız ayakkabıların burada" demiş. Şükrü Hafız, "estağfurullah ne yapıyorsun üstadım, ben kimim ki ayakkabılarımı uzatıyorsun, sen eli öpülecek adamsın" demiş. Mukim Tahir de latifeye karışık, "Kör gözün yere gide, asıl sen eli öpülecek sanatkârsın" demiş.

1938 yılında Urfa'ya derleme için gelen Muzaffer Sarısözen kendisinden, "Küstürdün Barışamam", "Seherden İndim Ben Bağa", Bülbüller Düğün Eyler", "Seher Oldu Vaktoldu", "Gittim Baktım Evlerinin Haline" eserlerini derlemiştir.

Şükrü Hafız, Urfa'da katıldığı fasıllarda adına "Neşe" dediği, ud kalıbında, göksü deri, perdesiz bir saz kullanırdı. Bu sazın kendisine has güzel bir ahengi vardı.

Abuzer Akbıyık, Bestekar Şükrü Hafız (Çadırcı) ve Tenekeci Mehmet (1990)

Bir müzik meclisinde fasıla ara verilir. Şükrü Hafız ile müzisyen M. Mercan Özkan arasında şöyle bir konuşma geçer: Şükrü Hafız, M. Mercan Hoca'ya; "Bülbülü ağlatan gül mü? Söz dinlemeyen gönül mü? Ben sorayım siz söyleyin, Aşk mı kuvvetli akıl mı?" Mercan Hoca da Şükrü Hafız'a cevap verir; "Tabii ki aşk kuvvetlidir" der. Şükrü Hafız, "Akıl kuvvetlidir" der. Mercan Hoca der ki: "Âşık olanda akıl kalır mı hiç?" Bu cevabı Şükrü Hafız, tebessüm ederek onayladığını gösterir.

Hoş sohbet hatırlı ve hazırcevap bir kişiliği vardı. Birkaç defa meclisinde bulunarak kendisiyle meşk etme zevkine vardım.

Eserlerinde kendisine has bir tavrı vardır. Bestelerini hem Halk Müziği sanatçıları, hem de Türk Sanat Müziği sanatçıları icra etmişlerdir. TRT repertuarında da bazı eserleri yer almaktadır. Halen eserleri tüm radyo kanallarında, TV kanallarında sevilerek okunmaktadır.

Mücadeleci bir yapıya sahipti. Eserlerini izinsiz okuyanları dava eder hakkını alırdı. Repertuarı çok genişti. Halk Müziğini, Urfa Makam Geleneği'ni, Klasik Türk Müziğini çok iyi bilir ve icra ederdi.

1950'li yıllarda sanatın merkezi olan İstanbul'a müzik ile ilgili çalışmalar yapmak için gitmiş, "Pınarın Başında Desti Var İmiş" isimli plağı yapmış, bu arada kardeşi vefat ettiğinden, Urfa'ya dönmek zorunda kalmıştır.

1993 yılında vefat ederek hakkın rahmetine kavuşmuştur. Mekânı cennet, ruhu şad olsun.

Bülbüller Düğün Eyler

bül bül ler dü ğü ne y le r

5 bil me m ki ne ğü ne y le r

9 bil me m ki ne ğü ne y ler

13 ben fe le ğe ne y le di m

17 ba na bil di ği ne y le r

21 ba na bil di ği ne y ler

Bülbüller düğün eyler
Bilmem ki ne gün eyler
Ben feleğe neyledim
Bana bildiğin eyler

Bülbülem neva bilmem
Dertliyem deva bilmem
Bana bir sevda geldi
Başımdan savabilmem

Bu dağın karı menem
Gün vursa erimenem
Yedi yıl yerde yatsam
Aşıgam çürümenem

Bu dağın dudu benden
Geçmez aşk oldu benden
Gördü yaram sağalmaz
Tabib el yudu benden

Bak Kara Gözlü Ceylana

1
bak ka ra gö z lü ce y la na

2
bö len mi ş a l kı zı l ka na

3
yav ru la n n da na y nı l mı ş

4
na sıl a ğ la r ya na ya na

Bak kara gözlü ceylana
Bölenmiş al kızıl kana
Yavrularından ayrılmış
Nasıl ağlar yana yana

Dağ başını bürüdü kar
Avcılar ceylanı arar
Vurma zalım avcı vurma
Arkasında yavrusu var

Şu dağlara avcı daldı
O güzel ceylanı aldı
Ben yanarım ceylanıma
Yavruları öksüz kaldı

Elif Üstünde Mimler

1
e lif üs tü n de mim le r bül bül ka fe s te in le r

3
be nim sev di ğim sen si n se ni n sev di ğim kim ler

Elif üstünde mimler
Bülbül kafeste inler
Benim sevdiğim sensin
Senin sevdiğin kimler

Elif üzeri mimdir
Güzel saçların simdir
Benim sevdiğim sensin
Senin sevdiğin kimdir

İpekten kuşak belde
Sevdim seni bu elde
Benim sevdiğim sensin
Senin sevdiğin nerde

Gezdiğim Meşeli Dağlar

gezd i ğim me şe li da ğ lar yü züm gü ler ka l bim a ğ lar

vay saz vay saz

gur be tel de ah ç ek ti k çe gö z ya şı m sel gi bi çağ lar

va y va y ben yan dım anı man saz

ben ya n dı ma nı man

Gezdiğim meşeli dağlar
Yüzüm güler kalbim ağlar
Gurbet elde ah çektikçe
Gözyaşım sel gibi çağlar

Hasretle yanıyor canım
Kederle dolmuş her yanım
Ararım nazlı cananım
Gözyaşım sel gibi çağlar

Gurbet elde açılır gül
Dağlarında öter bülbül
Ağlar, inler dertli gönül
Gözyaşım sel gibi çağlar

Gezerken Bir Güzel Gördüm

ge ze r ke n bir gü ze l gör düm

3 ben gön lü mü ona ve r di m

5 o gü ze li ni ha s re ti y le

7 bir der dim bi ne ye ti r di m

9 ah bu aş kı n c li n de n

Gezerken bir güzel gördüm
Ben gönlümü ona verdim
O güzelin hasretiyle
Bir derdim bine yetirdim

Ah bu aşkın elinden

Aşkın deryasına daldım
Çok şeylerden geri kaldım
O güzele gönül verdim
Başımı sevdaya saldım

Ah bu aşkın elinden

Çelenkler takmış başına
Vuruldum kara kaşına
O güzelden ayrı düştüm
Yandım hasret ateşine

Ah bu aşkın elinden

Gurbet Kahrını Çekerim

gur bet kah rı ni çe ke ri m

2
has re t le bo yu n bü ke ri m

3
ben yü rek te n ya re li yi m

4
ağ lar gö z ya şı dö ke ri m

Gurbet kahrını çekerim
Hasretle boyun bükürüm
Ben yürekten yareliyim
Ağlar gözyaşı dökerim

Gitmez bu dağların karı
Çekerim ah ile zarı
Bunca diyar diyar gezdim
Bulamadım ben nazlı yarı

Bende sevdalı kuştum
Yükseldim dağlara uçtum
Ağlamak bana yakışır
Nazlı yardan ayrı düştüm

Seher Oldu Vakt Oldu

se he rol du vak to l du si nem ya ra tah tol du

3
ó tün hül bül le rö tü n yar ge le ce k vak to l du

Seher vakt oldu
Sinem yara taht oldu
Ötün bülbüller ötün
Yar gelecek vakt oldu

Seherlerde uyan yar
Bağrıma kan koyan yar
Evvvel böyle değildin
El sözüne uyan yar

Seher sabahtır yarım
Gamzen kadehtir yarım
Bülbüller figan eyler
Uyan sabahtır yarım

Seherde İndim Ben Bağa

se her de i n di m ben ba ğa gül ler sa rı l mı ş yap ra ğa
mu ra di ni al ma ya n lar na sı l gi re ce k top ra ğa
a ma na ma n a ma n a ma n ö lü rü m ben ay rı la mam
a ma na ma n a ma n a ma n ö lü rü m be n ay rı la mam

Seherde indim ben bağa
Güller sarılmış yaprağa
Muradını almayanlar
Nasıl girecek toprağa

Aman aman aman aman
Ölürem ben ayrılamam

Bülbülleri har ağılatır
Aşıkları yar ağılatır
Ben feleğe neylemişem
Beni her seher ağılatır

Aman aman aman aman
Ölürem ben ayrılamam

Restorasyonu tamamlanmış hali ile Mahmutoğlu Kulesi doğu cephesi / Fotoğraf: Mustafa Akgül (2013)

Tarihi Gelişimi İçerisinde MAHMUDOĞLU KULESİ

Selahattin E. GÜLER
Yerel Tarih Araştırmacısı

Tarihi Mahmutoğlu Kulesi şu günlerde gündemde. Şanlıurfa Belediyesi, "Mahmutoğlu Kulesi Restorasyonu ve Kent Müzesi Oluşturulması Projesi" adı altında kuleyi 2012 yılında restore ettirerek "Şanlıurfa Kent Müzesi" haline getirdi. Bu çok sevindirici bir gelişme oldu. Çünkü 889 yıllık tarihi bir eseri Cumhuriyetten bugüne kadar hiçbir belediye ne gördü, ne de ilgilendi. Kulenin daha da tahrip olmasına ve belki de yıkılmasına seyirci kalındı. Bu duyarsızlığı anlamak mümkün değil. Batıda 100-200 yıllık tarihi eserler korumaya alınıyor, etrafı açılıyor, eser meydana çıkarılıyor. Bizde 9 asırlık bir tarihi eser, gözümüzün önünde eriyip gidiyordu, ilgilenen yoktu.

Öyle tahmin ediyorum ki, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ikinci bir Haçlı dönemi eseri yok. Bundan dolayı bu tarihi eser çok kıymetli.

Kulenin yapılış öyküsü

Yıl 1122... Urfa'da 24 yıl önce (1098'de) Frank asıllı şövalye reisleri tarafından kurulmuş olan bir Haçlı Kontluğu hâkimiyeti bulunuyor. Daha

önce iki kont göreve gelmiş. Tahta üçüncü kont I. Joscelin (1119-1131) bulunuyor. Kont göreve geldikten sonra Halep civarındaki kasabalara kısa aralıklarla yağma akınları yapar. Kasabaları tahrip edip halkın bir kısmını öldürür ve binlerce kişiyi de esir alır.

Bu olayları duyan Artuklu beyi Nurüddevele Belek, Müslümanlara yapılan bu katliamın karşılığını almak üzere 1122 yılında Franklara karşı bir sefere çıkar. Yapılan çarpışmada birçok

Frank öldürülür. Kont Joscelin ve yanındaki birçok şövalye esir alınır (13 Eylül 1122). Belek aldığı esirleri Urfa kapısı önüne getirir ve şehrin teslimini ister. Ancak şehir teslim edilmez. Bunun üzerine Belek yanındaki esirleri Harput kalesine götürerek zindana atar. Artık bu tarihten sonra Kont Joscelin bir yıla yakın bir süre esir hayatı yaşayacaktır. Böylece Edessa yani Urfa başsız kalır. Kısa süre sonra eski Urfa kontu yeni Kudüs kralı II. Baudouin Urfa'ya gelerek yönetime el

19. yüzyıl başlarında Mahmutoğlu Kulesi

Restorasyon öncesi Mahmutoğlu Kulesi / Fotoğraf: Cihat Kürkçüoğlu (1990)

koyar ve kontun durumu belli oluncaya kadar bölgenin idaresini Maraş Beyi Keşiş Geoffrey'e verir. Maraş Beyi de Urfa'yı Ermeni asilzadelerinden Prens Vasil'e emanet eder.

Kule, işte bu Prens Vasil tarafından yaptırılır. Kule, kentteki Ermeni mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Kulenin doğu kısmında, fazla dikkat çekmeyen yüksekçe bir yerde 5 satırlık Ermenice bir kitabe vardır. Kitabe yüksekçe olduğundan günümüze sağlam bir şekilde ulaşabilmiştir.

Bu kule ve kitabe hakkında 1971 yılında Oxford Üniversitesi Ermenice uzmanı Prof. Charles Dowsett tarafından 30 sayfalık bir makale yazılarak bilim dünyasına tanıtımı yapılmıştır. Biz 90'lı yılların başında Prof. Dowsett ile temas kurduk, ancak ne yazık ki, kendisi kısa bir süre sonra vefat etti. İlgili makalenin bir nüshası Şanlıurfa Müzesi kitaplığında. Ermenice kitabenin Latin harflerle okunuşu şöyledir:

I) *Hamiş: h: yerorti araçnerorti şırçakayutyán hayotz medzatz havuris,*

II) *Parebaşd kaç yev ariatzial zavraganın krisdosi medz gomsin Coyslinin yev i veraga,*

III) *Tzutyán asdvadzaser işkhanin Vaslin vor uner izdeğabahutyun dugutyán medzi kaçakis yetesya,*

IV) *Gadaretzav amrabahesd tiğyagis ays medzaçan dzakhük int vorum yev bahestze asdvadziz,*

V) *Sınogis sora hağtoğ yev ansasanyal yev i kalısdyanın yürüm bisagestze paravk ammen+*

Kitabenin Türkçe tercümesi ise şöyledir:

"Büyük Ermeni Çağı'nın 571. yılında, İsa'nın dindar, yetkin ve eşsiz askeri yüce Kont Joscelin günlerinde ve büyük Edessa şehrinin bir süreliğine

düklüğünü üstlenen tanrısever Prens Vasil'in idaresinde, bu sağlamlaştırılmış kale, büyük endüstri ve harcama ile tamamlanmıştır. Tanrı onu inşa edenleri muzaffer ve sarsılmaz eylesin ve ikinci gelişinde onları şerefle taçlandırсын. Âmin."

Kitabede kullanılan tarih, Büyük Ermeni Takvimi'nin 571. yılıdır. Bu tarih miladi olarak Şubat 1122-18 Şubat 1123 tarihleri arasına denk geliyor. Daha önce bahsettiğimiz gibi kontun esir edildiği tarih te 1122 yılının Eylül ayıdır.

Kitabeden anladığımız kadarıyla bu yapı kule değil, küçük bir kaledir.

Urfa, 1144 yılında Musul hükümdarı İmadeddin Zengi tarafından ele geçirilir. Haçlı Kontluğu da tarihe karışır. Osmanlı Devleti döneminde bu civardaki şehir kapılarından Bey Kapısı'nın Kapı Ağalığı Mahmudoğlu ailesine verilir. Mahmudoğlu ailesi bu kuleye yerleşir. Kule artık Mahmudoğlu ailesinin tapulu malıdır.

Aynı aileden biri tarafından kule ve aile hakkında bir kitap çalışması yapılmaktadır.

Tarih 24 Mart 1919... Urfa İngilizler tarafından işgal edilir. İşgal komutanı Binbaşı Beddy kuleyi kiralamak niyetiyle Mahmudoğlu Mustafa Ağa'yı

çağırır. Kuleyi kiralamak istediğini ve ne kadar para isterse vereceğini belirtir. Mustafa Ağa, para ile değişecek bir şeyi olmadığını söyler ve kızgın bir şekilde küfürler savurarak kuleye döner. Böylece İngilizler burayı satın alamazlar...

İşte yukarıda öyküsünü verdiğimiz 889 yıllık kule/kale, bugüne kadar asırlara meydan okurcasına ayakta kalma mücadelesi veriyordu. 2012 yılında restore edildi ve önemli bir işlev kazandırıldı.

Bu kule ile ilgili Türkçe-İngilizce bir levha metni de hazırlamış ilgili kurumlara vermiştim. Ne yazık ki ilgileneceği olmadı. Bu levha metnini de tekrar aşağıya çıkarıyorum. Yetkililer bu levhaya yazdırıp belki astırırlar.

Restorasyonu yapılan Kule / Kale'ye asılması gereken levha şöyle olmalı:

Urfa Kontluğu Kalesi

"Kale, 1098-1144 yılları arasında Urfa'da kontluk kurmuş Fransız asıllı Haçlılar döneminde inşa edilmiştir. Kitabeden anlaşıldığına göre, Urfa'nın III. Kontu I. Joscelin (1119-1131) döneminde ve bu kontun 13 Eylül 1122'de Türklerle yapılan savaşta esir düşmesinden sonra yapılmıştır. Ermenice inşa

Kulenin doğu cephesindeki Ermenice kitabe

Restorasyon sonrası Mahmutoğlu Kulesi / Fotoğraf: Mustafa Akgöl (2012)

kitabesinin Türkçesi şöyledir:

“Büyük Ermeni Çağı'nın 571. yılında (m.1122-1123) İsa'nın dindar, üstün ve yiğit askeri yüce Kont Joscelin'in günlerinde ve büyük Edessa kentinin geçici bir süreliğine dükülüğünü üstlenen tanrıseven Prens Vasil'in idaresinde, bu sağlamlaştırılmış kale, büyük endüstri ve harcama ile tamamlandı. Tanrı onu inşa edenleri muzaffer ve sarsılmaz eylesin ve (ikinci) gelişinde (onları) şerefle taçlandırınsın, Amin.”

Osmanlı Devleti döneminde, Mahmutoğlu Ailesi'ne buradaki Bey Kapısı'nın açılışı verilirken, bu kale de tapulu olarak verilmiş ve o tarihten sonra bu yapı “Mahmutoğlu Kulesi” olarak tanınmıştır.”

Crusade County Castel

This castel was built in the period of third Count Joscelin I (1119-1131) who was originally of origin French. In the Ottoman Period had been given to Mahmudoglu Family, and afterwards this castel was called “Mahmudoglu Tower”

The translation of the Armenian inscription is as follows:

“In the 571 year of the Greater Armenian era (19th February 1122-18th February 1123) in the days of the pious, excellent and valorous soldier of Christ, the great Count Joyslin, and in the administration of God-loving Prince Vasil who held the locum-tenency of the dukedom of this great city of Edessa this fortified castel was completed with great industry and at great expence, wherefore may God keep also those who built it victorious and unshaken, and at his (Second) Coming may he crown (them) with glory, Amen.”

Silindirik kulenin içindeki odalardan birinde olan "Badgir" (Badgir: Doğal klima işlevi gören damla bağlantılı hava kanalı)

Referanslar

- ABUL-FARAC, Gregory, (Bar Hebraeus), Abul-Farac Tarihi, Süryaniceden İngilizceye Çeviri: Ernst A. W.Budge, Türkçeye Çeviren: Ömer Rıza Doğrul, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999, cilt I-II.
- DEMİRKENT, Işın. Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118), cilt 1,2. baskı, TTK Yay. Ankara 1990.
- DEMİRKENT, Işın. Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146), cilt 2, 2. baskı, TTK Yay. Ankara 1994.
- DOWSETT, C.A. “A Twelfth-Century Armenian Inscription at Edessa”, Iran and Islam, 1971: 197-227.
- İBN-ÜL ESİR, el-Kâmil fit-Târih Tercümesi, XI, terc. A.Özaydın, İstanbul 1987.
- MAALOUF, A. Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri, çev. M.A. Kılıçbay, İstanbul 1997.
- URFALI MATEOS, Vak'âyinâme, neşr. ve Fransızcaya terc. E. Dulaurier. 1858. Chronique de Mattheud 'Edesse, Paris. Türkçeye terc. H.D. Andreasyan, Urfalı Mateos Vak'âyinâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162), TTK Yay. Ankara 1962-1987.

Yarım asra yaklaşan yaşamında, müzik arşivi sevdalısı bir Urfalı Hüseyin YEŞİLGÖZ

Mehmet ERDEM
Sigorta Uzmanı

“Urfalılar seçkin dinleyicilerdir,
ben de onlardan biriyim”

Tarihe not düşmeyi kendisine görev edinmiş bir gönül ehli, yarım asra yaklaşan yaşamında, yüreğinde “Urfa’da iz bırakanlar”ı geleceğe taşıma sevdalısı, bir arşivci Hüseyin Yeşilgöz.

Memleketini, TRT arşivinde birinci sıraya taşımayı amaç edinmiş gerçek bir Şanlıurfalı...

1963'te Şanlıurfa Viranşehir'de dünyaya gelen, liseyi bitirip askerlik dönüşü Mersin'e yerleşen, halen Mersin'de yaşayan, ticaretle uğraşan ve Mersin'in çevresindeki bir köyde bir hayvan çiftliğinin de sahibi olan Yeşilgöz, çocukları ve torunlarıyla birlikte sanatla iç içe bir hayat sürüyor.

Dört evladı oluyor. 2005 yılında, İnönü Üniversitesi Kimya Mühendisliği'nde okuyan 20 yaşındaki oğlunu kaybediyor. “Evlad acısı çok zor. Allah

kimseye yaşatmasın” diyor... İlk torununa, vefat eden oğlu Gökhan'ın adını veriyorlar... Hayattaki en büyük mutluluğu ise küçük kızıyla ve torunlarıyla vakit geçirmek.

Bir de müzik arşivi var tabii. Hemen hemen bütün zamanını alıyor arşivi ile uğraşmak, çok özenli ve titiz çalışıyor.

Yeşilgöz, müzikle ilk tanışmasını şöyle anlatıyor: “İlkokula giderken evimizde küçük bir pikap vardı. Ve üzerinde merhum Seyfettin Sucu'nun bir plağı. O plak “Zeynep Gelin-Sevdiğim Kız Gelin Olmuş” plağıydı. Biliyorsunuz 1970'li yıllarda çocukların eğlencesi, ya müzik, ya oyun, ya da büyüklerimizden Şanlıurfa hikâyelerini dinleyerek uykuya dalmaktı.”

Rahmetli babaannesi Şanlıurfa hikâyelerini çok iyi bilir ve çok akıcı anlatırmış. Babaannesi yorgun veya

keyfi yerinde olmayınca müzik dinlerlermiş. İşte bu merakı da oradan başlamış. Ta lise yıllarına kadar sadece dinleyici olarak sürdürmüş.

Lise döneminde edebiyat bölümünü seçtikten sonra gazellerle tanışmış. “Gazelleri defalarca dinler anlamaya çalışırdım. Farsça-Arapça ve Türkçe harmanlı olduğu için bazen zorlanırdım. Tabii ki 16 yaşlarındaydım, anlama güçlüğü çekmem normaldi. Nihayet 1980 yılında merhum Abdullah Uyanık Bey ile tanıştım. Tüm merak ettiğim ve kendisinin kayda aldığı kasetlerden satın alıp dinlemeye başladım. Daha sonra merhum Seyfettin Sucu ile 1984'te tanıştım. Hastalık dönemine denk geldi tanışmamız, ancak üç yıl falan sohbetimiz oldu. Ondan da şiirin nasıl yazıldığını, bestelerin nasıl yapıldığını öğrendim.

Abdullah Uyanık ve Hüseyin Yeşilgöz

Tabii ki bu arada kaset ve plak satın almaya devam ediyordum. Kiminle tanışsam, kiminle dolaşsam derhal müzikten konu açar, elinde müziğe dair neler varsa alır veya piyasadan bulup alırdım. Derken artık ruhumda dinleme faslı geçmiş, arşivleme dönemi başlamıştı.” Diyerek, bu araştırma merakını bizlere anlatıyor.

Bugün hala gittiği her il ve ilçede, hatta köylerde eski plak ve bant arıyor. Urfalı müzisyenlerin yanı sıra Türkiye'nin her yerinden eski müzisyenlerin plak ve bantlarını toplayıp arşivinde saklıyor.

Arşiv oluşturmanın uzun bir süreç ve meşakkatli bir iş olduğunu belirten Yeşilgöz, sabır ve özenle bu işi sürdürüyor. Bu zaman zarfında birçok koleksiyonerle tanışıyor. Karşılıklı doküman ve fikir alışverişleri oluyor. Onların da kendisi gibi maddi beklenti ve amaçları olmadığını görüyor. Bazen bir eser için bedel ödemesi bile gerekiyor.

Yeşilgöz, “Benim ticari amacım yok, arşivin değerini gün geçtikçe daha iyi anlıyorum. Bana arşivim için teklifler yapıldı, bazı eserleri istediler 'CD yapalım' dediler. Kesinlikle vermedim ve rant elde etmeyi düşünmedim. Bunun bilinmesini istiyorum çünkü bu benim ve bizlerin, yani Şanlıurfa'nın kültür değerlerini içeren belge niteliğinde unsurlardır. Bu arada kayıt yaparken bile eserlerin gerçek sahibini duymuş oluyorum.”

Bu işin merak işi olduğunu belirten Yeşilgöz; “merak edeceksiniz, seveceksiniz, müziği ruhunuzda hissedeceksiniz. Şimdi dönüp de geçmişe baktığımda 'iyi ki merak etmişim' diyorum. Gerçekten herkes bana şaşırıyor.

'Para kazanılmayan bir işe nasıl bu kadar baş koydunuz?' diyorlar. Ben de soruyorum. 'Dostluğun, arkadaşlığın, vefanın önemi yok mu?' Ben bu arşiv oluşturma sürecinde çok değerli bir çevre edinme fırsatı da buldum. Çok güzel dostluklar kazandım. Çok değerli ses sanatçıları tanıdım. Bizzat kendilerini arayarak arşivlerini istedim. Hepsi de seve seve verdiler. Birçok güzel yürekli insanla arşiv alışverişinde bulunarak eksik olan Şanlıurfalı sanatçıların ses ve resimlerini topladım. Şu anda hepsiyle de muhabbetim devam etmekte. Asla unutmayacağım insanlar var, bunların adını saymakla bitmez tükenmez ve halen desteklerini sürdüren sanatçı büyüklerim vardır. Bazen arşiv niteliğinde belgeler, bazen de tavsiye, bazen de manevi desteklerini verirler.” Diyor...

Arşivini Dinleyicilerle Paylaşıyor

Arşivini kamuoyuyla paylaşma süreci, Kanal Urfa'nın açılmasıyla başlıyor. Kanal Urfa açıldıktan sonra İbrahim Toru Bey, Şanlıurfa'daki kasetçilere klip yapmaları için teklifte bulunuyor. Ancak sağlıklı bir cevap alamıyor. Kasetçiler, “ücret karşılığı klip yaparız” deyince İbrahim Bey kabul etmiyor. Tam o dönemlerde İbrahim Beyle tesadüfen tanışıyor. Ve arşivindeki seslerden görüntülü klipler yapmaya başlıyor. Bu süreçte hızlı bir şekilde arşiv araştırmasına yöneliyor. Arşivindeki eksikleri bulmaya çalışırken sürprizlerle karşılaşılıyor. Hiç kimsede olmayan seslere ve eserler ulaşıyor. İşte bu şekilde arşivi daha da değerli hale geliyor.

Arşivindeki Bazı Kayıtlar Belge ve Delil Niteliğinde

Arşivindeki ses kayıtlarını, “CD yapalım” diye teklifler almasına rağmen şimdilik vermiyor. Bu arşivin ticari amaçlı kullanılmasını istemiyor. Çünkü bu arşivin kendisinin ve Şanlıurfalıların kültür değerlerini içeren belge niteliğinde olduğunu belirtiyor.

Araştırmalarında kayıt yaparken bile eserlerin gerçek sahibini duymuş oluyor. Geçmiş dönemlerde hangi

Hüseyin Yeşilgöz ve Nuri Sesigözel

Halil Yeşilgöz, Kanal Urfa, İz Bırakanlar Töreninde (2012)

eserin kime ait olduğu belli değil, herkes alabildiğince okuyor ve anonim yazarak kolay bir yol buluyor. Ancak arşivler ayrı bir belge niteliği kazanıyor bu noktada. Bizleri aydınlatıyor. Müzik derneklerinde bile kayıtlı olmayan bazı sanatçılar onu arayarak "plaklarımda şu var mı?" diyerek yardım istiyorlar. Elinde varsa plağı kendilerine hediye ediyor. O sanatçı da eserini tescil etmek için mahkemeye başvuruyor, davasını kazanıp eserine kavuşuyor.

1985 yılında İbrahim Tatlıses "Kara Üzüm Habbesi"ni okuyor. Daha evvel bu parçayı Mustafa Taşçı okumuş, daha sonra Seyfettin Sucu bu parçayı derleyip şimdiki haliyle icra etmiş. Mustafa Taşçı, Yeşilgöz'den kendisine ait plakı istiyor. "bana özel kaset yapacaksın" diyor, Taşçı'da yapmayınca vermiyor. Ve sonra eser mahkemelik oluyor. Eser, Mustafa Taşçı'nın muvafakatnamesiyle Mehmet Durmuş Şerbetçi (Xestave)'ye veriliyor. Arşivindeki dokümanlar belge ve delil haline geliyor...

"Bu Arşiv Urfalılarındır" Diyor

Kanal Urfa TV açıldığında İbrahim Toru Bey'e elindeki arşivden yararlanarak klipler yapıp yolluyor ve arşivi

TV'de yayınlanmaya başlıyor. Ücret talep etmiyor. Bu durum tabii bazı çevrelerce hoş karşılanmıyor. Çoğu kesim, "Acaba Hüseyin Yeşilgöz bundan para kazanıyor mu?" düşüncesine kapılıyorlar. Yaptığı kliplerin köşesinde yer alan "Hüseyin Yeşilgöz'ün Arşivinden" yazısından bile rahatsız olanlar var.

Bu eserlerin hepsinin Şanlıurfa'nın malı olduğunu belirten Yeşilgöz, Kanal Urfa'ya ve İbrahim Toru Bey'e arşivini meraklılara ulaştırdıkları için, her fırsatta teşekkür ediyor.

Memleketine ait sanatçıların seslerini, resimlerini arşivlediğinden müzik çevreleri büyük memnuniyet duymakta... Çünkü arşivini müzik sevenlere açıyor. Kim kendisinden dinlemek için kayıt istiyorsa hemen yapıp hediye ediyor. Özel hazırladığı CD'ler üzerine de "hediyedir para ile satılmaz" yazıyor.

Urfa'nın önemli bir kültür hazinesi sayılan böyle bir arşivin, bir Urfalının elinde olması gerçekten değerli bir hizmet.

"Müzik Müzesi içinde bir dinleti odası yapılırsa ve buraya gelenler bir çay ya da kahve eşliğinde sevdiikleri sanatçıların seslerinden bir gazel, hoyrat ya da türkü dinleseler güzel olmaz mı?" diyen Yeşilgöz, gerçekten bu görüşün-

de haklı. Yerli ya da yabancı turistler, ya da meraklı bir araştırmacı. Şanlıurfa'ya geldiğinde yöre müziğini merak ediyor, eserleri, makamları, geleneği... "Eskiler nasıl okurdu, zamanla kimler geldi-geçti, kimler vardı?" diye öğrenmek istiyor.

Şanlıurfa müziğinin çok geniş bir repertuara sahip olduğunu belirten Yeşilgöz; sanat, halk ve tasavvuf müziğinin Urfa fasıllarında iç içe olduğunu ve bunun da Şanlıurfa'nın apayrı bir kültür zenginliği olduğunu belirtiyor.

Elinde 1000'den fazla sanatçının arşivi var. Urfalı mahalli sanatçıların sesleri, Suruçlu sanatçıların plakları, Kürtçe sesler... Diğer yandan TRT sanatçıların hepsi var... Elazığ'dan sanatçılar, Kerkük'ten sanatçılar da var. Birçok müzik yapımcısı elindeki Kürtçe plakları istiyor.

Ceylanpınarlı deli divane bir kadın olan Deli Eyno, oğlunu yitirince divane hale gelip Kürtçe ağıtlar yakıyor. "Deli Eyno denilen bahtı kara kadının sesini bulmam bile kendi başına tüm arşivime değerdir" diyen Yeşilgöz için bu ses, arşivinin en kıymetli parçalarından biri. Bunu ancak arşiv oluşturanların anlayacağını belirterek, kendisiyle bu sesi paylaşan büyüğüne teşekkür ediyor.

1985'ten Sonraki Sanatçıların Ses Arşivini Yapmıyor

Yeni kuşağın sesinin arşivlemesi için yıllar geçmesi gerektiğini belirten Yeşilgöz, 1985'ten sonraki sanatçıların ses arşivini yapmıyor. Çünkü halen eski sanatçıların arşivinin tamamını toplamış değil. Toplumda yer edinmiş, sevilen, kendilerini dinletebilmiş, halkın sevgisini kazanmış sanatçıların arşivini yapıyor.

Yeşilgöz, Türkiye'nin tüm gelmiş geçmiş sanatçılarının hepsini araştıran, dinleyen, kimler tarafından dinlendiğine bakan, plak kaset satış sitelerine girip eski kasetlerin satıldığı yerlere bakarak bilgi edinip değerlendirme sonucunda bir eseri veya sanatçıyı arşivine alıp almaya çağına karar veriyor.

"Şanlıurfalılar seçkin dinleyicilerdir" diye belirten Yeşilgöz, kendisinin de onlardan biri olduğunu, halkın sevgisini saygısını kazanmış sanatçıların seslerini arşivlediğini söylüyor. Değerli sanatçıların sesini ve resmini ileri yıllara taşımaya, dinletirmeye, özellikle kliplerle medya ortamında o sanatçıyı sevenlerine kavuşturmaya çalışıyor...

Arşivindeki Değerli Sanatçılardan Bazıları:

Nafi Budak, Siverekli Taşçı Koçalı, Ahmet Demir, Ahmet Cankat, Ahmet Yılmaztaş (Vaveyli), Cemil Cankat, Dündar Yıldız, Eyüp Uyanıkoğlu, Av. Doğan Güllüoğlu, Halil Kınacı, Abdullah Balak, Hamit Belli, İzzet Delioğlu, Aşık Mehmet Batur, Mahmut Coşkunses, İsmail Badıllı, Abdülkadir Gedikanoğlu, Mehmet Cankat, Mehmet Güçlü, Ali Ayhan, Çetin Özdemir, Mustafa Devocioğlu, Nurten Demirkol, Reşat Kuşçuoğlu, Mahmut Karaca-dağ, Şükrü İzol, Kemal Örkün, Ahmet Polat, H. Nuri Hafız Başaran, Mehmet Türkoğlu, Cemal Türkoğlu, Urfalı Şevket, İsmail Şimşek (Kıde Hafız), Muhittin Şimşek (Kıde Hafız'ın Oğlu),

Mustafa Güzelses, Mehmet Karayel arşivinde ses kaydı olan sanatçılardan bir bölümü. Ve daha birçok değerli mahalli sanatçı var...

Arşivini Nasıl Koruyor ve Nasıl Değerlendirmeyi Düşünüyor?

Onun için çok değerli olan bu arşive gözü gibi bakıyor ve onu koruyor. Bilinmesi gereken çok önemli bir nokta var. Plak ve kasetler zamanla bozulmaya, kırılmaya yönelik malzemeden yapılmıştır. Güneş ve sıcaklık görünce hemen bozulur. Çiziklere maruz kalması bile kaydın bozulmasına sebep olur. Plak ve kaset çizilirse orijinalliğini yitirmiş olur. Yeşilgöz, bu nedenle elindeki kayıtları teknolojiyen yararlanarak dijital ortama aktarıyor. Bu korumanın en güçlü yöntemi, ayrıca ye-dekleme yapma da başka risklere karşı avantajlı.

Şanlıurfa Müzik Müzesi hakkında pek fazla bilgisi yok, ama müzeyi açanların kendisinden haberleri olduğunu düşünüyor. Geçen yıl bir yetkiliyle bu konuları konuşmuş. Şanlıurfa'da resmi kurum olarak Kültür Turizm İl Müdürlüğü, ŞUR-KAV ve Üniversite'nin (Konservatuarın) bu arşivle ilgileneceğini düşünüyor. Arşivinin eksiklerini tamamlamaya çalışıyor. Bir proje dâhilinde bu arşivini halka açmayı düşünüyor. Belgeler tamamlandığında arşiv serisi olarak bir kısmının yayınlanmasını arzu ediyor.

Dediğimiz gibi elindeki Şanlıurfa'nın müzik hazinesi. Araştırmacılar, vefat etmiş bir sanatçının yapmış olduğu eski plakı veya kasetini nereden bulsun? Bir de tek plak yapan sanatçılarımız var. Onların bu plaklarını hala araştırıyor. Örneğin Mehmet Nacak, Mustafa Yıldızoğlu, Fahri Yüksel... gibi daha nice sanatçılarımız var.

Sadece Urfa merkezli değil bu arşiv. Sadece Şanlıurfa Merkez'den olan sanatçılar değil. İlçelere ait sanatçıları da dâhil etmiş durumda. Hala kaynakların peşinde. Bugün

Hüseyin Yeşilgöz ve Abdullah Balak (2012)

hayatta olan var, hasta olan var, vefat etmiş olanlar var. Onların ailelerine ulaşıyor. Veren var, vermeyen var. İnkna çabaları onun kabiliyeti olmuş artık...

Bugün TRT arşivlerinde repertuar açısından Sivas'tan sonra Şanlıurfa geliyor. Yeşilgöz, Urfa'yı birinci sıraya taşımak istiyor. Ayrıca derleme çalışmaları da var. Tek endişesi arşivinin ticarete dönüştürülmesi. Ailesine "vasiyetimdir" diyerek; "benden sonra arşivi güvenilir biri geldiğinde verin, ama emin olmadan vermeyin" diyor.

Bu tür arşivleri toplamaya talip olan kurumların böyle birimlerini insanlar yönetiyor. Bu insanların meraklı, bilgili ve bilinçli olması gerekiyor. Birde

kurumun başında bulunanların arşiv konusunda çok bilinçli olması ve takip etmesi gerekiyor. Arşivi korumak itina ve hassasiyet gerektiren bir durum. O nedenle bu itina ve hassas yaklaşım olmayınca endişe duyuyor. Şu anda düşündüğü endişeleri aşmadan, kimseye arşivini vermeye niyeti yok. Sadece dinlemek için isteyen dostlara birer CD hediye ediyor.

Yeşilgöz, başta kendisine yol arkadaşı olan, arşivini oluşturmasına yardım eden, destekleyen, yüreklendiren herkese çok teşekkür ediyor. Başta Abdullah Uyanık ve Seyfettin Sucu olmak üzere, A.Kadir Algın Hoca'ya, M. Akif Baybostancı'ya, Çetin

Özdemir'e, Ahmet Demir'e, Mehmet Nacak'a, Mustafa Savaş'a, Mustafa Boydağ'a, Abuzer Akbıyık'a, Akif Çekirge'ye, Halil Kendirli'ye, Mehmet Delioğlu'na, Osman Uluoğlu'na, İsmail Badılı'ya, Abuzer Badılı'ya, İbrahim Urfalıoğlu'na, Yusuf Oktay'a, Kral Plak'a, Mehmet Erbil'e, Emin Taşkiran'a, Aziz Savaş'a, Yavuz Tapucu'ya, İzzet Çullu'ya, Çulcu Abbas'a, Nuri Yıldırım'a, ŞURKAV'a, Reşat Kuşçuoğlu'na, Türkiye'nin en büyük bağlama yapımcısı ve icracısı Aziz Çekirge'ye, Mehmet Guli Aslan'a, Kanal Urfa'ya, İbrahim Toru Bey'e ve isimlerini bize saymayı unuttuğu birçok müzisyen ve sanatçı arkadaşlarına teşekkür ediyor. Hepsine ayrı ayrı minnet borcu olduğunu ifade ediyor.

Ayrıca tüm hemşerilerine de buradan bir kez daha bizim vasıtamızla sesleniyor. Ellerindeki eski plak, kaset ve fotoğrafları yollayarak hazırladığı bu arşive katkıda bulunmalarını, bu eserleri gelecek nesillere bırakmada bir taş da kendilerinin koymalarını temenni ediyor.

Güzel bir insan, bir gönül ehli, bir sanat ve memleket sevdalısı Hüseyin Yeşilgöz kimseyi kırmadan incitmeden yoluna devam ediyor. Yeşilgöz'ün çağrısına kulak vermenizi diliyoruz. Elinizdeki kayda değer eserlerinizi –tek bir müzik parçası veya fotoğraf olsa bile- arşivin içine katmayı ve tarihe bir not da siz düşmeyi diliyorsanız onunla iletişime geçebilirsiniz.

DÂRÜLELHÂN

(İstanbul Belediyesi Konservatuvarı)

1926 Yılı Derlemelerinde

Urfa Türküleri

- 3 -

Halil ALTINGÖZ
Kültür Bakanlığı
Şanlıurfa DTHM Korosu Şefi

Darülelhan (İstanbul Belediyesi Konservatuvarı) heyeti 31 Temmuz 1926 ile 17 Eylül 1929 tarihleri arasında Anadolu müziğinin derlenmesi amacıyla 4 araştırma gezisi düzenlenmiştir. Gezide derlenen eserlerin güfte ve notalarının tamamı, 14 defterden oluşan "Anadolu Halk Şarkıları" ismiyle -bir kısmı eski türkçe bir kısmı günümüz Türkçesiyle- "İstanbul Şehzadebaşı Evkaf Matbaası" tarafından basılıp yayınlanmıştır.

Bu araştırma gezilerinde derlenen türkülerin notaları 1 nolu defterden başlayarak yayınlanmıştır. Konservatuar heyetinin Urfa'ya gelişleri, birinci araştırma gezisi kapsamında olup Urfa'dan derlenen türküler 5., 6., 7., ve 13. defterde yayınlanmıştır. Bu notaları güncel notaya uyarlayarak müdahalede bulunmadan geleceğe bir belge kalması düşüncesiyle yayınlamaya devam edeceğiz.

Bu yazı dizimizde, dergimizin 14. Sayısında; 6. Defterde yer alan Urfa

türkülerinden 1) "Giderim Burdan Artık", 2) Oğlan Gider Oduna", 3) "Bir Ay Doğar İkindiden Öğleden" türkülerini yayınlamıştık.

Dergimizin 15. Sayısında ise; 5. defterden, "Ağlama Yar Ağlama", "Ufacık Taşlardan" türkülerini yayınlamıştık.

Bu sayıda, 6. defterdeki Urfa türkülerine devam ederek; 4) "Kara İmiş Şu Antebin Yazısı", 5) "Karşıdan Karşı Olur mu Böyle", 6) "Dön Beri Dön Beri de Yüzün Göreyim" türkülerini yayınlıyoruz.

اورفا

بک تا عن شو مش ای ده لقا اوی نم آ سی زی یا بک تا عن شو مش ای ده قا
 سی بنا لم عا تون بو دی در یان دی یاق اوی نم آ سی زی یا
 یور مه چق دن کم ده بو سی نا لرد عا دی در یان دی یاق
 دم لا باغ لو بول سن مور نم به فا سی ده یا دش قدر
 دم لا آغ زین حه زین حه به دی تب عن

قواقفک سیزا زه سی بوز ولدی
 [۱] حمانا زه قارا چادر قور ولدی
 جامعه سه سهر قبر یازدی
 فزان لر هر طرف دن بور ولدی
 باغ قاطا یوب بوره کلده اربدی
 نیمه کینده آخلامده مور ولدی

(۴)

فزان لر درت طرفده کلدر
 طوی سسندن لقب صی را اولدر
 بجه طینده اوده بکس قالیدر

[۱] عینابده بر محله

قره ایسه شو عینابک یازسی
 یاقدی یاند بردی بو عالم ناسی
 بو کده هر جور قورداسته صیسی
 لغانی بنم مور سنبلای باغلم
 عیناب دیر حزبه حزبه باغلم
 (۲)

مفاره لردده کلور اغیرکسی
 یاقدی یاند بردی عالم ناسی
 یازارده صایبلر سهر لرنی
 لغانی بنم مور سنبلای باغلم
 عیناب دیر حزبه حزبه اوستا

* Darüelhan Külliyyati, Anadolu Halk Şarkıları Defteri: 6, İstanbul, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, 1928, Sayfa: 5

KARA İMİŞ ŞU ANTEB'İN YAZISI

URFA

1 ka ra i miş şu an te bin ya zı sı a nam oy ka ra i miş şu an te bin

4 ya zı sı a nam oy yak tı yan dır dı bü tün a le mi na sı

7 yak tı yan dır dı a le mi na sı sı yü re ğim den çık mı yor

10 kar daş ya ra sı ha ni be nim mor süm bül lü ba ğ la rım

13 an teb di ye ha zin ha zin a ğ la rım

Mağaralardan geliyor ağıtlar sesi
Yaktı yandırdı alemi nası
Pazarda satılıyor şehitler kanı
Hani benim mor sümbüllü bağlarım
Anteb diye hazin hazin ağlarım

Kavaklığın şirazesini bozuldu
Himateze kara çadır kuruldu
Camilere şehid kabir yazıldı
Fransızlar her taraftan yürüdü
Yağ kalmayıp yüreklerde eridi
Nice yiğitler istihkamda çürüdü

Fransızlar dört taraftan geliyor
Top sesinden hep sebiler öldüler
Nice gelinler evde bakes kaldılar

Halil Altingöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

اوزفه

له بوی مو لور او شی قار دن شی قار
 سوی نا با کل سه وار دک مپ نه
 فا بی قا دم کل دم لان دو
 له ای دان وی بیق می شر دو نه فی شا

قارشی دن قارشی بر اولوری بود
 زدر دک وارینه کل بی سوبله
 دولاندم دولاندم کلدم نیونه
 شایته دوسترسه بجه و برانه ابله

اوزفه

زوک یو ایم ده کو زوک یو ده دی به دون دی به دون
 کل لوم کو کل ایم لا او دان حای ده له دن کو
 نا نای فی نای فی نای فی نای فی کل کل ها
 نای فی نای فی نا نای فی نای فی نای فی نای فی

دوون بری دون بره بوزوک کوریم
 بوزوک کوریم جرات اولریم
 کل همیشی ها کل همیشی
 کل سینه بر کل ها کل همیشی
 نای فی نای نای نا
 فی نای نای فی نای
 نای فی نای نای فی نای فی نای نای
 بر جاتم وار سکا و بره م
 کیم بار اکلیم بکلده کلیم

* Darüelhan Külliyyatı, Anadolu Halk Şarkıları Defteri: 6, İstanbul, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, 1928, Sayfa: 7

KARŞIDAN KARŞI OLUR MU BÖYLE

URFA

1 kar şı dan kar şı o lur mu böy le

4 ne der din var sa gel ba na söy le

7 do lan dım do lan dım gel dım ka pı

10 na şa nı na dü şer se yık vi ran ey

13 le

Karşıdan karşıya olurmu böyle
Ne derdin var ise gel bana söyle
Dolandım dolandım geldim kapına
Şanına düşerse yık viran eyle

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

DÖN BERİ DÖN BERİ DE YÜZÜN GÖREYİM

1 dön he ri dön he ri de yü zün
5 gö re yim yü zün gö ren
9 le re hay ran o la yım
13 gel gü lüm gel ha gel gel
17 nay na nay nay na nay na nay
21 na na nay na nay
25 na na nay na nay
29 31

Dön beri dön beride yüzün göreyim
Yüzün görenlere hayran olayım

Gel gülüm gel ha gel gel
Gel şirin gel ha gel gel

Nay na nay nay nanay nanay
Na nanay na nanay nanay
Na nanay na nanay nanay nay

Bir canım var sana vereyim
Gidem yar eğlenem belki de gelmeyem

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

Çocukluğumuzda Urfa Stadı ve Maçlar

“abe ben de geli mi?”

Abdurrahim DİNDARZADE
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Anılar bitmeyi bilmezler ve bir uğultu gibi
savrulurlar yüreklerde, dinmezler...
Yılmaz ODABAŞI

Şehirlerin kendilerine has bir kokusu ve bu kokunun üzerinize sindiği mekânlar vardır. Çocukluğunuzla beraber size sirayet eder. Bir bütünlüşmenin adıdır bu. Şehrin size cömertçe sunduğu bir hediyedir aslında.

Çocukluğumu gördüm. Olur olmaz yerlerde karşıma çıkan çocukluğumu. Kâh bir cami avlusunun yaşlanmış duvarlarına sırtını dayamış, kâh tarihi bir sokağın çarşıya açılan yokuşunda nefes nefese kalmış çocukluğumu. Bu defa kara taşlarla örülü bir stadin giriş kapısında bekliyordu.

Baharın yerini yavaş yavaş yaz aylarına bıraktığı bir gündü. Oyunların mevsimlere göre sahaya çıktığı zamanlardı. “GÜLLE” diye tabir edilen misketler ceviz sandıklara konulmuş “DELEME” diye anılan topaç, tüm haşmetiyle çocukların ellerinde ipe

dolanıp dünyayı simgeliyordu. Biz dünyayı avucumuzda çevirip tekrar yere bırakacak kadar güçlüydük. Dünya bizim çevremizde döner dururdu. “Urfaspor maçı var bugün” denildiği an tüm oyunlar sonlanırdı. 10 dakika sonra sokak başında buluşmak için sözleşirdik. Eve bırakılması gereken oyun gereçlerini kendimizce zula diye adlandırdığımız yere bırakıp bir koşu çıkardık evden. Tebessümün yüzümüzde dile geldiği yıllardı.

Mahallemizin stada yakın olması bize ayrı bir gurur verirdi. Yaşımız itibarıyla hem mahalleden uzaklaşmamamız gerektiğini anlar hem de büyüdü bir atmosferin içine yolculuk yaptığımızın farkına varırdık. Stada yaklaştığımız an adımlarımızı daha da hızlandırırdık. Bazen kim önce stat kapısının önüne varacak diye de yarışa girerdik.

Stad, apayrı bir dünyaydı bizim için. Çocuk bakışlarımızla ona anlamlar katarırdık. Maç öncesi herkesin yüzü gülerdi. Kişinin kendisine zaman ayırmasının bir sonucuymuş herhalde. Cebimizde bulunan bozuk paralarla çerez alır kapının önünde biterdik. “Zor maç” diye tabir edilen maçlarda apayrı bir heyecan olurdu bizde ve tüm maça gelenlerde. Hakemin hangi bölgeden olduğu bile konuşulurdu. Biz bir taraftan konuşmalara kulak kesilirken diğer taraftan kapıda biletleri alan adamı seçmeye çalışırdık. Çünkü bizim stada girmemiz kapıdaki görevlinin inisiyatifine kalırdı.

Bilet kuyruğuna giren adamların yüzlerine bakardık. Hangisine “Abe ben de geli mi?” diyeceğimizi kararlaştırır, ona göre hareket ederdik. Bu söz bazıları için can sıkıcı bir cümle

1975 - 1976 yıllarında Urfa Spor Kadrosu

bazıları içinse taraftardan daha çok ses çıkması anlamına gelirdi. Genellikle verilen cevap hep olumlu olurdu. Hepimiz bir taraftara eşlik eder kapıya kadar içeriye giriş hayaliyle gelirdik. Bazen alınan bilet bize verilir, bizim görevliye uzatmamız istenirdi. Bu apayrı bir gurur kaynağı ve içeriye sorunsuz girmenin bir anahtarıydı. Biletin yırtılmasıyla sahanın görünmesi bir olurdu. Eşlik ettiğimiz taraftara "Abe çok sağol" der, ara ara arkamıza bakarak tribünün yolunu tutardık. Çünkü birimizin stada girmesi kadar diğer arkadaşların da içeriye girmesi önemliydi. Hepimizin içeriye girdiği maçlarda

en üste geçer, önce taraftar sayısı hakkında yorum yapar sonra maç öncesi sahaya çıkan sporcuları tanımaya çalışırdık.

Maç bizim için pek bir şey ifade etmezdi aslında. Galibiyet ya da mağlubiyet çok sevdiğimiz tezahüratları etkilediği için takımın hep galip gelmesini isterdik. Kapalı tribünün karşısında oturup *-ki burası keyfçi tribün diye anılırdı-* diğer tribünlere ısıklarla haber salarak SARI-YEŞİL tezahüratın başlamasını beklemeye başladık. Bu tezahürat bizim stada girmemizi daha da anlamlandırır. Çünkü mahalleye döndüğümüz an

Yüzme Havuzu ve Kapalı Spor Salonu (2000)

maça gelmeyen arkadaşlara tezahürat seslerinin gelip gelmediğini sorardık.

Devre arasında yüzümüzü yıkmaya gider tekrar geri gelirdik. Maç başlarken bizim takım sporcularının ellerinden bıraktığı güvercinlerin evlerine ulaşip ulaşmadığını tartışır, küçük dünyamızda kendi cümlelerimizle yorumlar yapardık.

İkinci yarının başlamasıyla biz yine tezahüratı beklerdik. Karşı tarafa işaret olarak giden bir ısıklık sesini duyduğumuz an birbirimize bakar gülerdik. Defalarca söylenen SARI-YEŞİL kelimelerinden bıkmazdık. Her söyleşimizde tüm tribünle beraber sesimizi daha da yükseltip coşardık.

Maçın bitiş düdüğü bizi hüzünlendirirdi. Bu hem bizim için günün bitmesi anlamına gelir, hem de yarın okula gidişimizi çağırırdı. Hakemin düdüğüyle ders zili arasındaki kurduğumuz bağlantı, stada geldiğimiz anlarda oluşmuş yüzümüzdeki tebessümü alır, yerine kaygı yerleştirirdi.

Mahallenin yolunu tuttuğumuz an, maç yorumlarından çok tezahüratı konuşurduk. Bazen kendimizi alamayıp kendi aramızda SARI-YEŞİL diye diye mahalleye varırdık. Bu kendi aramızda yaptığımız tezahürat, takımın galip geldiğinin göstergesiydi mahalleli için. Biz de "takım sayemizde galip geldi" diye övünür evlerimize dağılırdık.

11 Nisan Stadi yıkıldı. Bir şehrin kimliğinin elinden alınması ya da bir neslin anılarının yok olması anlamına geliyor. Mekânın insanlar üzerindeki etkisini göz önünde bulundurursak, basit bir yıkım olmadığı anlaşılacaktır. Bir belgeseli çekilmeliydi mesela, ya da kısa filmleri. Her şey yok olup gitmekte. Anılar da, mekânlar da...

Şanlıurfa, EMITT fuarında tanıtıldı.

Bu yıl 17.'si, 24-27 Ocak 2013 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı"nda (EMITT) Şanlıurfa Valiliği, Şanlıurfa Belediyesi, Karacadağ Kalkınma Ajansı, ŞUTSO (Şanlıurfa Sanayi ve Ticaret Odası) ve ŞURKAV işbirliğinde Şanlıurfa'daki turizm acenteleriyle birlikte açılan Şanlıurfa standına, ziyaretçiler bir hayli ilgi gösterdi.

70 ülke, 100'ü aşkın il ve ilçe ile 4500 turizm işletmesinin standının yer aldığı fuarı 131.000 kişi ziyaret etti. Şanlıurfa standında kültür ve turizm değerleri tanıtıldı. konuklara Şanlıurfa'nın simgesi olan fıstık, lokum ve birçok hediyein yanı sıra kentin tanıtımını sağlayan harita, broşür, cd, magnet gibi materyaller hediye edildi.

ITB Berlin Turizm Fuarı'nda Şanlıurfa da yer aldı

Almanya'nın Berlin şehrinde 6-10 Mart 2013 tarihleri arasında, 160.000 m2'lik alanda, 26 salonda 47.'si düzenlenen, dünyanın en büyük turizm fuarı olarak bilinen "ITB Berlin 2013 Turizm Fuarı"na 188 ülke katıldı. 170 bin ziyaretçinin gezdiği Berlin 2013 Turizm Fuarında yaklaşık 10 bin katılımcı yer aldı.

ITB Berlin Turizm Fuarına, bu yıl Türkiye 3.079 metrekarelik stand alanı, 105 stand ve 122 katılımcı ile iştirak etti. Açılışını Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ömer Çelik'in yaptığı fuarda Türkiye, "ekolojik turizm" alanındaki zenginlikleriyle ön plana çıktı. Türk standı birbirinden renkli etkinliklere ev sahipliği yaptı. Geleneksel el sanatlarımız konuklara tanıtıldı.

Şanlıurfa Valiliği, Şanlıurfa Belediyesi GAP İdaresi Başkanlığı, Kara-

cadağ Kalkınma Ajansı, İl Özel İdaresi, ŞURKAV ve Ticaret Sanayi Odasının katılımı ve katkılarıyla, özel olarak oluşturulan Göbeklitepe, Balıklıgöl ve Mozaik temalı stant yoğun ilgi gördü.

Şanlıurfa AK Parti Milletvekili Emin Önen ve Abdulkemim Gök ile Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç'in de hazır bulunduğu fuarda, Şanlıurfa standını Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ve Kültür Turizm Bakanı Ömer Çelik de ziyaret etti.

Vali Celalettin Güvenç, Şanlıurfa'nın turizm de hak ettiği yere geleceğine inancının tam olduğunu ifade ederek, fuarın Şanlıurfa Turizmüne büyük katkısının olduğunu söyleyen Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç "Her yıl Şanlıurfa'yı bir milyonun üzerinde turist ziyaret ediyor. Öyle zannediyorum ki bu fuarda açtığımız stant ve tanıtımla birlikte

Avrupadan Şanlıurfa'ya gelecek turist sayısı da iki katına çıkacaktır" dedi.

Şanlıurfa stant tasarımında "Göbeklitepe, Balıklıgöl ve Amazon Mozaikleri" temaları işlendi. Şanlıurfa standında Göbeklitepe'yi tanıtan Türkçe, İngilizce ve Almanca katalog, broşür ile VCD ve DVD'ler dağıtıldı. İngilizce ve Almanca hazırlanan Şanlıurfa tanıtım filmlerinin gösterimi yapıldı. Ayrıca, Göbeklitepe temalı hatıra para ve anahtarlık, kitap ayracı, bez çanta, mouse pad, magnet, İngilizce ve Almanca Şanlıurfa Tanıtım CD'si ile broşürleri dağıtıldı.

Şanlıurfa Standında Göbeklitepe Kazı çalışmalarını yürüten Alman Arkeolog Prof. Dr. Klaus Schmidt ve Eşi Çiğdem Schmidt, Göbeklitepe ve kazı çalışmaları hakkında ziyaretçilere bilgi verdi.

ŞURKAV'dan “Gezelim Görelim Öğrenelim Projesi”

Sosyal Destek Programı kapsamında, ŞURKAV tarafından “Gezelim Görelim Öğrenelim Projesi” ile Şanlıurfa merkez ve merkeze bağlı köy ilköğretim okulları ile ilçelerde bulunan çocuklarda “Kültür Bilinci Oluşturmak” üzere 4500 öğrenciye, 10 Nisan 2013-10 Mayıs 2013 tarihleri arasında gezi gerçekleştirildi.

Kültür ve Doğa turuyla, Halfeti’de Tekne Turu, Birecik’te Kelaynak Kuşları Üretim Merkezi ile Gaziantep’te Hayvanat Bahçesi ve Harikalar Diyarı öğrencilere gezdirildi.

Proje ile çevrede bulunan kültür ve tabiat değerlerini hiç görmeyen küçüklerin bu alanları gezip göreberek “kültürel bilgi”ye erişmeleri ve “koruma bilinci”ne ulaşmaları amaçlandı.

20 gün süren kültür ve doğa turunda her gün Şanlıurfa merkezden hareket eden 225 öğrenciye gezi programında öğlen yemeği de ikram edildi. Ayrıca çocuklara tişört ve şapka hediye edildi.

“Rızvaniye Hat Okulu İcazet Sergisi”

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) tarafından düzenlenen Şanlıurfa Rızvaniye Hat Okulu İcazet Merasimi ve Hat Sergisi 23 Mart 2013 Cumartesi günü saat 14.00’te Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezinde gerçekleştirildi.

Hat sergisinde Mustafa KAÇAR,

Arif YÜCEL, Mustafa PARILDAR, İsmail KANBAZ, İbrahim Halil UMUÇ ve A.Kadir KUŞKIRAN’ın eserleri sanat severlerin beğenisine sunuldu.

Programda Ayrıca Hattatlarımızdan Yrd.Doç.Dr. Mehmet MEMİŞ, Hasan ÇELEBİ, Yrd.Doç.Dr. Hüseyin ÖKSÜZ’ün konuşmacı olarak katıldıkları

“Hat Sanatı ve Taşrada Hat Eğitimi” konulu bir panel düzenlendi.

Şanlıurfa Rızvaniye Hat Okulu İcazet Sergisi Programında İcazet almaya hak kazanan hattatlara icazet belgeleri takdim edilerek, program Tasavvuf Müziği Faslı programı son buldu.

Tarihi Urfa Evi, Kültürel Amaçla ŞURKAV'a Tahsis Edildi

Mülkiyeti Buluntu Hoca'ya ait olan, 30 yıldır kullanılmaz ve harap durumda bulunan 465 m2 tescilli tarihi Urfa Evi'nin, restorasyonunun yapılarak kültürel amaçlarla 15 yıl kullanılmak üzere Buluntu Hoca'nın torunu ve mülk sahiplerinden olan Abdülkadir Buluntu ile ŞURKAV arasında 18 Nisan 2013 tarihinde protokol imzalandı.

ŞURKAV Yönetim Kurulu Başkanı Şanlıurfa Valisi Celalettin Güvenç ve Abdülkadir Buluntu arasında karşılıklı imzalanan protokolde Vakıf II. Başkanı Ramazan Seçilmiş, ŞURKAV Yönetim

Kurulu Üyeleri, M. Adil Saraç, Bakır Canbaz ve Zeki Erdem hazır bulundu.

Şanlıurfa Valisi ŞURKAV Başkanı Celalettin GÜVENÇ, hayırlı olması temennisinde bulunarak, Buluntu Hoca'ya rahmet dileğinde bulundu. Hoca'nın varislerine de göstermiş oldukları ilgiden ve ayrıca Balıklıgöl'deki medrese odalarıyla ilgili büyük hisselerini ŞURKAV'a bağışladıklarından dolayı teşekkür eden Vali Güvenç, geriye kalan hissedarları ile görüşmelerinin devam ettiğini söyledi.

Şurkav'dan Kültür Gecesi ve Fotoğraf Sergisi

Belediye Nikâh ve Konferans Salonunda 27 Mart 2013 akşamı ŞURKAV tarafından kültür gecesi gerçekleştirildi.

"1850-1950 Fotoğraflarla Şanlıurfa (Zaman-Mekân-İnsan)" adlı fotoğraf sergisi ve GESEM El Sanatları Ürünleri Sergisi'nin gezilmesi ile başlayan gece; ŞURKAV Halk Oyunları Topluluğunun sergilediği geleneksel tarzda Teşi, Suruç Seylanisi, Kımıl, Soseh, Çeçeno, Çeçen kızı, Terge ve Abravi, Grani, Üç ayak, Düz, Şujun, Dinge, Dellocan ve Gazele gibi halk oyunları sahnelendi.

Türk Halk Müziği konseri ile devam eden gecede "Geleneksel Asbap Giydirme Geleneği" canlandırıldı. İzleyicilerden büyük takdir toplayan gece; Şükrü Üzümcü, İ. Cengiz Ülgen, İsa Eren ve İshak Toprak'ın sahnelediği Kılıç Kalkan Oyunu ile sona erdi.

Geceye, Şanlıurfa Vali Yardımcısı Oğuz Şenlik, Şurkav Yönetim Kurulu Üyeleri'nin yanı sıra 1000'e yakın izleyici katıldı.

Şurkav Çocuk Korosu Halk Müziği Konseri

19 Nisan 2013 gecesi Esentepe Belediye Nikah ve Konferans Salo-nu'nda ŞURKAV Türk Halk Müziği Çocuk Korosu izleyenlere zevkli bir müzik ziyafeti yaşattı. Geceye Şanlıurfa Vali Vekili, Şurkav II. Başkanı Ramazan Seçilmiş ve Şurkav Mütevelli Heyeti'nin yanı sıra Şanlıurfalılar ilgi gösterdi.

Gecede Şanlıurfa yöresinden seslendirilen türkülerin yanı sıra; Muğla, Erzurum, Erzincan, Gaziantep, Diyarbakır, Rize ve Muş yöresinden de türküler seslendirildi.

Halil Balıkçoğlu'nun yönettiği gecede sunuculuğu Gülistan Zira'nın yaptı. Sazlarda ise; Mehmet Kazoğlu, Mehmet Nur Turan, İsmail Hakkı, Karaca, Serkan Çakır, Derviş İncikuşu ve Ahmet Ceylan görev aldı.

Vali Vekili Ramazan Seçilmiş'in teşekkür konuşması ile gece son buldu.

ŞURKAV Tiyatro Topluluğundan “Sizi Oyuna Getirdik” Oyunu Sahnelendi

07 Mayıs 2013 akşamı ŞURKAV Tiyatro Topluluğu tarafından “Sizi Oyuna Getirdik” isimli tiyatro oyunu Esentepe Belediye Nikâh ve Konferans Salonunda sahnelendi.

Tiyatro Oyununa Şanlıurfa Vali Yardımcısı ŞURKAV İl Başkanı Ramazan Seçilmiş, İl Emniyet Müdürü Mehmet Likoğlu, ŞURKAV Yönetim Kurulu ve Mütevelli Heyet Üyeleri ile çok sayıda vatandaş katıldı.

Tiyatro oyununda Emekli Öğretmenler Hüseyin Hilmi ile Feride Paşazade'nin parkta yaşadıkları olaylar yer aldı.

Tiyatro topluluğu bu güne kadar sırasıyla Sarıpınar 1914, Delivizyonda Kaçık Oturum, Kamyon, Diriliş, Cimri, Aman Dikkat, Ah Şu Gençler, Ölen Hangisi adlı oyunlar sahnelendi.

ŞURKAV tiyatro kursuna katılan kursiyerler tarafından hazırlanan “Sizi Oyuna Getirdik” isimli tiyatro oyunu 2 perdeden oluştu. Program sonunda oyuncular, izleyenler tarafından ayakta alkış aldı.

Şurkav Türk Halk Müziği Konseri

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV), Türk Halk Müziği Korosu kursiyerleri tarafından 3 Haziran 2013 tarihinde Esentepe Belediye Nikah ve Konferans Salonu'nda Şef Atik Sahil yönetiminde muhteşem bir konser verdi. Konserde; Urfa yöresi türküleri yanı sıra diğer yörelerden derlenen türküler dinleyicilerle buluştu.

Yoğun bir katılımın olduğu geceye Vali Yardımcısı Ramazan Seçilmiş ve İl Jandarma Komutanı Emin DURSUN katıldı.

ŞURKAV Kursiyerlerinden Hüsn-ü Hat Sergisi

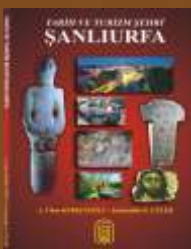
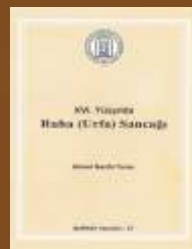
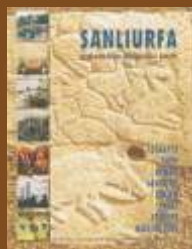
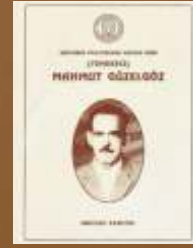
Hattat Mahmut DÖRTBUDAK eğitmenliğinde açılmış olan Hüsn-ü Hat kurs çalışmalarını tamamlayan öğrencilerin eserleri 06 Haziran 2013 tarihinde Şanlıurfa Tanıtım Merkezi'nde sergilendi.

Şanlıurfa Vali Yardımcısı Ramazan Seçilmiş, İl Müftüsü İhsan Açıık, Ticaret ve Sanayi Odası Eski Başkanı İsmail

Demirkol tarafından açılışı yapılan sergiye ŞURKAV yönetim kurulu üyelerinin yanı sıra sanatseverler katıldı.

2012-2013 yılı kurs döneminde ŞURKAV'ın açmış olduğu Hüsn-ü Hat Kursunda kursiyerin 8 aylık çalışmaları neticesinde meydana getirdiği 94 çalışmadan 58 adeti sergilendi.

ŞURKAV YAYINLARI

Hız. Eyyüb Sabır Makamı

Hız. Eyyüb'ün yakalandığı hastalık diline ve kalbine nüfuz etmeye başlayınca hastalığının Allah'ı (c.c.) anmasına mani olmaması için "Allah'ım dert vücudumu istila etti, Sen esirgeyicilerin esirgeyicisisin." diye niyaz edince Cenab-ı Hak; Cebrail (a.s.) ile gönderdiği vahiyde ayağını yere vurmasını emretmiştir. Gelen ilahi emirle ayağını yere vurduğu ve Kuran-ı Kerim'de "İşte sana yıkanılacak ve içilecek bir su..." diye nitelenen şifalı suyun bulunduğu kuyu ve Hız. Eyyüb'ün hastalığı süresince inzivaya çekildiği "Sabır Makamı" olarak anılan mağara Şanlıurfa'nın Eyyubiye mahallesinde bulunmaktadır.

Bizans döneminde M.S. 460 yılında Piskopos Nona burada bulunan kuyu suyunun; cüzam, fil ve gut hastalıklarını iyileştirdiğini farkedince buraya bir hastane ve hamam yaptırılmıştır. Yine Bizans döneminde buraya inşa edilen şifacı azizler Cosmas ve Damian Manastırlarında kuyunun şifalı sularıyla hastalar tedavi edilmekteydi.